

Quid sit ani-
ma vegeta-
rix.

Arque cum sit par }
est viventi perfecto, id est, quod potest ex semine progignere sibi simile. Anima, inquit, vege-
tatrix est principium generandi tale, quale ipsa habet; intellige principium primum, seu
præcipuum: nam minus
præcipuum, & proximum,
est ipsa facultas generatio-
nis administra.

Id autem, quo nu-
trit } Quemadmodum in-
quit, gubernator duo habet,
quorum in cœtu nauem
regit, nimirum manum, &
gubernaculum: Ex quibus
manus mouetur à guber-
natore, & mouet guberna-
culum: ipsum verò guberna-
culum iam non mouet
aliud quidpiam, quod sit
velut instrumentum. Ita

Calore, & ali-
mento nutri-
tionis mu-
tus anima
exequitur.

anima duo vendicat, qui-
bus ad nutritionis munus
vritur; videlicet calorem,
& alimentum. Ex quibus
calor assumitur, & quasi
mouetur ab ipsa anima,
& mouet, siue alterat ali-
mentum: ipsum verò alimen-
tum non iam ulterius mo-
uet quidpiam, quod sit
intermedium ad mouen-
dom aliud. Hæc videtur
germana huius loci expli-
catio, in quo enarrando
græci expositores tum in-
ter se tum à latinis dissi-
dent. Quorum dissidium qui le-
gere volet, consulat Philo-
ponum, Simplicium, Aver-
roem D. Thomam, Ale-
xandrum, & Themistium.

Nallū vivēs
sine calore
est.

Necessè est } Ostendit
calorem eatenus dici id,
quo vivens nutritur, qua-
tenus concoctio caloris
opus est. Unde colligit
omni viventi necessarium
esse calorem, cum omne vivens nutriatur, & omnis nutritio calore egeat. Concludit se miris
exquisite, atque vniuersaliter tantum de hisce rebus in presenti dissertisse, acutus videlicet de
eisdem alibi exactius. Nam de alimentis animalium, de incremento, decremento que corporum,
de natura seminis, deque alijs eiusmodi in libris de animalibus copiose disputat: præterquam
quod de nutritione, & accretione in libris de ortu, & interitu accuratè egit, ubi nos quoque eã-
dem rem ex instituto pertractauimus.

contrarium, & simile simili dicere licet nutriri. Nam si
vt indigestum sumatur, contrarium contrario alitur, sicut
vt digestum, simile simili nimirum hoc pacto nutritur.
Quare patet illos vtroque partim rectè, partim non rectè di-
cere atque sentire. Cum autem nihil nutriatur, quin ha-
beat vitam, animatum id erit perfectio corpus, quod alitur,
eas sane ratione, qua est animatum. Quare & nutrimen-
tum ad animatum per se refertur, & non per accidens. At-
qui diuersa est alimenti ratio, vt nutrit, & auget. Nam
vt ipsum alimentum quantum est quoddam, auget, vt est
hoc aliquid, & substantia nutrit. Conseruat enim substã-
tiam, & est eousque perfectio, quousque nutritur. Efficit
præterea generationem ac ortum, non eius quod alitur,
sed talis quale est id, quod nutritur, iã enim est ipsa sub-
stantia, & nihil se ipsum generat, sed conseruat. Quare
tale quidem animæ principium, vis est talis, vt iã con-
seruet, quod ipsam habet, ea nimirum ratione qua ipsam
habet. Alimentum autem ad operandum preparare vide-
tur. Quapropter alimento priuatum esse non potest. At
verò cum hoc in officio tria sint hæc, necessariòque concu-
rant, id inquam quod nutritur, & quo nutritur, & quod
nutrit, id quidem quod nutrit est ipsa anima prima. Id autè
quod nutritur corpus est, quod ipsam animam habet, at id
quo nutritur ipsum est alimentum. Atque cum sit par vni-
uersas à fine res appellare, finisque huius animæ sit genera-
tio talis, quale est id, quod ipsam habet, erit anima prima
perfectio principium generandi tale, quale est id, quod hanc
ipsam animam habet. Id autem quo nutrit anima, du-
plex est: quemadmodum & id, quo gubernator gubernat.
Manus inquam & clauus, atque aliud mouet, atque moue-
tur, aliud mouet tantum. Necesse est autem, omne nu-
trimentum nature sit talis, quæ digeri possit. At dige-
stionem efficit calor. Quapropter omne animal habet ca-
lorem. Quid igitur sit alimentum ipsum, vniuersaliter de-
ximus, postea verò de ipsis exactius perscrutabimur.

Text. 46.

Text. 47.

Text. 48.

Text. 49.

Text. 50.

QVAE

QVAESTIO VNICA.

VTRVM POTENTIAE VEGETA-
trici animæ inter se realiter differant.

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMANTIVM

distingui inter se realiter.

De poten-
tiavegetatiua
Galenus in
lib. de facul-
tibus natur.
Medici 1. pr.
doct. 6 c. 2. &
3. Fernelius
lib. 5. suæ Phy-
siol. c. 3. & 4.
D. Th. 1. p. q.
78. art. 2.

Vperioribus controuersijs differuimus cum Aristo-
tele de ijs, quæ ad animæ potentias in commune spe-
ctant: nunc de singulis potentijs cum eodem dispu-
tabimus, atque in primis de vegetatricibus, quæ or-
dine generationis cæteris priores sunt. Vegetatricis
animæ functiones tres recensuit Aristoteles proximo
capite, nutritionem, accretionem, generationem,
quarum prima pertinet ad conseruationem individui: altera ad eius
perfectionem secundum molem corporis: tertia ad propagationem, &
conseruationem speciei. Est verò quæstio vtrum iuxta numerum harum
operationum constituendæ sint tres potentia realiter distinctæ, nu-
triciens, augens, procreans. Pro parte affirmatiua hæc se offerunt argu-
menta. Primum quod potentia augens distinguatur re à nutriente.
Cum viuens peruenit ad statum, seu consistentiam, manet superstes,
atque integra virtus nutriens, pereunte augente; siquidē vi uēs quādiu
viuit, nutritur; & tamen post statum non iam accrescit: ergo virtus
nutriens distinguitur realiter ab augente; alioqui eadem virtus mane-
ret, & non maneret. Deinde, Obiectum nutritionis est alimentū, prout
est substantia, obiectum accretionis est idem alimentum, prout quan-
tum: hæc autem rationes differunt toto genere, vt substantia, & quan-
titas: sed ex tanta diuersitate obiectorum rectè arguitur distinctio realis
in potentia. Igitur facultas nutriens, & augens differunt realiter in-
ter se. Hanc sententiam secutus est Magnus Albertus. 2. parte summæ
de homine quæstione de motu nutritiua art. 3. Caietanus hoc in lib.
ad text. 5. landunus quæst. 13. Appollinaris quæst. 9. Iauellus quæst.
18. & alij, quibus videtur suffragari D. Thomas 1. part. quæst. 78. art.
2. & quæst. 79. art. 7. & lib. 2. contra gentes. cap. 89.

Quod verò attinet ad potentiam generantem, plerique eam simili-
ter distinguunt à nutriente. M. Albertus hoc in libro tract. 2. cap. 6. &
2. parte summæ quæst. de vegetabili art. 2. Aegicius quodl. 3. quæst.
12. Caietanus ad caput quartum huius libri, Ferrariensis ibidē quæst.
7. landunus quæst. 13. Fernelius lib. 5. suæ Physiologiæ cap. 3. & alij.

Tres animæ
vegetatis ope-
rationes.

1. argum.

Sunt in hæc
opinione
Albertus
Caietanus
landunus
Appollinaris
Iauellus.
Qui potētiā
generantem
à nutriente
realiter disti-
guant.

potif.

1. Argum. ferè est, quod superioris. Nam obiectum facultatis generantis est alimentum pro ut aptum ut viuens illius interuentu procreet sibi simile; quæ ratio, ut ex dictis constat, diuersa est ab ea, quam in alimento virtus nutriens spectat. Item virtus nutriens datur absque gignente, ut in ijs, quorum ætas effræta iam est, & in nonnullis, qui vel naturæ defectu, vel ob alias causas gignendi carent facultate, qui tamen perpetuò nutriuntur; sed quæ ita sunt affecta, ut vnū inueniatur sine alio, realiter differūt: ergo etc. Deinde potest eadem opinio ita confirmari. Quando alicui potentia conuenit aliqua operatio, quæ alteri non cōuenit, eæ potentia distinguuntur realiter; sed potentia generanti competit aliqua operatio, quæ non competit nutrienti: ergo. Probatur minor quia potentia generanti competit formatio membrorum, quæ est præcipua dispositio, & præparatio ad introducendam formam viuents: & tamen hæc operatio non conuenit facultati nutrienti, quandoquidem si alicui abscindatur brachium, non restituitur à facultate nutriente, quæ sanè id restitueret, si esset eadem cum potentia gignente, quæ illud primò formauit. Accedit quòd alrix per totum corpus diffusa est, generans autem certam, definitamque sedem obtinet, videlicet vbi superfluum alimenti seminariam vim accipit. At quæ subiecto distinguuntur, realiter etiam differunt. Non videtur ergo negandum facultatem generandi distingui re ipsa à potentia nutriendi.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS NEGATIVA: diluuntur aduersariorum rationes.

1. Conclus. Non est distinctio realis inter nutrientem potentiam, & augentem.

Actus subordinati ab eadem potentia esse possunt.

SIt huius controuersia prima conclusio. Potentia augens non distinguitur realiter à facultate nutriente. Hanc complexus est Durandus in 1. dist. 3. 2. part. dictinct. quæst. 2. Philoponus hoc libro ad text. 46. Niphus ad text. 42. Vallesius lib. 2. controuers. Med. cap. 20. & alij. Eam verò probat hæc ratio, ut cæteras omittamus. Cum natura compendio studeat, & paucitatem magis, quam multitudinem affectet, non solet potentias, ut nec res alias, absque necessitate multiplicare; sed nulla necessitas cogit multiplicare potentias ad actus augendi, & nutriendi: ergo vna tantum dabitur potentia, à qua ij administrètur. Probatur minor, quia cum aliqui actus sunt inter se necessario coniuncti, & subordinati, ab eadem facultate oriri queūt, sicuti ab eadem lucis vi progreditur illuminatio, & calefactio; quia eiusmodi calefactio subordinatur, ac necessario coniungitur illuminationi. Cū igitur actus augendi, & nutriendi sint inter se subordinati, ac necessario cōiuncti; ab vna eadēq; facultate oriri poterunt. Aduerte autē cum dicimus actum nutriendi necessario coniungi cum actu augendi, non accipi à nobis augendi actum pro eo, quo viuens ad maiorem quantitatem promouetur; constat enim hunc non necessario dari quandiu viuens

viuens nutritur; sed sumi pro eo, quo viuens quantitatem acquirit, siue maiorem, quam deperdit, siue æqualem, siue minorem. Quo pacto accretio, id est, acquisitio nouæ quantitatis, perpetua nutritionis comes est.

Secunda conclusio. Probabilius est potentiam generandi non 2. Concl. distingui realiter à potentia nutriendi. Hanc conclusionem tuetur. Durandus in primo distinct. 3. secunda part. distinct. quæst. 2. Vallisus lib. 2. controu. capit. 19. & alij, quibus fauet Aristoteles proximo superiori capite text. 32. illis verbis, Cum eadem vis animæ sit, & nutriendi, & generandi. Astruunt verò huius sententiæ probabilitatem hæc argumenta. Ab eadem facultate oriri potest generatio totalis, & partialis; sed nutritio est generatio quædam partialis: ergo ab eadem potentia à qua hæc oritur, potest illa oriri; maximè cum vtraque similibus accidentibus materiam disponat, vtraque formam vniat, introducatque in materiam, altera in totam, altera in partem. Item per eundem calorem gignitur de nouo ignis, & postea aggeneratur conuersa in ipsius substantiam materia combustibili: ergo & viuens per eandem facultatem poterit ex integro produci, & post productionem nutriri. Non est enim cur putemus maiorem esse ad hoc præstadium vim caloris in igni; quam nutrientis facultatis in viuente.

Hactenus probatum à nobis fuit neque facultatem augentem, neque generantem à nutriente realiter distingui. At enim ex eo facile quibus intelliget si potentia generans, & augens inter se conferantur; eas etiam inter se re ipsa non differre; siquidem non differunt à nutriente. Namque in rebus creatis, cum aliqua sunt idem realiter in vno tertio, inter se quoque re ipsa idem sunt. Est igitur potentia nutriens, augens, & generans vna, eademque facultas realiter, etsi non sit negandum inueniri inter illas formalem distinctionem, vt constat ex diuersis earum definitionibus, quæ proximo capite ab Aristotele assignatæ sunt.

Soluitur argumenta, quæ vim augentem & nutriente realiter distinguant. Soluitur. 1.

Nunc partium aduersariarum argumentis respondeamus. Ad primum eorum, quæ ostendere contendebant vim augentem à nutriente distingui; negandum est cum viuens ad statum peruenit, extinguuntur facultatem augentem. Quicquid asserat Galenus in libro de nutrimento. Licet enim non iam plus reponat, quam dilabatur; adhuc remanet eadem virtus, minus tamen firma ac robusta, quam antea. Quemadmodum eadem potentia videndi in Socrate iuvene perspicacius, & acutiùs intuetur, quam in eodem iam sene. Itaque non est admittendum post statum manere simpliciter, ac non manere eandem virtutem nutricem; sed manere eandem, minus fortem ac validam.

Ad secundum respondemus quamuis actus augendi, & nutriendi ferantur in obiecta toto diuersa genere: non tamen eam diuersitatem sufficere ad arguendam potentiam realiter distinctam, quando actus sunt inter se subordinati, ac necessariò coniuncti, modo superius explicato. Ad primam verò rationem earum, quibus videbatur

Soluitur. 2.

Diluuntur rationes allatæ pro distinctione inter po-

R ostenduntur

potentiã gene-
randi, & nu-
trienti.
Solutio pri-
mã.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Membrorum
formatio à
potentiã nu-
triente etiam
præstatur.

Virtus forma-
trix vehemẽ-
tior est in se-
mine, quàm
in prole ad
eius membra
restaurandi.
Solutio ult.

ostendi generandi potentiam dissidere realiter à nutritiua, dici-
mus potentiam generandi habere pro obiecto alimentum, quate-
nus interuentu illius generatur aliud quid simile in specie: facultatem
verò augendi habere etiam pro obiecto alimentum; sed prout accessu
illius aggeneratur ipsam met viuens; ex hac tamen diuersitate non
colligi distinctionem realem in potentia; neque id ab aduersarijs pro-
bari. Ad secundam dicendum vbicumque datur virtus nutriens dari
etiam gignentem, cum sit vna, & eadem facultas; sed non vbicumque
datur actus nutriendi posse confestim dari actum generandi: tum quia
maior perfectio requiritur in viuente ad hunc actum, quàm ad illum,
vt cum Aristotele in contextu docuimus: tum quia fieri potest, vt
facultas quæ diuersos actus vendicat, impediatur aliquando ne in ali-
quem vnum eorum exire queat: esto alios interim exercent. Verbi
gratia, eadem vis, vt in libris de generatione disseruimus, & attrahit
alimentum, & ipsum retinet; quemadmodum eadem virtus magnetis
ferrum allicit, demoraturque; & tamen nonnunquam ex morbo euenit,
vt virtus illa attractoria in viuente priorem actum administret, non ta-
men posteriorem.

Ad tertiam quicquid sit de veritate maioris propositionis, ad mi-
norem dicendum, negari ab aduersarijs non posse conformationem
membrorum præstari etiam à nutriente facultate. Id enim conspi-
cuum est in arboribus, in quibus præcisi rami denuò pullulant, & iu-
stam magnitudinem, ac debitam figuram assequuntur; vtique non
alterius virtutis, quàm nutrientis ministerio, & opera. Idem quoq;
videre est in hominibus, præsertim infantibus, in quibus non rarò ali-
qua membra solida regenerari consueuerunt, & in adultis, in quibus
id interdum accidit. Immo, & extremi dentes, quos sapientiæ vocant,
prouecta iam ætate oriuntur, efformanturque. Itaque delineatio mē-
brorum, etiam nutriente facultati conuenit; etsi cum in opus totalis
generationis incumbit, quemadmodum tunc rem non partiatim, sed
ex toto producit, ita prædictam delineationem non partiatim, vt po-
stea de cursu ætatis facit, sed ex integro rei genitæ confert. Neq;
obest quòd amputatum brachium non restituitur à viuente: non enim
id propterea accidit, quòd virtus nutriens à formante, & gignente
re ipsa distinguatur; sed quia, vt rectè ait Galenus in libro de semine
capit. 17. virtus delineans, seu formans membra, non tam vehemens,
& efficax est in prole genita ad reficienda eius membra, præsertim
solida, & ea, quæ plus operæ exigunt, cuiusmodi est brachium,
quàm extitit in semine ad illa de integro coagmentanda. Quod à
nobis primo libro de ortu, & interitu animaduersum iam fuit.

Ad vltimam concedendum est altricem virtutem diffusam esse
per omnia membra, sed hanc ipsam facultatem, certa quadam par-
te corporis, ad quam defertur superfluum alimenti, de quo supra
diximus, imbuere illiusmodi superfluum virtute seminaria ad exe-
quendam generationem. Itaque facultas generans, quatenus eadem
est

est cum altrice, per totum corpus spargitur, etsi quatenus prædictam vim imprimit, consistat in definita parte corporis, quæ ad id tum propter situm, tum propter aliarum qualitatum concursum, accommodata est.

In quo sensu virtus generans sit in toto corpore, & quomodo in parte certa.

Hic aduerte, quod iam loco citato cõmonuimus, virtutem gignentem, quæ in semine residet, diuersam esse tum re, tum natura ab ea, quæ in viuento in est. Re, quia est in subiecto realiter distincto. Natura, quia illa, quæ inhæret viuenti, est potentia vitalis, cum semen non actu, sed potestate duntaxat viuens sit. Quare cum in hac quaestione statuimus virtutem generantem non distingui realiter ab alente, de illa tantum locuti fuimus, quæ in viuento inest. Nam eam, quæ semini communicatur, tanquam vicaria eius, quæ est in viuento, ex proximè dictis planum est re ipsa differre à nutritiua.

Vis gignendi in semine distinguitur re ipsa ab illa quæ est in viuento.

Capitis Quinti Explanatio.

Determinatis a) Explicata potentia vegetatrici, gradum facit ad sensitiuam, quæ secundo loco se offert, ut pote cæteris post vegetatricem communior. Ac primum de ipsa, more suo, generatim disputat, docens quo pacto se se habeat ad sensibile in commune. In hoc igitur capite duo potissimè docere instituit. Alterum est sensitiuam potentiam esse passiuam. Alterum quid sit id, quod potentiam sensitiuam ad actum excitat. Sumit autem hanc hypothèsim, sensum, id est, sensum nem tunc esse, cum aliquid mouetur, & patitur, ut cap. 4. text. 38.

dictum fuit: siquidem id, quod sentit, alterationem subit, quod verò subit alterationem, eam recipiendo patitur. Et quia in promptu erat quaestio, à quonam potentia sensitua patiatur à simili, an à dissimili; respondet iam hoc ab se declaratum, videlicet, in libris de ortu, & interitu.

CAP. V.

Text. 51.

Determinatis a autem bis: primum de omni sensu communiter, deinde de vnoquoque dicimus. Fit itaque sensus, cum mouetur, atque patitur aliquid vti diximus. Nam ipse sensus alteratio quaedam esse videtur. Inquiunt autem quidam, & à simili simile pati, quod quidem quonam pacto fieri potest, aut nō potest, in vniuersalibus de actione sermonibus passione vè diximus. b

Text. 52.

Habet autem is locus dubitationem, ambigetque non iniuria quispiam, cur & sensuum ipsorum sensus non fit, & cur sine ijs, quæ sunt extrà non efficiunt sensum, cum insit & ignis, & terra cæteraque elementa, quo-

b Habet autem.) Ut propositam quaestionem diluat, alteram subnectit, quod, ut aduertit Theophilus, facere consuevit cū posterioris cõtrouersie solutio aperit quomodo præcedenti respondendū est. Ea verò est, Cur sensus se ipsum non sentiat, verbi gratia, cur se se aspectus non videat. Præterea cur sensibilia, ut elementa, non nisi facta extrinsecus motione percipiantur, cum vel ipsa, vel eorum qualitates in tactu insint.

c At enim.) Edidisset quod proximè proposuerat, aiēs quia sensus ex se potentia est, non actu, ideò per se non posse in actum erumpere, nisi excitetur ab eo, quod est actu, id est, à sensibili: quemadmodum combustibile, quia est in potestate, ut comburatur non igne sponte sua, sed opera, ac vi alterius, quod possit vtere. Itaque non fat est habere sensorium in se quantitates elementorum, ut eas sensus percipiat, quantumcumque coniunctæ sint sed oportet

Sensus non exit in actum nisi excitatus ab eo; quod est actu.

oportet sensum, quatenus est in potentia ad recipiendam speciem, deduci in actum à sensibili eiusmodi speciem producente. Hinc etiam dilui potest altera dubitatio, cur sensus neque se, neque suum sensiterium dignoscat: videlicet quia non potest moueri à se, neque à suo sensiterio, sed ab alio externo agente. Qua de re in progressu plura.

d At vero quoniam.) Priusquam declaret quomodo sensus de potentia ad actum prodeat, docet sensum interdum esse in potentia, aliàs in actu. In actu est cum actu operatur; in potentia cum nullam functionem exercet, exercete tamen potest, ut liquet in dormiente, qui facultate videndi pollet; nec tamen actu videt. Tum quia dixit id, quod sentit, esse in actu, ne quis forte existimaret actum esse aliquam formam permanentem, alterius ve rationis: id exponit aliens se passionem, motum, operationemque

appellare actum, quia motus est actus quidam licet imperfectus; id autem quod sentit, mouetur, ac patitur. Unde etiam liquet dandum esse aliquid diuersum in actu constitutum, à quo id, quod sentit, pari ac moueri possit. Ad id verò, quod querunt num sensus à simili, an à dissimili moueri debeat; responderetur moueri à dissimili antequam fiat passio, quod tamen post passionem manet simile patienti. Nam antequam sensibile sui speciem in organum sensus producat, dissimile est; postquam verò eam produxit, simile: videlicet propter sui imaginem, & similitudinem, quam sensui impressit. Unde est quod cognitum dicitur quasi cognatam cognoscere.

e Deinde distinguendum.) Exponit quot modis aliquid dicatur esse in actu, vel potentia; ut hinc doceat quidnam sensum de potentia ad actum educat, & qua ratione id fiat: quod tamen ait non fuisse hactenus à determinate & expresse, sed simpliciter & obscure dictum. Ait ergo

Quot modis aliquid potentia sit.

bifariam dici aliquid esse in potentia. Vno modo, quia est in potentia remota; altero, quia est in potentia proxima. Verbi gratia, dicimus hominem scientem esse in potentia remota, dum caret habitu scientiæ, quem tamen potest acquirere cum suapte natura sit disciplinæ capax. Eundem verò dicimus esse scientem, seu contemplantem potentia proxima, cum iam obtinuit habitum scientiæ, nec tamen per eum agit, quia tunc scientiæ actum non exercet; quem tamen cum libuerit, exercere valet, nisi impedimento aliquid sit, ut morbus, aut aliarum rerum cura, & occupatio.

f Ambo igitur illi.) Tradit convenientiam, & discrimen inter eum, qui priorem, & eum qui posteriorem habet potentiam, nimirum conueniunt quod uterque in potentia esse dicitur: differunt quia qui est in potentia remota sciens, non perueniet ad contemplationem actumque scientiæ, nisi prius alteretur habitum scientiæ recipiendo. Imò nisi prauum habitum, dispositionem ve deponat, si aliquo errore scientiæ contrario imbutus sit. At verò is, qui potentiam proximam sortitus iam fuit, & qui sensum vel scientiam habet, non promouetur ad actionem per mutationem à

quorum est per se sensus. vel per ea, quæ ipsis accidunt. c At enim patet sensitiuum non esse actu, sed potentia tantum. Quia propter non sentit; quemadmodum combustibile non vritur ipsum per se sine eo, quod ipsum vrere potest. Vreret enim se ipsum, & non indigeret eius, qui actu est, ignis. d At verò quoniam sentire bifariam dicere consuevimus (nam & id, quod potentia videt, & audit, videre audireque dicimus, et si forte dormiat, & id identidem, quod iam operatur) dupliciter & ipse sensus profecto dicitur, quidam vt potentia, quidam vt actu. Similiter & ipsum sentire, & quod est potentia, & quod est actu. Primum igitur id scire oportet: nos inquam quasi sint eadem pati, moueri, ac operari, ita nunc bis vti ac dicere, motus enim est quidam actus, imperfectus tamen, vt in alijs diximus. Ea verò cuncta, quæ patiuntur atque mouentur, ab actiuo, & eo quod est actu patiuntur, atque mouentur. Idcirco fit, vt tum à simili sibi, tum à dissimili res omnis patiatur, vt diximus; patitur enim ea, quæ est dissimilis, ac cum est passa, tum similis est, vt patet. e Deinde distinguendum est de potentia atque actu, nunc enim de his ipsis simpliciter dicimus. Nam est hoc pacto quippiam sciens, vt si dicamus hominem esse scientem, quia homo est talis suapte natura, vt sit sciens, atque scientiam habeat. Est etiam hoc pacto quippiam sciens, vt hominem eum iam dicimus esse scientem, qui grammaticam habet. Atque horum uterque non eodem modo potest, potentiaque subicitur: sed alter quidem ex eo quia genus ipsum est tale materiesve, alter verò propterea quod cum voluerit contemplari, potest id ipsum facere, nisi quid externum forte prohibeat, impedimentoque fiat. At præter ipsos, est isce qui iam contempletur, & est actu

Text. 53.

Text. 54.

Text. 55.

Text. 56.

actu

privatiōne ad habitum, vel à falsa opinione ad veram, sed actum duntaxat depromit, si ei va-
cet, nec aliunde impediatur.

g At verò neque ipsum. Quia hæcenus sensationem, & contēplationē, passionē, alterationēsq;
appellavit, ne quis multiplici horum vocabulorū usu decipiatur, arbitratus eam, qui sentit, & con-
tēplatur, propriè pati alterativè, admonet in primis passionē analogum esse. Vno modo sicut
pro passione, quæ fit secundū qualitates ad interitum ducentes, quæ corruptiva vocatur; ut cum
quidpiam calefit, aut exiccatur: altero, pro receptione alicuius, quod incolumitate, & perfectio-
nē affert, quæ perfectiva nuncupatur, ut cum potentia actum aliquem sibi maximè convenientem
v. g. contēplationē promit. Id autem, quod Aristoteles de passione dixit, pari modo intelligen-
dū esse vult de alteratione

actu, proprièq; sciens hoc A. & Ambo igitur illi primi, potē-
tia quidem sunt scientes, ut diximus. Verum unus indiget
alteratione per disciplinam, qua quidem nonnunquam etiā
ex habitu contrario, dispositioneque mutatur. alter habet
quidem sensum, ut grammatice, sed indiget operationis, ut
ex otio tandem operationisq; vacuitate agat, ac operetur. Atq;
hic modus potentie diversus est, ut patet, ab antea dicto. g
At verò neq; ipsum pati simplex esse videtur, sed aliud est à
contrario corruptio quædā, aliud est salus potius eius, quod
est potētia ab eo quod est actu, simileq; perinde atq; potētia
se se habet ad actū. Et enim contēplās, quod scientiā habet
quod quidem aut non est alterari (in ipsum enim fit in-
crementū & in actum, perfectionēve) aut aliud alteratio-
nis est genus. Quocirca nō rectè se habet, dicere ipsum sciēs
cum sit alterari, h sicut nec ædificatorē, cum ædificat. Quod
igitur in actum ducit, ex eo quod est intelligens potētia, atq;
sciens, id non doctrinā appellare oportet, sed aliud nomen
est equum habere. i At quod qua est in potētia discit acci-
pitq; scientiam ab eo, quod est actu sciens, atq; ab ipso do-
cente, id aut non est dicendum pati ac alterari, aut duos al-
terationis esse modos fateamur oportet, eam inquam muta-
tionē, quæ ad privativas est dispositiones, & ea, quæ est ad
habitus atq; naturam. k Hæc cum ita sint, prima quidem
mutatio sensitiui ab eo, quod generat fit. Cum autem ortū
ac generatum est: habet iam sensum perinde atq; scientiam
& sentire actu: simile est ac contēplari. l Differentia
tamen est. Nam ea, quæ actu sensum efficiunt, extra sunt:
ipsum inquam visibile, & audibile, & sensibilibus cætera.

Cuius

entiam exercet; neque eum, qui sensu præditus est, dum sensationē edit, siquidem in ea mutatione,
quæ est a vacatione ad opus absque amissione, aut corruptione alicuius, non datur germana, &
natura ratio alterationis. Obiter autem monet eum, qui iam scientiæ habitum assecutus est, cū
à potentia proxima ad contēplandi actum progreditur, non rectè dici posse doceri, quādoquidē
nihil tūc denuo addiscit sed alio vocabulo id significandū. Ita hūc locū interpretatur Philopon9.

i At quod ex eo. Docuerat antea eum, qui ex habitu scientiæ ad contēplandi actū movetur,
non propriè pati, nec alterari: idem tunc asserendum esse ait de illo, qui habitū scientiæ de nouo
cōparat. Uterque enim perficitur, & ornatur, neuter ad perniciem docitur, aut nocementū fert: ubi
verò hæc non interueniant neq; passio est, neque alteratio. Nisi hæc vocabula laxiori significata
vsurpetur, ut iam superius animadvertam fuit.

k Hæc cum ita sint Declarat iam quid sit id, quod sensitiuū ad actū ducit. Quod ut inte-
ligatur advertere oportet sensitiuū in potentia remota esse id, quod caret anima, atque adeo & sen-
su, & tamen recipere hæc potest, ut semen. Sensitiuū autem in potentia proxima esse id, quod &
anima, & sensu præditum est. Ait ergo Aristoteles id, quod reducit sensitiuū de potentia remota
ad ac-

esse vult de alteratione
essentium duplicē, alte-
ram corruptivē, alteram
perficientem. Ac neque
posteriorem passionē, eq;
alterationem hæc nomi-
nibus propriè appellat:
quia neque pati, neque alte-
rari propriè, ac vulgato lo-
quendi usu dicitur, nisi
quod ad interitum dispo-
nitur, aut noxam aliquam
patitur. Quæ is, qui cō-
tēplatur non simpliciter
pati, aut alterari dicendus
est, cum contēplatio ac-
cessio potius quædam sit
perfectionis, & promotio
ad meliorem statum; quod
similiter de illo, qui actum
sentiendi edit, pronuntiā-
dum est: nisi quis ad pro-
prium horum vocabulorū
significatum nō attendens,
aliter ea vsurpare velit.

h Sicut nec ædificato-
rem. Quod proxime
asseruit, ædificatoris simi-
litudine explanat, aiēs quæ
admodū is, qui ædificat,
non dicitur propriè altera-
ri (intellige quatenus
ædificat, potest enim aliun-
de ex labore alterari) ita
neque scientem, dum sci-

Non dicitur
propriè pati,
alterativè ni-
si quod ad cor-
ruptionē dis-
ponitur.

Qui elicit sen-
sationem non
propriè alte-
ratur,

Quo modo
generantur po-
tentias proli
conferat.

ad actum esse generans, seu producens animal, id enim simul attribuit genito potentias ad functiones obediendas: quemadmodum is, qui docet, confert suo modo habitum scientiæ in mentem discipuli. Est enim sensus similis habitui scientiæ, quemadmodum actus sentiendi actui contemplan- di. Hic aduerte generans eatenus dici confert proli potentias, quatenus ei confert animam, à qua illæ manant. Vnde cum is, qui hominem generat, non producat animam; siquidem hæc à Deo creatur, sed eius tantum cum materia unionem attingat, non dicitur ei contribuere potentias, nisi dispositiuè, quatenus preparat materiam, in quam Deus animam infundit.

1 Differentia tamen est. Id, quod sensum ad actum sentiendi mouet, est sensibile: quemadmo- dum & id, quod intellectum ad contemplationem excitat, est intelligibile. Est tamen inquit Aristote- les discrimen, quia id,

quod mouet externum sen- sum est obiectum externum, quod ad sit, id est, actu exi- stens, ac presens; quia sen- sio versatur circa istiusmo- di singularia; intellectus autem est circa vniuersalia, que abstracta sunt à loco & ab existentia, & ita sicut in intellectu per suam spe- ciem ut ea, quoties libuerit, etiam absentibus singulari- bus intelligere possimus; cum tamen sensio presentiã, existentiamque suorum sin- gularium requirat. Quod ait posse nos intelligere vniuersalia cum libet, inter- pretandum est de vniuersa- libus postquam semel à no- bis percepta fuerit, ut The- mistius, & Philoponus ex- plicant. Nam, que nondum mente percepimus, satis li- queat non esse in nostra potestate, ea, cum volumus, intelligere.

in Pari modo res. Eodem pacto se habere inquit scientias rerum sensibilium ad singularia, quo se ad illa habent externi sensus. Appellat autem scientias sensibilium, ut Philoponus, & The- mistius interpretantur, artes mechanicas, que cum in singularium artefactorum confectio- ne versentur, necessariò talis earum operatio singularia sensibilia requirit, quæ iam modum & sensuum functiones similia singularia, in que ferantur, exigant.

n Nunc id sit à nobis. Exponit quo instituto sapientem distinctionem potentie attulerit, nempe ut planum euaderet quo pacto sensitium dicatur secundum duplicem potentiam, vnam remotam, alteram proximam, sicuti puer est in potentia remota ad militandum, & ad tractanda arma: cum autem ad perfectam venerit etatem, erit in potentia proxima. Et verò licet non sup- petant nobis vocabula ad has potentias distinguendas, sat est nosse esse illas inter se diuersas, quemadmodum & ad alterationem, passionemque tam propriam, quam impropriad significan- dam eisdem vtuntur nominibus tanquam proprijs, cum tamen propria non sit.

o Ipsum autem. Reddit ad explicationem eius questionis, quam antea proposuerat an passio sit à dissimili, vel potius à simili: aptatque sensui id, quod supra dixerat, nimirum patiens par- tim à simili pati, partim à dissimili, & contrario. Nam sensus antequam patiat, sensibili dissi- milis est: post passionem verò similis euadit: vtique ratione imaginis, quam sensibile ipsi impræ- mit; que cum sit similitudo obiecti, haud dubiè sensum sensibili cognatum, simileque reddit, vt iam supra declaratum fuit,

Sensio non nisi
in singulare
presens, exi-
stensque fertur.

Sensus partim
à dissimili pat-
tim à simili
patitur.

Cuius causa hæc est, actu namque sensus singularium est, sci- entia verò, vniuersalium est: hæc autem in ipsa anima quodammodo sunt. Quapropter intelligere quidem cum quispiam voluerit, in ipso est situm: sentire autem non collocatur in ipso. Necessesse enim sensibile ipsum adesse. in Pari modo res se se habet, & in scientijs sensibilium, & ob eandem vtique causam: quia sensibilia singularia sunt, & extra sicuti diximus. Sed vt de his exactius dilucidius vè dicamus, dabitur nobis rursus occasio. Nunc id sit à nobis determinatum, cum simplex non sit iam, quod in potentia di- citur; sed aliud quidem, vt puer, quem militare posse dice- re licet, aliud autem vt isce, qui iam etate militarique ar- te aptus euasit ad militandum; sensitium similiter se ha- bere. Atque cum ipsorum differentia nomine careat, de- terminatum autem sit ipsa esse diuersa, & quo pacto di- uersa sunt, necesse est ipso pati ac alterari tanquam pro- prijs nominibus vti. o Ipsum autem sensitium potentia tale est, quale iam ipsum sensibile est actu, sicuti diximus. Patitur igitur cum est non simile, at passum euasit simile & est tale quale est illud.

Text. 60

Text. 61.

Capitis Sexti Explanatio.

VT verò de vno quoque a.) Tractaturus de singulis sensibus, eorumque obiectis, que sunt sensibilia ad ipsos pertinentia, agit prius de sensibili generatim accepto, quod infariam dicitur inquit. Namque aliud est sensibile per se proprium, aliud sensibile per se commune, aliud sensibile per accidens. Ad maiorem tamen perspicuitatem hunc in modum diuidi, Sensibile aliud est per se, aliud per accidens. Deinde sensibile per se, aliud proprium, aliud commune

b Proprium id.) Sensibile proprium dicitur id, quod vno tantum sensu, ac sine errore percipitur, id est, quod a nullo externo sensu potest percipi, præterquam ab eo, cuius obiectum dicitur esse; idque sine sensu hallucinatione, quo pacto color dicitur obiectum vitæ, sapor gustus, sonus auditus, odor tactus, tactus calor, frigus, atque id genus tactiles qualitates.

Sensibile sumptum generaliter triplex est.

Sensibile proprium.

CAP. VI.

Text. 62.

VT verò a de vnoquoque sensu deinceps à sensibilibus cuiusque proficiscentes dicamus oportet. atque prius ipsa sensibilia distinguenda esse videntur. Sensibile itaque trifariam dicitur sensibile enim quedam

Text. 63.

per se, quedam per accidens sentiuntur. Et illorum rursus alia sunt vniuscuiusque propria sensus, alia communia cunctis. b Atque proprium id sensibile dico, quod alio sensu sentiari non potest, & circa quod error fieri nequit, vt color respectu visus, & sonus auditus, & sapor gustus. c Tactus autem plures differentias habet quidem, iudicat tamen de illis, vt cæterorum sensuum quisque de suo sensibili, & non decipitur. d Visus enim non errat esse colorem, aut auditus esse sonum, sed quid sit id, quod est infectum colore, vel vbi, aut quid sit id, quod sonat, vel vbi. Huiusmodi igitur sensibilia dicuntur vniuscuiusque propria sensus. e Communia verò sunt hæc motus, quies, numerus, figura, & magnitudo, talia namque nullius sunt propria sensus, sed omnibus communia sunt, etenim tactu motus quidam sensibilis est, atque visu.

Text. 64.

Per se igitur sensibilia hæc sunt. Per accidens autem sensibile dicitur: vt si album Diaris filius sit, per accidens enim hoc sentit, quia albo, quod sentit, id accidit. Quapropter & nihil ipse sensus ab huiusmodi sensibilibus patitur, vt talia sunt. Eorum autem que per se sentiuntur, illa sunt proprie sensibilia, que propria sunt, & ad que substantia vniuscuiusque sensus est apta.

Text. 65.

deceptio circa proprium sensibile. Non fallitur, inquit, visus dum colorem percipit, neque auditus dum sonum, aut alij sensus dum propria obiecta apprehendant; sed applicando sensibile proprium subiecto, cui non inest; vt si gustus percipiat cibum dulcem quasi amarum propter biliosum humorem, quo lingua infecta est.

e Communia verò.) Describit sensibile commune, docens esse id, quod non vno, sed multis percipitur sensibus, vt motus visu, & tactu. Hæc verò quinque numerantur, scilicet, motus, quies, numerus, figura, magnitudo. Sensibile autem per accidens id esse ait, quod non per se mouet sensum; sed ea tantum ratione sentiari dicitur, qua est coniunctum cum eo, quod per se cadit sub sensum. Sic Diaris filius sensibile per accidens dicitur, quia non secundum se, vt substantia quedam est, sed quatenus albus, sensum mouet.

Sensibile commune. Sensibile per accidens.

QVÆS.

Q V Æ S T I O I.

SIT NE SENSUS POTENTIA
passiva tantum, an etiam activa.

A R T I C V L V S I.

DIVERSÆ AUCTORVM
Sententiæ, eorumque refutatio.

Qui ponunt
sensus agē-
tem, & patiē-
tem.

IN hac questione magna est opinionū varietas: dissidēt enim tū Græci à Latinis, tū Græci, & Latini inter seipfos. Atq; imprimis Iandunus hoc libro q. 16. & Apollinaris quæst. 13. duplicem potentiam in cuiuslibet sensus officina statuunt; vnam patientē, alteram agentem; illam ad speciem recipiendam., hanc ad sensationem exercendam. Ducuntur verò ea potissimum ratione, quod vna eadēq; virtus simul pati, & agere nequeat; ac quod necessariò danda sit vna virtus, quæ possit quodammodo omnia sensibilia fieri, & alia quæ possit omnia facere. Hac enim ratione Aristoteles 3. huius operis lib. geminum constituit intellectum; alterum agentem, alterum patientem. Accedit quòd teste Aristotele eodem loco, alijsque Philosophis, cuilibet potentiæ passivæ respondet alia activa; ex quo sequitur aliā esse facultatem, quæ recipit speciem; aliam, quæ illa utitur.

Non datur se-
sus agens,

Hanc sententiam nullatenus probamus, quam rejicit D. Thomas 1. part. quæst. 79. artic. 3. & quæst. 9. de spiritualibus creaturis art. 10. Capreolus in 2. distinct. 3. quæst. 2. art. 3. ad argumenta Durandi contra 8. concl. Caietanus hoc in libro cap. 11. Ferrariensis quæst. 9. & cōmunis Schola Philosophorum. Primum, quia aduersatur Aristoteli, qui nullibi eiusmodi sensus agentis meminit. Deinde quia secundum ipsam decem externi sensus numerandi essent, quinque passivi, totidem activi; quod à recepta doctrina abhorret. Tum verò quia res absque necessitate multiplicat: potest enim vnus, idemque sensus recipere species ab obiecto & eis uti: ac prout rei imagine consignatus est, actionem sentiendi edere; eandemque in se nudè spectato recipere.

Contra Iandunū scripsit etiam Thienensis, & Niphus de sensu agente.

cur intellectus
agens à patiē-
te distinctus
sit.

Agentem verò intellectum ideò à patiente Aristoteles distinxit, quia, vt ibi enucleatiùs exponemus, in tota ratione rerum aliud est id, quod ad agendum præparatur; aliud, quod primò præparat; intellectus verò agens præparat primò patientem ad agendum, imprimendo illi intelligibiles rerum imagines: quo etiam pacto obiectum sensibile, quod à sensu re ipsa distinguitur, sensum præparat, ac disponit, sui ad ipsum transmittendo similitudinem. Quod

Quod autem addebatur, cui libet potentia passiva respondere aliam actiuam, si sermo sit de potentia actiua, quae primo praeparat ad agendum, eam fatemur esse aliam distinctam a passiva, sicuti intellectus agens distinctus est a patiente, & potentia actiua, quam habet obiectum sensibile ad impruendam sui similitudinem in sensu, differt se ipsa a sensu. Verum si loquamur de potentia, quae recipit speciem, & de illa, quae vna cum specie actum cognoscendi exercet, hanc negamus oportere tanquam duas potentias inter se distingui.

Aliorum opinio est sensum esse potentiam tantummodo passiuam. Hi autem bipartita via incedunt; quidam putant sensum nihil praestare aliud, quam recipere speciem a re obiecta, sicque sensationem non a sensu, sed a re sensibili effici. Alij arbitrantur sensationem fieri ab anima, & specie sensui insculpta, ipsam vero potentiam nullum ad id concursum actiuum exhibere; sed tantummodo passiuum, more materiae primae, cuius est tantum recipere formas, & recipiendo pati. Priorem viam secutus est Aegidius quaest. 1. de cognitione angelorum. Niphus in libello de sensu agente, Venetus in summa de anima cap. 10. Thienensis hoc loco com. 61. & Caietanus, qui aduersariae partis assertores pauperes nominat, non spiritu, sed ingenio. Probatum vero haec pars ea ratione, quia nihil est aliud sentire, quam percipere rem, quae sub sensum cadit, at quotiescumque sensus ob signatur specie rei, dicitur rem in sua imagine percipere. Videturque hoc docuisse Aristoteles libro 2. cap. 5. text. 52. cum ait actiua operationis sensus esse extra; & lib. 3. cap. 2. text. 138. vbi docuit unum eundemque esse actum sensus, & sensibilis. Cum igitur actus sensibilis sit productio speciei, nihil aliud erit sensio quam speciei productio.

Posterior modus defendendi sensum esse tantum potentiam passiuam patronum habet Magnum Albertum in 2. part. summae de homine, in tractatu de sensibus animae. Potestque ex eo comprobari, quia sensio est vna, simplexque actio, quae proinde oriri non potest a duobus agentibus immediatis re ipsa distinctis, cuiusmodi sunt potentia, & species. Cum igitur illa ab specie oriatur (ideo enim species effingitur a natura, ut per eam anima sentiat) reliquum est ut potentia non eliciat actum sentiendi, sed eam tantummodo recipiat.

Haec tamen sententia, ut cunquae a suis authoribus defendatur, nobis haudquaquam placet. Eam refellit Scotus in 3. distinct. 14. quaest. quarta articulo 2. Capreolus quaestione prima articulo 3. Ferrariensis lib. 2. contra gentes capit. 57. & hoc libro quaestione 8. Caietanus prima part. quaest. 74. articulo 2. Gregorius in primo distinct. 3. quaest. prima, Philoponus ad text. 121. & alij. Namque ex ea iuxta priorem modum explicata, sequitur contra doctrinam Aristotelis nono Metaphys. capit. nono text. 16. visionem non esse actionem immanentem; cum actio immanens recipi debeat in eo, a quo oritur, & tamen eorum iudicio sensio a solo obiecto efficiatur. Sequitur etiam functiones sensuum non esse vitales, siquidem omnis vitalis actio ab interno principio dimanat. Adde quod saepe recipimus speciem rei in oculo, nec tamen rem videmus: quod fieri non posset, si receptio speciei esset visio. Postremo, quod haec sententia palam

siob. 111A
170
171
172

Qui autem est
sensum solū
esse potentia
passiuam.

Aegidius
Niphus
Venetus
Thienens.
Caiet.

Refutantur.

1. Ratio.

2.

3.

Arist. docuit
sensum potē-
tiam esse aē-
nam,

D. August.

Impugnātur
qui sensionē
solum ab ani-
ma & specie
fieri dicunt.
1. Ratio,

lām Aristoteli aduersetur ex eo constat, quia hoc in libro capit. 4. text. 36. docuit animam esse causam effectricem alterationis eius, quæ secundū functiones sensuū fit; quod etiam repetit in lib. de memoria, & reminiscencia. Et in libro de sensu & sensili coarguit Democritū asserentem visionem esse operationem obiecti, quia tunc etiam speculum videret, cum in eo obiectum per speciem ab eo productam eluceat. Accedit auctoritas D. Augustini lib. 11. de Trinitat. cap. 2. vbi docet ad operationem non sufficere imaginem rei impressam. Argumēta autem quæ in aduersam partem adduximus facile explicabit qui ad primum dixerit eum, qui rei imaginem recipit, percipere rem in habitu, non actu, sensationem vero esse actualement rei cognitionem. Aristotelis mens est; actiua sensus externi idest, obiectum, quod speciē mittit in sensum esse extra. Et esse eundem actum sensus & sensibilis, idest, tam obiectum quam sensum concurrere ad eundem actum, quia ad actum sentiendi, quem potentia sensitua exercet, concurrunt etiam obiectum interuentu speciei, quam in eodem sensu produxit.

Alter etiam modus tuendi sensum esse duntaxat potentiam passiuā, à veritate aberrat. Etenim si sensus tantummodo passiuè concurrerent ad actum sentiendi, cum nobilius sit agere, quam pati, vt docet D. Augustinus lib. 12. super Genesim ad litt. capit. 16. & Aristoteles lib. 3. huius operis cap. 5. text. 19. sequeretur animæ vegetatricis facultates, quæ omnium cōfessione agunt, sensitivis nobiliores esse, quod admittendum non est: siquidem vt anima sensitua vegetatricem, ita illius facultates huius potentias dignitate vincunt. Deinde, quia si sensus nullū ex se actum eliciunt, frustra dantur à natura. Nam ad sensationem recipiendam sat erit organum, id est, materia subiecta formæ, sub certa figura, & reliquo congruentium dispositionum apparatu. Tertiò, quia sequeretur omnia hæc enuntiata, Aspectus videt, auditus audit, olfactus odoratur, aliaque similia, falsa esse, quæ tamen cōmunis philosophantium schola pro veris usurpat. Cōsecutio probatur, quia harū propositionum sensus est, aspectum elicere actum videndi, auditum elicere actum audiendi, parique modo res habet in cæteris eiusmodi, in quibus actus vitales enuntiantur. Atque hæc argumenta valent etiam ad impugnandū priorem illum modum, cuius ante meminimus, quatenus ambo in eo conueniunt, quod vterque actionem sensibus adimit. Ipsidem etiam confutata manet opinio quorundam; quos refert Theophilus hoc loco ad textum 52. aientium sensationes non ab anima, nec à potentia, nec ab externo obiecto fieri; sed vi alicuius substantiæ separatae. In quo errore fuit Auerroes hoc in lib. comment. 58. lege Albertum Magnum tract. 3. cap. 6. Contrariæ vero opinionis ratio momentum non habet. Dicendum est vnam actionem posse oriri à duobus, quorum vnum quodque est concausa seu causa partialis, quemadmodum idem pondus potest vehi à duobus hominibus. Species autē & potentia in functione sensus administranda, sunt duæ causæ partiales.

ARTICVLVS II.

QVAESTIONI S

Conclusio.

Cōsule Arist.
cap. 1. huius
lib. Aer. lib.
7. Physic. cō-
ment. 1.

EX superiorum sentētiarum confutatione non difficile erit perspicere, quānam propositae quæstionis conclusio esse debeat. Dicendum potentiam sensitivam tripliciter spectari posse; videlicet, ut recipit speciem ab obiecto, ut ea informata actum sentiendi profert, ut eimodi actum in se recipit. Si igitur primo, vel tertio modo consideretur, haud dubie potentia passiva est; cum sic non operetur, sed patitur; si secundo modo, est potentia activa; quia sic non patitur, sed operatur. Pro quare lege D. Nemesium cap. 6. de natura hominis. Atque ex dictis etiam liquet non esse probandam sententiam interpretum Graecorum, qui ut constat ex Philopono, & Simplicio, aiunt dicendum non esse potentiam sensitivam pati, sed eius organum. Latinis potius assentimur, qui passionem non organo tantum, sed potentiae simul accommodant. Etenim cum & species, & operatio sensus non recipiatur in organo immediate, sed inventum potentiae, inficiandum non est tam sensoriū, quam potentiam recipiendo pati. Hanc sententiam approbat D. Thom. 1. p. q. 79. art. 3. eiusque sectatores, ut Capreolus in 3. sent. dist. 14. quæst. 1. & in 2. dist. 3. quæst. 2. Ferrariensis lib. 2. contra gent. cap. 82.

Potentia sensitiva tripliciter spectatur.

Species, & sensus recipiuntur in potentia.

Erit tamen, qui adhuc probare contendat nulla ratione sensum potentiam activam dici posse. Primum, quia Aristoteles proximo capite absolute asseruit sensum esse potentiam passivam; quod minime pronuntiasset, si sensus aliqua consideratione esset activa potentia; praesertim cum nulla maior esset ratio, cur passiva, quam activa potentia dici deberet. Secundum, quia potentia activa, ut ab Aristotele lib. 5. Metaph. cap. 12. text. 17. definitur, est principium transmutandi aliud; at sensus quantumlibet actionem sentiendi ab se promat, non transmutat per eam aliud quidpiam. Tertium, quia Aristoteles sect. 31. probl. quæst. 12. & 13. videtur omnem agendi vim sensibus denegare. Cum enim quæsisset cur cum dextra pars sit fortior, quam sinistra; tamen æquè videamus sinistro, ac dextro oculo. Respondet primum quia pars dextra fit fortior exercitatione: at utrumque oculum æquè exercemus, Secundum quia potentiae sensitivæ ab obiecto immutantur; obiectum verò æquè agit in sinistrum, & in dextrum oculum. Quartum, quia sensus non magis est activus, quam intellectus, quem patientem vocant: Quod verò hic nullo modo activa potentia sit, ex eo videtur: quia ipsum intelligere vocat Aristoteles pati lib. 3. huius operis cap. 4. text. 2.

Quæ argumenta probent sensum non esse activam facultatem.

Lege D. Th.
de verit. q. 16.
a. 1. ad 13.

Ad primum horum dicendum ideò Aristotelem sensum potentiam passivam potius, quam activam nuncupasse; quia loco citato conferebat potentias cum obiectis, à quibus speciem sortiuntur; & quia quaedam potentiae agunt in sua obiecta, ut altrices in alimentum; alia ab ijs patiuntur eorum in se imagines recipiendo, ut sensus; iccirco hos,

Solvuntur

potentias passivas absolute vocavit: præsertim vt veterū Philosopho-
rum dogmata reijceret, qui sensus non ab obiectis pati, sed in ea poti⁹
agere docuerant.

Intellectus
patibilis po-
tentia actiua
est.

Ad secundum, Illam potentia definitionem non in omnem poten-
tiam conuenire, sed in solam Physicam, cuius actio in alienam materiā
transit. Ad tertium dicendum Aristotelem eo loco tantum docere po-
tentias sensitivas immutari ab obiectis, non autem negare eas operari
simul, concurrente cum speciebus. Ad quartum concedendum est id,
quod primò assumit, negandum verò intellectum patibilem esse potē-
tiam purè passiuam; & ad huius rei confirmationem respondendum,
propterea Aristotelem dixisse intelligere esse quoddam pati; quia in-
tellectus dum actum intelligendi ab se elicitum recipit, recipiendo pa-
titur. Vel protulisse id in sensu causali; quasi diceret intellectuionem
effici ex eo quòd intellectus prius patitur recipiendo speciem, qua
informatus prodit in actum intelligendi, ac rerum notitias efformat. Ita
verò quod hoc loco de sensu diximus, de intellectu quoque patiente
assertum esse volumus, quod ad rationem actiua, & passiuæ potentia
attinet; vtrobique enim eadem ratio est. Tametsi lib. 3. sepositus no-
bis locus sit ad eos refellendos, qui intellectui patienti omnem prorsus
actionem denegarunt.

Q V Æ S T I O II.

V T R V M S P E C I E S A L I Q V Æ
sensibus ad operationes obeundas
imprimantur.

A R T I C V L V S I.

Q V I S P E C I E S N E G A R I N T
& quibus adducti argumentis.

Species tollit
Porphyrius
Plotinus
Galenus
Durand.

AEPE in superioribus controuersijs, & in explanan-
do Aristotelis contextu incidit mentio specierum;
postulat iam hic locus, vt vtrum hæ necessario po-
nendæ sint, disquiramus. Ac nunc quidem de ijs tan-
tùm, quæ ad sensus pertinent disputabimus, acturi
de ijs, quæ intellectus propria sunt in tertio libro.
Negantem huiuscè quæstionis partem secuti fuere
non modò, qui animam ex elementis concretam esse fabulati sunt, vt
ex eorum, quæ ipsi inessent, cognatione omnia intelligeret: sed etiam
Porphyrius in libro de sensu, Plotinus Enn. 4. lib. 5. Galenus lib. 7.
de decretis Hippocr. cap. 6. Et ex Peripateticis Durandus in 2. dist. 3.
quæst.

Lege contra
Democritū
Alexand. in
lib. de sensu
& sens.

quæst. 6. idemque, quod ad sensus externos attinet, tuetur Ochamus in 2. quæst. 17. & 18. Gabriel quæst. 2. Gregorius in primo distinct. 3. quæst. 1. & in 2. distinct. 7. quæst. 3. qui ut sensus in objecta sua ferantur, fat esse putant, si intra debitam distantiam constituta sint. Priuatim verò quod non requirantur species visivæ ad actum videndi, scribit Thomas Garbius defendisse se Bononiæ in celeberrimo doctorum consensu, ut videre est in eius summa lib. 1. tractat. 5. quæst. 63. Nititur autem Durandus eo potissimum argumento, quia cum species ab earum assertoribus ponantur ut rationes cognoscendi, oportebit eas obiectivè esse in sensu, ab eoque cognosci, alioqui id, quod incognitum est, in alterius notitiam duceret. Cum ergo liquido constet non sentiri à nobis eiusmodi species, prorsus fictitiæ existimandæ erunt. Corroboraturque huiuscè rationis vis ex eo, quia ut prius à nobis cernitur imago externa, in qua Cæsarem, verbi gratia, aspiciamus; ita oporteret imaginem ipsam coloris videri, si per eam colorem sentiremus.

Secundò. Species ab ijs, qui eas ponunt, quærentur ob similitudinem cum obiecto: sed inter obiectum, & species non potest esse similitudo: ergo frustrà quærentur. Probatur minor, quia quæ differunt natura, dissimilia sunt: at quòd species, & obiectum natura differant, patet; quia albedo, & nigredo contraria sunt: earum verò species minime; cum in eodem met oculo simul recipiantur iuxta oppositâ sententiam. At enim ex alia parte, quod oporteat species albedinis, & nigredinis contrarias esse, probatur; quia contrariarum causarum contrarij effectus esse debent. Si ergo species dantur, sunt simul contrariæ, & non sunt contrariæ, quod repugnat.

Tertiò. Si eæ species darentur, vel essent diividuæ, vel individuæ, & sectionis expertes: atqui neutrum horum dici potest. Non igitur tales species dantur. Prior pars minoris suadetur. Primùm quia Perspectivi sumunt in quolibet puncto medij pyramidem terminari, totamque rem videri; quod fieri non posset, nisi species in puncto essent. Item, quia si species essent extensæ, educerentur de potestate materiæ ad cuius ingenium se se accommodarent. Quod tamen non videtur admittendum, cum eiusmodieductio requirat præviam alterationem, vel saltem fiat per successivam transmutationem; species verò, saltem visiles, traiciant medium instanti. Accedit auctoritas. D. Augustini lib. 12. super Genesim ad litt. cap. 16. vbi species sensuum spiritales vocat. Posterior pars ostenditur, quia id, quod subiecto extenso inheret, extensum est: hac enim ratione probavit Aristoteles cap. 12. libri 3. text. 122. sensum esse potentiam corpoream, quia in organo, quod magnitudine præditum est, recipitur: si ergo darentur species sensiterijs extensis inextensæ, utique extensæ, ac diividuæ forent.

Quartò. Species sensuales multo sunt nobiliores, quàm obiecta, è quibus transmitti dicuntur. Non ergo ab eis gigni possunt; alioqui effectus propriâ causam dignitate vinceret. Ex quo sequitur eas nullâ habere causam in natura rerû; atque adeò commentitias esse. Assumptum

Ocham.
Gab.
Gregorius.

Argumenta
pro his au-
ctoribus.

1.

2.

3.

4.

probat, quia eæ species, si dantur, mediæ sunt inter materialia, & spiritalia accidentia, vt pote defæcatoris naturæ, quàm illa, crassioris, quàm hæc. Deinde, quia ponuntur vt instrumenta vitalium functionum, quæ operationibus rerum non viuentium excellentiores sunt.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS AFFIRMATIVA quæstionis, diluuntur aduersariæ partis argumenta.

Species necessariò admit- tendæ sunt. 1. Argum.

Verùm qui species dari negât à veritate, & à Peripatetico dogmate longè recesserunt. Quod hæc rationibus planum fit. Facultas sentiendi ex se est indeterminata ad hoc, illud vè singulare percipiendum. Igitur vt huius potius, quàm illius sensationē edat, necessum est vt ab aliquo determinetur; sed non est aliud, à quo determinari queat, præterquam ab obiecto per sui similitudinem sensui impressam; datur ergo obiecti similitudo, siue species in sensu. Assumptio probatur, quia si aliud quid daretur, à quo determinari posset, id maximè esset obiectū ipsum, quod nullius speciei interuentu concurreret. Hoc autem non posse esse, demonstratur. Nam vel obiectum concurreret effectiue, vel non: si effectiue, cum sæpe à facultate cognoscente distet, & nihil agat primò in remotum, vtique deberet prius agere in intermedium, tum verò in potentiam: atqui dempta specie nihil est, per quod ad eum modum agere possit, & quo potentiam ad operandū suscitet; non potest ergo, sublata specie, concurrere effectiue. Quòd si non effectiue concurreret, sed duntaxat formaliter extrinsecè, atque actum potentia terminando, sequeretur aspectū neque tenebris, neq; longa spatij intercapedine impeditum iri; quod est contra experientiam. Consecutio probatur, quia ideo in tenebris res non videtur, quia colores egent luce, vt sui speciem mittant. Item iccirco res in magna distantia non intuemur, quia species ab eis traictæ in medio languet, & euanescent.

Obiectum ad sensationē nō concurrat solum formaliter extrinsecè.

2. Secundò. Nonnulli per inspicula concaua acutiùs vident, non nisi quia tunc in centro plus vniuntur species reddunturq; efficaciores in repræsentando, quemadmodum & radij solares in cavitate vitri magis coeunt. Non est igitur negandū dari eiusmodi species.
3. Tertiò. Oculus non videt se ipsum; videbit tamen, si ei obijciatur speculum: id verò non nisi, quia ab oculo producit imago ipsius in speculum, quæ inde ad oculum reflectitur, eaque informatata potentia videndi actum elicit. Datur igitur talis species.
4. Quartò, Idem in interno sensu ostēditur. Nam cum hominem, quē antea non vidimus, primò contuemur, paulò post clausis oculis, eiusdem notitiam interiùs efformamus, non

ob aliam rationem, nisi quia eius imaginem aspectu hausimus, haustâq; in interno sensu retinemus. Patet ergo dari eiusmodi species. Quod item constat ex memoria sensitiva non hominum tantum, sed etiam brutorum, quandoquidem recordatio non nisi ministerio specierum fit.

Postremò quòd in Aristotelis doctrina prædictæ species necessariò constituendæ sint, probatur. Nam hoc in libro cap. 12. text. 121. & 124. docet sensum esse id, quod sensibiles absque materia formas, id est, imagines suscipere potest. Vbi species vocat formas absque materia; quia species candoris, verbi gratia, non est ipse candor materialiter, sed id, quod candorem repræsentat. Et in libro de memoria cap. 1. cum quæsiisset qua ratione nos rei absentis recordari contingat, respondet id fieri ob simulachra rerum in interno sensu asservata. Itaque & externis & internis, sensibus, attribuit Aristot. species. Eiusdè sent. est D. Anselmus in Monologio cap. 36. D. Damascenus lib. 2. fidei orth. cap. 20. D. Augustinus libro 10. confess. capit. 10. & capit. 15. & lib. 12. super Genesim capit. 10. & lib. 11. de Trinitate cap. 2. aliisque in locis, quos citat Capreolus in 2. dist. 3. quæst. 2. artic. 3. Denique idem tuetur maior, ac melior philosophantium pars D. Thomas prima part. quæst. 55. art. 1. & 3. contra gentes cap. 49. aliisque in locis. Alensis 2. part. suæ summæ à quæstione 22. vsque ad 26. Magnus Albertus 2. p. summæ de homine tract. 4. quæst. 14. & de quatuor coæuis q. 5. D. Bonaventura in 2. dist. 3. art. 4. quæst. 1. Scotus quæst. 10. & 11. Argentinas quæst. 2. art. 4. Richardus quæst. 5. Capreolus loco citato Marsilius in 1. quæst. 7. Herueus quodlibeto 5. quæst. 6. Aegidius quodlibeto primo quæst. 11. Ac quòd etiam Plato posuerit species visuales, quæ vna cum radijs, ex oculo ad obiectum emicantibus, ut fingit, videnti actum perficiant; constat ex Timæo, & ex ijs, quæ ibidem Chalcidius annotauit.

Neque aduersariorum argumenta negotium faciunt. Ad primum enim respondendum est, licet species dentur à natura, ut potentia ijs consignatæ rerum notiones effingant, non debere proinde species ipsas potentijs obijci, aut per se cognosci, cum non sint signa instrumentalia sed formalia. Nec oportet id, per quod res, ut per suum formale signum, innotescit, secundum se apprehendi; quanuis id concedendum sit in ijs, quæ nos tanquam signa instrumentalia in alterius rei notitiam ducunt, ut alibi diximus. Argumenti etiam corroboratio vim non habet; Statua enim Cæsaris instrumentale signum est, non formale. Capreolus loco citato respondet nò oportere cognosci a nobis id, quo; sed in quo aliquid percipimus; nos verò non in specie, sed specie res obiectas cognoscere. Quæ est solutio. D. Thomæ quodlib. 10. artic. 1. quæstionis 3.

Ad secundum, concessa maiori neganda est minor, & ad eius probationem dicendum duplicem esse similitudinem: vnâ in essendo, alteram in repræsentando. Primam non inueniri inter res diuersæ speciei; inueniri tamen secundam, ut patet in anima hominis, quæ cum nec specie, nec genere cum Deo conueniat, est tamen Deo similis: atque hunc posteriorem similitudinis modum sortiuntur species compara-

Solutio

D. Anselmus

D. Damasc.

D. August.

D. Thom.

Alensis.

Albertus

D. Bonauen.

Scotus,

Argent.

Richardus

Capreol.

Marsilius

Herueus

Aegidius.

Argumenta

diluuntur.

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Similitudo

duplex in es-

sendo altera,

altera in re-

præsentando.

tione suorum obiectorum. Ad id verò, quod in aduersam partem obijciebatur, nimirum oportere species albedinis, & nigredinis esse contrarias, dicendum contrariarum causarum, si collatione effectuum uniuocæ sint, contrarios esse effectus: at obiecta non ita se habent, cum sint causæ æquiuocæ respectu imaginum, quas ab se mittunt.

Solut. 3.

Quomodo intelligendū speciem visibilem modo pyramidis produci.

Ad tertium, respondemus species esse quidem indiuisibiles in representando, diuisibiles autē in essendo, quod solum ostēdit posterior pars argumenti, et si oppositum asseruerit Venetus, & Alfonsus Toletanus. Igitur ad posteriorem partem respondemus Perspectiuorum doctrinā esse, visionem fieri per pyramidem radiosam, hoc est per speciem visibilem modo pyramidis productam, cuius basis sit in superficie rei visæ, vertex in centro oculi: & hoc centrum dari in qualibet parte medijs, è quare cernitur. Verum ex hac pyramidis, & centri similitudine, quæ traditur à perspectiuis ad rem explicandam, colligi non debet, quemadmodum centrum oculi, & vertex pyramidis, siue vltimum punctum in fastigio pyramidis constitutum, est quid indiuisibile; ita speciem, per quam res videtur, recipi in puncto, atque indiuisibilem esse: nec enim similitudo in omnibus conuenire debet. Immo si in ea facienda vis est, inferri ex eadem potest speciem non esse indiuisibilem, saltem ex parte basis, cum constet hanc extensam, ac diuiduam esse. Appellatur autem à D. Augustino species sensuum spirituales eo modo, quo ab Aristotele vocantur formæ sine materia, quod iam supra exposuimus. Ad illud de educatione è potestate materiæ, qua de re ex professo in Phisicis differuimus, respondendum est, ut formæ accidentariæ educantur de materiæ potestate, non requirere præuiam alterationem, aut transformationem successiuam, sed lat esse dari in subiecto naturalem potentiam ad illas recipiendas, easdemque pendere quoad suam effectiōem, & conseruationem ab eodem subiecto, seu tempore, seu momento producantur. Quæ duæ conditiones cum speciebus sensibilibus competant, non est cur quis neget exciri illas è gremio materiæ, in qua recipiuntur. Aduerte tamen germanam rationem, quæ probat species sensuum esse diuisibiles, non esse quod exeant è potentia materiæ. Nam animæ brutorum animantium perfectorum exeunt è materiæ potētia, & tamen, ut est grauium auctorum sententia, indiuisibiles sunt, atque inextensæ. Legitima ergo ratio est, quia inhæsiue recipiuntur in subiecto extenso: quod vero ita recipitur, ad naturam recipientis se se accommodat, manetque extensum, & diuiduum, si illud tale sit.

De potentia materiæ speciem educantur.

Solut. 4.

Species quæ non est obiecto perfectior.

Ad quartum, negandum est species sensibiles nobilioris naturæ esse, quàm accidentia, quæ ipsæ representant, & à quibus effunduntur. Re enim vera perfectius quid est color, quàm eius imago, ob idque esse imaginum intentionale, id est, diminutum, & imperfectum nūcupatur. Nec species absolutè dicendæ sunt formæ mediæ inter materialia, & spiritalia accidentia, quasi inter illa medium dignitatis locū obtineant, sed quia aliquantulum è materia emergunt, cum non cadant sub sensum, ut ea quorum similitudines sunt: & tamen ad spiritalem naturam non

Contra Soncinatē lib. 7. Metaph. 9. 8.

non pertingunt. Nec propterea quod vitalium functionum instrumenta fiunt, ad altiore naturæ gradum prouehuntur, praesertim cum ad eiusmodi functiones non concurrant nisi tanquam formæ vicariæ obiectorum, quorum locum subeunt, vt paulò post dicemus. Hoc tamen non obstat quominus species intelligibiles materialium accidentium excellentia naturæ ijs accidentibus longe praestent, cum simpliciter spirituales sint.

ARTICVLVS III.

DVBIAM QVAEDAM

Explicantur.

DVo in hac quaestione pertractanda supersunt. Alterum est, quomodo modo species cum potentia ad actionem concurrat. Alterum, num species externis sensibus impressæ, praesente dumtaxat obiecto, in ijs conuertentur. Quod ad primum attinet. Sunt qui putent species concurrere tantum in genere materialis causæ, determinando videlicet potentiam, quæ indiscriminatim se habet ad percipiendum quodlibet particulare sub obiecto suo comprehensum, vt paulò supra diximus. Quod enim non concurrant cum potentia vti causæ partiales actiuæ ad eundem effectum ex eo probant, quia actio vitalis a solo principio vitæ, quale species non est, proficisci potest. Deinde, quia quælibet duæ causæ partiales actiuæ ita comparatae sunt, vt vna sine altera queat effectum edere, saltem imperfectum; vt duo luminosa, quorum vnumquodque producit lumen, etsi minus intensum, quam ambo simul: at nec species sine potentia, nec potentia sine specie valet per se operari. Verum licet hæc sententia suam probabilitatem habeat; multò verisimilior tamen est contraria, quæ statuit speciem concurrere etiam actiuè cum potentia ad eius actionem. Hanc sequitur Scotus in primo distinct. 3. quaest. 7. & in quodlibet. quaest. 15. D. Thomas prima part. quaest. 56. art. 1. & lib. 1. contra gent. cap. 51. 52. 53. & quodlib. 7. artic. 1. Magnus Albertus 2. part. summae de homine in tractatu de sensibus animæ. Capreolus in 1. dist. 35. quaest. 1. art. 1. & alij; probaturque ex eo, quia anima constituitur per speciem in actu primo ad intelligendum, sicuti ignis per calorem ad calefaciendum: nulla verò ratio est, cur potius calor cum igni, quam species cum anima actiuè concurrat.

Secundo quia omnis forma agentis, cui per se assimilatur effectus, concurrat actiuè vt principium talis effectus, siue sit forma substantialis, siue accidentaria, vt, verbi gratia, forma equina est principium effectuum formæ equi geniti, quia huius forma est similis formæ illius. Species autem, quæ per actionem cognoscendi producitur, producivè potest, est similis illi speciei, à qua actio cognoscendi oritur. Tertio

T

idem

Species cum
potentia ad
actionem con-
currat actiuè.
Scotus in quib.
D. Thomas
Albertus
Capreolus.

Ex dubio
consequitur
hanc sententiam
per se esse
le. 10. 11. 12.
13. 14. 15.
16. 17. 18.

Potentie &
species duæ
partiales cau-
sæ.

idem confirmatur, quia vt docet Diuus Augustinus nono libro de Trinitate capit. 12. cognitio rei efficitur à cognoscente, & cognito: cognitum verò cum non per se, sed sui speciē, & similitudinē in potentia in sit; consequens est, vt similitudo vicem illius habens, tanquam semen generantis, cognitionem quasi prolem gignat: atque adeo fatendum est speciem actiuè concurrere. Quòd si petas an tota virtus actiua potentia sit virtus actiua speciei; quemadmodum tota virtus ignis est calor. Respondemus non ita se rem habere, sed potentiam vindicare suam peculiarem virtutem ad agendum, similiterque speciem vendicare suam; ita vt ambæ tanquam duæ partiales causæ diuersæ tamen rationis, seu tanquam duæ partes vnius integri agentis immediati vires suas conferant, iungantque ad actionem cognoscendi. Nam quòd species suam habeat actiuitatem probatum est. Quòd verò illa non sit tota actiuitas potentia ex eo ostenditur, quia sæpe accidit, vt potentia ex eadem specie eliciat intensiorem notitiam; quia nimirum profert ex se maiorem conatum: quod non esset, nisi ipsa haberet propriam actiuitatem distinctam ab actiuitate potentia.

Quomodo
substantia pos-
sit esse imme-
diatam agē-
di principium.

Aduerte autem speciem concurrere non solum actiuè ad operationem, vt diximus: sed etiam formaliter, quatenus concurrat ad specificationem actus, determinando potentiam ad hanc potius, quàm ad illam operationis speciem. Item quatenus præstat vnionem obiekti cum potentia in esse cognoscibili; quæ vnio est proprius effectus causæ formalis. Et verò, quia prius est potentiam vniri intentionaliter cum re cognita, quàm tendere in obiektum; prius se habet species vt principium formale, quàm vt principium efficiens. Atque hoc, quod de causalitate formali, & actiua speciei asserimus, conuenit tam in speciem sensibilem, quàm intelligibilem: immò & in ea, quæ obtinent modum speciei intelligibilis respectu potentia intellectiua, vt essentia diuina respectu intellectus beati, & substantia Angeli comparatione intellectus ipsius Angeli, cum hic se per suam met essentiam intelligit. Quòd si obijcias nullam substantiam creatam posse esse immediatum principium operandi; atque adeo non posse substantiam angelicam per se concurrere actiuè ad actionem intelligendi. Occurrendum erit nullam substantiam creatam posse esse principium proximum elicitium actus per modum potentia & virtutis; posse tamen per modum obiekti, quando illa simul est obiektum actuale, maximè cum in eo euentu nō integra, sed partialis tantum causa actionis sit.

Ex duabus
causis partia-
libus nō sem-
per quælibet
se sola esse
ad producē-
re valet.

igitur ad primum contrariae opinionis argumentum dic, licet cognitio ab specie proficiscatur; oriri nihilominus ab anima vt à vitæ fonte, præcipuaq; vitalium functionum causa, cuius instrumēta sunt potentia, & species. Quòd si argumentū hoc vim haberet, pari modo probaret, cum intellectus, aut volūtas per habitus virtutum sibi inherentes operantur, talē operationem non esse vitalem; vel eos habitus nequiquam posse actiuè concurrere: quod à cōmuni philosophorū, Theologorūq; sentētia abhorret. Ad secundū dicimus nō quoties duæ partiales causæ ad aliquē effectū confluunt, quilibet earum posse per se effectum edere:

videli-

videlicet cum ita concurrunt, ut secunda non detur à natura ad facilius operandum, sed ad simpliciter operandum, quo pacto se habet species respectu potentiae, nec enim potentia valet absque specie villo modo operari.

Quod ad dubium secundum spectat, videlicet num rerum imagines, quae externis sensibus imprimuntur à praesentia obiectorum ita dependeant, ut ijs amotis illico evanescant. Negativam partem secuti sunt nonnulli Aristotelis interpretes in libro de sensu, & sensibili, & in libro de insomnijs, concedentes, amoto sensibili, dari adhuc per breves quaedam sensationes elicitas ex speciebus nondum extinctis. Potest verò hæc sententia ita comprobari. Huiusmodi species habent suam intensiorem, & incrementi gradus, secundum quos successivè augeri, imminuique possunt. Igitur si obiectum subito amoveatur, adhuc secundum aliquam partem suae intensiorem in sensibilibus manebunt, poteruntque sensus ijs ad continuandam sensationem uti. Antecedens ostenditur, quia ideo obiectum quanto visui magis appropinquat. (Servata tamen convenienti distantia) tanto distinctius videtur, quia species magis dearticulatur, & perfectius actuatur potentiam secundum novos sui gradus. Idcirco etiam ex eodem loco sonus, & odor, si actior sit, percipitur, non verò si tenuis, quia ille efficacior, & intensiorem speciem iacit.

Secundo. Albedo, & odor inhibita causa effectrici & conservante nihilominus in subiecto perseverant; ergo & species potentis obfiguratae saltem aliquanto tempore servari in ijs poterunt; licet obiecta, à quibus productae fuerunt, praesentia non sint; cum utrobique par ratio esse videatur. Tertiò. Accedit experientia, quam affert D. Augustinus libro 10. de Trinitate capit. 20. hisce verbis. Cum diu solem attenderimus, & deinde oculos clausimus, quasi versantur in conspectu quidam colores lucidi, quos intelligendum est reliquias esse illius formae, quae facta erat in sensu, dum corpus lucidum videretur. Additque infra, eiusmodi formam esse visionem. Itaque putat D. Augustinus, ablato corpore luminoso, remanere illius speciem in sensu. His consentanea scripsit Aristoteles libro de insomnijs cap. 2. sensibilia, inquit, ipsa in nobis, per singula sensoria, sensationem efficiunt: & affectio, quam ea invehunt, non modò in sensorijs inest, cum sensus agunt, sed etiam cum ab opere discessere. Et paulò inferius, si sensum de sole in opacum convertamus, comitatur eum affectio: evenit enim, ut nihil cernat, propterea quòd commotio, quae à lumine profecta est, oculos adhuc possideat. Item si quid album, aut viride diutius aspexerimus, ad quodcunque aspectum nostrum deferamus, concolor illi videtur. Hæc Aristoteles. Averroes quoque in suo tractatu de somno, & vigilia ait nos in somnijs sentire per quinque sensus sensibilia externa, licet absentia; idque accidere redeuntibus ab internis sensibus ad externos absentium rerum imaginibus. Sicut enim, inquit, in vigilia sensibilia externa movent sensus externos, & hi

Maneant no
species in sen
sibus externis
amoto obie
cto.

Pars affirmas
quibus probe
tur.

D. August.

Aristotel.

Averr.

sensum communem; is imaginatiuam, sic inter somniandum conuerso ordine, imaginatio mouet sensum communem, hic sensus externos. Igitur sensus externi possunt elicere operationes circa sensibilia absentia.

*Pars negans
probabilior:*

Verum licet hæc opinio admodum probabilis sit, maximè ob Aristotelis & D. Augustini auctoritatem; contraria tamen quæ asserit sensuum externorum species non nisi presentibus sensibilibus, etiam breuissimo tempore conseruari, & communior, & verisimilior videtur. Namque experientia illa, qua potissimum aduersarij nituntur, admodum fallax est. Accidit enim non rarò, etiam extra morbum, & somnia (quod D. Augustinus lib. 11. de Trinitate capit. 4. animaduertit) ut quæ quis in interno sensu effingit, ea intellectus externo percipi arbitretur. Sæpeque euenit facta à vehemènti sensibili aliqua in sensu læsione, ut, exempli gratia, facultas videndi ad alia obiecta percipienda minùs parata sit, atque adeò ut decipiatur phantasia iudicans adhuc sensui obuersari idem sensibile, quod antea. Certè si vehemènti sensibile externum tanta efficacitate speciem in sensu imprimeret, ut illam etiam in absentia conseruaret: utique aut semper, aut maiori ex parte ita accideret. Quod tamen repugnat experientiæ. Unde Aristoteles hoc in libro capit. 5. text. 52. & 59. discrimen statuit inter sensum, & intellectum, quòd ille obiecti presentiam exigat, hic verò non item.

*Cur sensui ex-
terno obiectum
absens obuersari
videatur,*

Argumenta in contrariam partem adducta hanc habent explicationem. Ad primùm concesso antecedente, neganda est consecutio: talis enim est harum specierum natura, & conditio, ut quantumlibet in subiecto intensæ fuerint, subito amittantur, nec sine perenni suæ effectricis causæ influxu permanere queant: etsi id in plerisque alijs effectis secùs accidat. Quo etiam patet, quid ad secundum argumentum respondendum sit. Ad tertium dicimus amoto luminoso, non dari iam eius aspectum, sed accidere deceptionem modo antè explicato. Idque voluisse auctores in argumento adductos, videlicet ablato sensibili dari sensationes non re ipsa, sed apparenter, seu secundum fallacem æstimationem. Atque huius dubij enodatio planior euadet ijs, quæ proxima quæstione pertractanda sunt.

Q V Æ S T I O III.

VTRVM PER DIVINAM POTENTIAM aliqua notitia abstractiua in externis sensibus dari queat.

ARTICVLVS I.

QVID IN RE PROPOSITA

Sentiendum videatur.

IN hac quaestione praenotandum imprimis est discrimen inter notitiam intuitiuam, & abstractiuam. Notitia intuitiua, quae etiam visionis dici consuevit, vt Scotus in 1. distinct. 2. part. 2. quaest. 1. & quodlib. 6. art. primo, Ferrariensis lib. 2. contra gent. cap. 96. Durandus in prologo quaest. 3. alijque auctores definiunt, est notitia rei praesentis, vt praesens est; idest, cognitio, qua ita rem attingimus, vt per eam cernatur praesentia obiecti in se, & ex vi ipsius cognitionis, non vero quia aliunde comprobatur. Eiusmodi est notitia, qua quis videt candorem in pariete, & quae sonum audit, & ea, qua beati diuinam naturam intuentur, quam D. Paulus Epistol. prima ad Corinth. capit. 13. appellat facie ad faciem. Immo & ex hoc loco Apostoli credit Scotus quodlib. 6. artic. primo, & Gregorius in primo distinct. 3. quaest. 3. art. primo desumptam fuisse appellationem notitiae intuitiuae, cuius aut nulla, aut propè nulla extat mentio apud veteres Philosophos. Aduertit autem D. Anselmus, Hugo, Magister, D. Thomas, Gregorius, Paludanus, Caietanus, Durandus, & alij communi consensu cognitionem intuitiuam oportere esse immediatam, ita videlicet vt res non percipiatur in alio cognito, sicuti cognoscitur Caesar in sua statua. Etenim per cognitionem intuitiuam conspicitur res in se; quod esse non potest cum res videtur in alio prius viso. Notitia abstractiua, quae etiam Simplicis intelligentiae vocatur, est cognitio rei non vt praesens est, verbi gratia, notitia, qua cogito de Socrate absente; & ea, qua Astrologus domi suae considerat eclipsem, quam non intuetur, esto sciat ea hora interponi terram inter lunam, & solem. Et item ea, qua Philosophus ex creaturis cognoscit Deum esse. Licet enim haec cognitiones tendant in rem sub esse existentiae; non tamen sic tendunt, vt per eas cernatur praesentia obiecti. Non dixim⁹ cognitionem intuitiuam esse eam, quae pendet à praesentia obiecti, nec qua obiectum mouet potentiam; quia notitia, qua Deus & se, & creaturas intuetur, est intuitiua; & tamen nec ab ipso Deo, neque à creaturis dicitur penderere, vt neque causari.

Quid notitia intuitiua.

Quid abstractiua.

His positus sit prima conclusio. Sensus externus potest diuina virtute tendere in rem absentem; modò in illam feratur, tanquam in praesentem; alioqui non. Haec conclusio quoad priorem partem probatur; quia potest Deus ponere in meo oculo speciem Socratis absentis, qua ille informatus Socratem videat. Socrates enim ad sui visionem dupliciter concurret, nimirum in genere causae efficientis, quatenus sui

1. Concl⁹
Sensus externus diuinitus potest rem absentem, vt praesentem in apprehendere.

imaginem in potentia imprimit. Hanc verò causalitatem non est inficiandum posse diuinitus suppleri, quemadmodum, & alias id genus causalitates efficientium causarum. Præterea, concurrat Socrates ad prædictam visionem in genere causæ formalis extrinsecæ, eam terminando, specificandoque. At quòd hæc dependentia non obstet, quominus talis visio dari queat, ex eo ostenditur, quia Socrates absens, ac non existens potest eam terminare, eiq; speciem tribuere, eo modo quo eclipfis, quæ vno abhinc anno erit, terminat, & speciem confert cognitioni, quàm de illa nunc Astrologus habet. Nimirum hæc terminandi, & specificandi ratio nec in eo, quod specificatur, nec in specificante terminante vè existentiam requirit.

Secunda verò pars conclusionis ea ratione suadetur; quia potest Deus speciem, quàm Socrates in meum oculū impressit, amoto Socrate conseruare, quæ cum Socratem eodem pacto, quo antea referat, adhuc eum tanquam præsentem aspectui obijciat: potestque id confirmari ijs, quæ in mysterio diuinæ Eucharistiæ interdum apparent. Nonnunquam enim Deus puerum, carnem, manum, & quædam alia oculis repræsentat, producendo in eis talium rerum, etsi præsentibus non sint, species, vt docet Sanctus Thomas 3. part. quæst. 73. artic. 8. Durandus in 4. distinct. 10. quæst. 4. & alij. In hæc verò res ita fertur aspectus, ac si præsentibus essent; vnde & intellectus nisi aliunde edoctus iudicium cohibeat, eas præsentibus iudicat.

Denique tertia pars conclusionis inde comprobatur; quia sensus externi talis naturæ sunt, vt tendant in obiecta, prout se habent hic & nunc, id est, prout materialibus, situs, distantia, & quantitatis conditionibus affecta existunt; atque adeò, vt in præsentia à parte rei, vel saltem repræsentata tanquam præsentia. Quare non poterunt sensus externi villo modo versari circa rem absentem, qua talis est. Hanc porro conditionem intrinsecè addunt obiecta sensuum externorum supra obiectum intellectus, & phantasiæ. Nam intellectus fertur in rem tam absentem, quàm præsentem; tam singularem, quàm vniuersalem. Phantasia etiã in rem præsentem, & absentem; sed singularem tantum. At externi sensus, vt qui in infimo cognoscentium facultatum gradu steterè, tendunt in solam rem singularem, & præsentem, vel exhibitam in specie vt præsentem. Non fecimus in hac cognoscibilium dispensatione mentionem sensus communis, propterea quòd hic sit quasi interstitium internorum, & externorum sensuum, ad vtrosque pertinens; quatenus externorum sensationes dignoscit, & easdem ad internos transmittit: vnde & vtrorumque naturam aliquo modo participat. Nam dum sensus externi circa obiecta sua versantur, ipse in eadem percipienda incumbit, & tunc quidem non nisi singularia præsentia intuetur: in somnijs verò, vt est multorum opinio, quàm in libris paruorū. Naturalium exposuim⁹, singularia etiã absentia recognoscit: atq; ita tam præsentia, quàm absentia pro vigiliæ & quietis diuersitate apprehendit.

Ex superiori conclusione licebit deducere secundam, quæ propositæ quæstioni directò respondeat. Pro qua aduertendum prius dubium

In obiectum
absens, vt absens
externos sen-
sus nulla vi
ferri potest.

Sensus comu-
nis tam præ-
sentia, quàm
absentia natu-
raliter cog-
noscit.

esse an ad notitiam intuitiuam requiratur, vt potentia per eam tendat in obiectum, quod re ipsa existat praesens; an vero sufficiat ferri in rem, quae tametsi alioqui sit absens, nihilominus representatur vt praesens, atque ita notitia tendat in rem praesentem, vt praesentem imaginariè. In qua dubitatione, etsi parum referat vtram partem quis approbet, nobis tamen posterior magis arridet: propterea quòd notitia abstractiua ab omni praesentiae modo, abstracta, ac libera debere esse videatur. Sit ergo secunda conclusio. In sensibus externis non potest dari, etià diuina virtute, notitia abstractiua. Probat, quia istiusmodi notitia fertur in rem secundum se, seclusa praesentia, & existentia: externi autem sensus tendunt in sua obiecta, saltem representata tãquam praesentia, vt ex dictis constat. Itaque praedicta notitia, qua sensus externus, fertur in obiectum, quod à parte rei non est praesens, dicenda erit intuitiua.

2. Conclus.
N. que virtu
te diuina sen
sus externi
notitiam ab
str. diuina eli
cient.

ARTICVLVS II.

ARGUMENTA ADVERSVS

ea, quae superiori articulo conclusa sunt,
eorumque dilatio.

Verùm contra primam partem primae conclusionis, qua asseruimus posse diuina virtute sensum externum rem absentem percipere, haec se offerunt argumenta. Vel obiectum externi sensus comprehendit tam sensibile praesens, quam absens: vel solummodo praesens. Si detur primum, sequitur sensum externum suo opte ingenio posse tendere in rem absentem, cum quaelibet potentia vi propria possit obiectum suum attingere. Si autem posterius, fatendum erit nec diuina virtute posse sensum variari circa rem absentem, quandoquidem repugnat potentiam extra proprium obiectum vagari. Quare non videtur prima conclusionis pars veritati consentanea.

Secundo. Eadem rursus impugnatur, quia si res absens potest sentiri, poterit mel non existens gustari, parique modo res sine cibo nutriri: poterit ignis non existens tangi, & animal ab eo vri: poterit cymbalum non existens audiri, & eius sono auditus laedi; aliaque multa, quae videntur implicationem inuoluere. Tertio, quia sequeretur dari duas propositiones contradicentes simul veras; esset enim verum cerni Socratem currentem siquidem obijcitur potentiæ vt currens; & eundem cerni non currentem, quia re vera non currit.

Deinde contra secundam partem conclusionis, quae statuit externum sensum posse ferri in obiectum absens, quod tamen diuinitus offeratur vt praesens, illud opponi solet, quia cum in eo euentu intellectus iudicet rem, quae praesens non est, praesentem esse, concedendum erit Deum, qui eam speciem imprimit, aut antea impressam conseruat, esse

2. conclusio

1. Argumentum

2. conclusio

3.

4.

5.

esse causam eiusmodi erroris, & deceptionis, quod nemo dixerit.

Denique contra tertiam partem, quæ affirmat non posse externum sensum tendere in obiectum, nisi sub ratione præsentis. Nam minor proportio est inter essentiam diuinam, & intellectum creatum; quam inter sensibile non existens, & sensum externum; siquidem inter Deum, & creaturas est distantia infinita, inter ipsas verò creaturas finita duntaxat: atqui intellectus creatus eleuatur ad notitiam intuitiuam diuinæ essentiæ: ergo & sensus externus promoueri à Deo poterit ad percipiendam rem non existentem.

Præterea, Sensus externi possunt diuina virtute tendere extra suum obiectum: poterunt igitur ferri in rem non existentem. Antecedens probatur, quia non minus est eleuari quam ad productionem gratiæ in baptismo, quàm excitari potentiam ad operationem extra obiectum non suum: ergo cum illud diuinitus fiat, effici hoc etiam poterit: atque adeò non repugnat sensus externos versari circa obiectum non existens, licet id non contineatur intra cancellos obiecti ad eos pertinentis.

Solutio. 1.

Non erit tamen difficile his argumentis satisfacere. Ad primum contra primam partem conclusionis primæ, dicendum est cum de alicuius potētiae obiecto agitur, posse nos loqui, vel de obiecto adæquato simpliciter: vel de obiecto non adæquato. Est autem obiectum simpliciter adæquatum id, in quod potentia fertur seu vi propria, seu diuinitus adiuta. Obiectum non adæquatum est id in quod potentia vi propria tendit. Si ergo de obiecto externorum sensuum simpliciter adæquato sermo sit, respondendum erit id esse sensibile præsens, vel non præsens, repræsentatum tamen vt præsens. Si de obiecto non adæquato, id esse sensibile re ipsa præsens. Ex quo non sequitur externum sensum, aut posse vi propria ferri in obiectum non præsens, aut diuinitus adiutum non posse in id tendere: quandoquidem dum circa illud insistit, non vagatur extra proprium obiectum absolutè sumptum, vt liquet ex dictis.

Solut. 2.

Nō repugnat cibū nō existentē gustari aut nō existentem ignem senti.

Ad secundum contra eandem partem conclusionis respondendum est nullam esse contradictionem si mel non existens gustetur interuentu suæ imaginis inhaerentis in gustu. Non posse tamen neque ex dictis sequi nutriri rem absque cibo, quia nutritio importat conuersionem cibi in substantiam rei viuientis. Quæ conuersio sublato cibo non datur. Item nulla est implicatio, quod ignis non existens sentiatur per species qualitatuum tangibilium ignis; quibus tamen speciebus non dicitur animal vri; quia vltio non fit nisi per calorem realiter inhaerentem in re, quæ vritur. Nec item implicatio est, quod cymbalum non existens per existentes soni species audiatur, quibus tamen non sequitur offendi auditum, quia hæc offensio non à speciebus, aut sono est, sed à vehementi agitatione aeris sonum, species vè deferentis.

Solut. 3.

Ad tertium argumentum negandum est sequi dari duas contradicentes simul veras. Non enim hæc duæ propositiones Cerno Socratem currentem, & cerno Socratem non currentem, sunt contradictoriæ; sed hæc, Cerno Socratem currentem, non cerno Socratem currentem, vt alibi

docui.

docuimus: hæc autem non sunt simul veræ, quia in proposito euentu hæc, Cerno Socratē currentem, id est, repræsentatum mihi vt currentē vera est; & illa, Non cerno Socratem currentem, id est, repræsentatum mihi vt currentem, falsa. Immo nec illæ priores de prædicato infinito, ambæ veræ sunt, si vocabulum, currens, eodem modo exponatur; vt attendenti planum erit.

Ad id, quod contra secundam partem eiusdem conclusionis obiectū fuit, respondendum est ex eo quod intellectus in tali euentu aliquando iudicet rem esse præsentē, quæ tamen præsens non est, n̄ sequi Deū decipere. Non enim decipere dicitur, nisi qui volūtate fallendi aliquid efficit, vel pronuntiat; licet alij inde errandi occasionem imprudenter capiant. Qua de re Consule D. Chrysostomum libro primo de Sacerdotio, & D. Augustinum in lib. contra mendacium, & in Enchiridio cap. 6.

Ad primum contra tertiam partem dicimus inter essentiam diuinam, & intellectum creatum in genere entis maiorem esse distantiam, & improprietatem, quàm inter sensum externum, & sensibile non existens (intellige & repræsentatum vt non præsens, ac non existens) non tamen secundum rationem & proportionem cognoscibilitatis. Etenim essentia diuina continetur intra latitudinem obiecti adæquati intellectus creati; sensibile verò non existens prædicto modo sumptū non includitur intra metas obiecti adæquati pertinentis ad externum sensum. Lege D. Thomam prima part. quæst. 12. art. 1. & 3. ibique eius interpretes. Ad secundum respondemus, quemadmodū aqua assumitur a Deo tanquam instrumentum ad productionem gratiæ, ita externū sensum posse diuinit̄ promoueri ad aliquam operationem supra suam facultatem, qua non tendat in naturale suum obiectum, vt v. g. potentiam videndi ad attrahendum ad se aerem. Quod tamen non repugnat ijs, quæ diximus, videlicet non posse externum sensum vagari extra suum obiectum, id enim intelligendum est de sensu secundum operationes vitales ipsi proprias, quæ cum ad naturale suum obiectum respectu transcendentem referantur, ab eoque essentialiter dependeant, fieri nequit, vt secundum eas potentia extra tale obiectum vlllo pacto excurrat.

Sed videri fortè alicui possit repugnare his D. Augustinū vltimo lib. de Ciuit. Dei cap. 29. vbi de beatorum statu loquens, ita scripsit; Vis præpollentior oculorū erit illorū, non vt acutius videant, quàm quidē perhibentur videre Serpētes, vel aquilæ: quantalibet enim acrimonia cernēdi eadē animalia vigeāt, nihil aliud possūt videre, quàm corpora; sed vt videāt, & incorporalia. Quibus verbis indicat D. Augustinū aspectū secundū functionē vitālē, ac sibi propriā, qualis est actio vidēdi, posse tendere in rē spiritalē, quam constat extra metas obiecti externorum sensuū esse. Occurrendū tamen cum D. Thoma 1. part. quæst. 12. art. 3. ad. 2. D. Augustinum hæc nō tam asserendo, quàm disserēdo pronuntiasse, eiusq; mentē esse, vt constat ex ijs, quæ paulò post subiicit, beatos etiā ex ijs, quæ aspectu cernent, & ex refulgentia diuinæ claritatis

Solut. 4.
de obiecto
sensu
sensu

Solut. 5.

Essentia diuina continetur sub obiecto adæquato intellectus creati.

Solut. vlt.

Cur potentia in operatione vitali extra obiectum suum nec diuisiua feratur magis a sensu proprio quam a sensu extraneo.

Ab oculo corporeo rē spiritalē vidēdi repugnat.

in corporibus apparente, Dei presentiam singulari intellectus perspicuitate cognituros: non autem ipsam diuinam naturam in se, aut rem ullam spiritalem oculis corporeis videndam.

Implicat etiã spiritale ab interno sensu cognosci.

Obiter etiam aduerte quemadmodũ fieri non potest, vt aliquid spiritale cadat sub sensus externos; ita fieri nõ posse vt sub internos cadat, etiam diuina virtute; cum vtrobique eadem repugnantia occurrat, propterea quod spiritale transcẽdit metas obiecti sensibilis. Quod similiter pronuntiandum est de appetitu sensitiuo, cuius obiectum est sensibile bonum. Si quis verò obijciat tristitiam de Deo offenso terminari aliquo modo ad Deum; & hanc frequenter dari in appetitu sensitiuo: proindeque appetitum inferiorem, simulque phantasiam, cuius ille apprehensionem sequitur, tendere in rem spiritalem, nempe in Deum. Respondendum erit, nec inferiorem appetitum, nec phantasiam: tẽdere in Deum distinctè, & per se, sed confuse, & sub aliqua ratione sensibili. Quo pacto ait D. Thomas 1. part. quæst. 12. art. 3. ad. 3. cum Isaias capite 6. narrat vidisse se Dominum sedentem super solium; intelligendum id esse de visione imaginaria representante Deum secundum aliquẽ modũ corporeæ similitudinis, quo nobis diuina in sacris literis per res sensibiles frequenter declarari, atque exhiberi solent.

Q V A E S T I O III.

SINT NE QVINQVE SEN:
sibilia communia.

ARTICVLVS I.

VIDERI PAUCIORA:
Videri plura.

Argumenta,
quę ostendũt
esse pauciora.

Enabilia cõmunia quinque recẽsuit Aristoteles cap. 6. huius libri text 64. videlicet, motũ, quietem, numerum, figuram, magnitudinem. Sunt tamen in contrariam partem argumẽta. In primis quod videãtur pauciora esse. Nam motus cum non consistat, sed raptim fluat, comprehendi nequit sine memoria, & vi collectrice, quę partes præteritas, & futuras colligat; & inter se conferat; hoc autẽ altioris potentiaẽ est nõ externorũ sensuũ. Deinde, Brutæ animantes haud quaquam numerant, cũ id soli homini competat, vt docet Aristoteles in problematis sect. 30. q. 5. sicq; nõ videtur numerus brutarum animantium sensibus apprehendi, atque ad cõ neque nostris, qui eiusdem speciei, ac facultatis cum illis sunt.

Ter-

Tertio. Idem ostendi potest in quiete, quæ cum priuatio sit sub nullū sensum per se cadit. Quare nec motus, nec numerus, nec quies recte videntur constitui ab Aristotele inter sensibilia communia.

Ex alia verò parte ostendet quispiam plura numerari debuisse; si quidem perspectiui, vt videre est apud Vitellionem ad initium libri tertij, multò plura recensent, verbi gratia, distantiam, situm, discretionem, asperitatem, curuitatem, rectitudinem, & alia. Præterea, Tēpus, vt docet Aristoteles 4. Physic. cap. 11. text. 98. percipitur sensibus, nō per accidens, cum eodem pacto videatur sensum afficere, quo motus, cuius mensura est: ergo per se; atque adeo debet etiam inter sensibilia communia reponi. Nec satisfaciet qui dixerit contineri sub motu, propterea quòd idem re sit cum eo; nam alioqui etiam figura, quæ re ipsa à magnitudine nō differt, ad magnitudinē reuocari deberet; quod non ita est. Adde quòd substantia, cum ad imprimendas horum sensibiliū imagines in sensibus vti princeps causa concurrat, liquidē actiones omnes sunt suppositorum; non poterit non cæteris sensibilibus cōmunibus iure addi.

Quæ probat esse plura.

ARTICVLVS II.

QVINQVE TANTVM ESSE
sensibilia cōmunia; nec oppositum concludi
superioribus argumentis.

Non est tamen ob hæc, alia vè his similia argumenta recedendū à sententia Aristotelis. Quod fecit è recētioribus medicis Christophorus lib. 1. de arte medendi cap. 5. vbi motum, & quietē è cōmunium sensibiliū numero remouit, & ante ipsum Galenus lib. 3. de dignoscendis pulsibus; vbi statuit motū ratione, non sensu dignosci; sed enim quia sensui ratio coniuncta est, & mentis transcursus est velocissimus sæpe non ratione, sed sensu videri deprehendi. Vt autem pro Aristotele superioribus argumentis respondeamus, aduertendū est ad rationē sensibilis cōmunis non requiri, vt omnibus sensibus percipiatur, sed vt pluribus, aut enim nullū est sensibile, aut cum maxime motus, quod omnib⁹ externis sensibus sit obnoxium, vt experiēti planū fiet; quæ ppter nō immeritò Auerroes hoc loco com. 64. Themistiū reprehēdit, quòd vniuersim cōmunia sensibilia omnib⁹ sensib⁹ percipi affirmarit.

Secundò, Aduertendū Aristotelē non omnia sensibilia cōmunia speciatim enumerasse, sed quinq; generalia capita, ad quæ cætera reuocari debeant, vt mox patebit. Ad primū igitur argumentū eorū, quæ ostendere nitebātur motū sub externos sensus non cadere, respondendū est, motū perfectē nō nisi eo modo, qui in argumento exprimitur, quiq; ad altiorē facultatē pertinet, cognosci; imperfectē vero, & quasi materialiter, ac citra vllam partiū inter se collationē externo sensu apprehendi.

Soluuntur.

Motus ab externo sensu perfectē non percipitur.

Ad secundum. Numerum dupliciter cognosci, vel recensendo vnū post aliud: seu replicando numerum maiorem supra minorem, aut nouam vnitatem minori numero addendo, sicque per incrementa numeralem seriē amplificando; qui modus cognoscendi solis hominib⁹ conuenit: vel duntaxat percipiendo plura discreta, quæ numerum faciūt, vt duos, aut tres sonos, tres, quatuor vè lapides inter se distinctos, quo pacto numerus externis tam hominum, quàm brutorum animantium sensibus dignoscitur.

Ad tertium. Quietem non sentiri per se positiuè, quasi agendo sensum moueat; sed negatiuè; quia quantum fas est priuationi modificat speciem rei, quæ percipitur, ita vt res sub quadam consistentia, nō sub fluxu apprehendatur.

Ea verò, quæ probare videbantur plura esse sensibilia communia, hunc in modum diluenda sunt. Ad primum dicendum, Perspectiuos minutius eiusmodi sensibilia dispertiri; quia singulas eorum differentias contemplantur, vt ex radiorum reflexione, refractione, & incidentia, aut curuitate, alijsque id genus affectionibus diuersorum aspectuū causam exactè reddant, quod ad Physicum non pertinet, qui sensibilia communia prout certis, & praefinitis rationib⁹ sensum mouet, solummodo expendit. Itaque omnia communia sensibilia, quæ perspectiuè addunt ad Aristotelicam reduci possunt, vt distantia, & situs ad magnitudinem; discretio ad numerum; asperitas, curuitas, & rectitudo ad figuram, cæteraque similiter. Ad secundum, Tempus aut nullo modo externis sensibus percipi, aut sub notitia adeo tenui, & obscura, vt simpliciter dici debeat eorum captum effugere; nisi quoad eam realitatem, quam cum motu communem habet, consideretur; quo pacto interpretandus est Aristoteles loco citato ex 4. Phys. Ad tertium. Licet actio transmittendi species ad instrumenta sensuum, substantijs, vt primarijs causis effectricibus attribuenda sit, nō proinde tamen substantias inter sensibilia communia numerandas esse, cum nec per se primò sensus afficiant; quia id solis qualitatibus alteratricibus (id est, sensibilibus proprijs) conuenit; nec per se secundaria ratione, quia id propriū est eorum, quæ motum sensibilium priorū determinant, ac modificant; quod nulli substantiæ in se spectatæ conuenit, sed vt magnitudine, motu, quiete, aut aliquo alio communium sensibilium affecta est; quod proinde non nisi sensibilibus ipsis communibus per se defertur, vt proxima quæstione liquidius fiet.

Sensibilia cōmunia addita à perspectiuis ad Aristotelicam reuocantur.

Substantia non est sensibile cōmune.

Q V Æ S T I O V.

V T R V M S E N S I B I L E C O M -
mune propriam speciem sensiterio
inurat, an non.

ARTI.

Thi
ccx.
9.
lib.

ARTICVLVS I.

EORVM OPINIO, QUI
ad affirmatiuam partem deflexere.

Variae sunt interpretum sententiae circa modum, quo sensibilia communia sensus afficiunt. Reliquis tamen omissis duas, quae celebriores habentur, in medium afferemus. Altera est Scoti in 4. distinct. 12. quaest. 3. Aegidij ad caput. 6. huius libri, Ianduni quaest. 18. & Gentilis, quem refert, refellitque Simon Portius cap. 5. de dolore. Hi opinantur sensibilia communia propriam sui similitudinem diuersam a prioribus sensibilibus specie in sensibus producere. Quod hisce argumentis videtur concludi. Vel sensibile commune aliquid in sensum imprimit, vel nihil. Si nihil, est igitur sensibile per accidens: si aliquid non nisi speciem; ergo & cetera. Secundò. Magnitudo & color sunt formae diuersae: ergo exigunt distinctas imagines, per quas sentiantur. Item percipiuntur diuersis sensationibus, ergo & diuersis typis, qui sunt sentiendi principia; at hi non nisi ab ipsis obiectis producuntur. Item, Siquis corpori caelesti manum admoueat, sentiet magnitudinem resistantem; non per aliquam tactilem qualitatem, quae nulla caelo inest, ut docet Aristoteles primo de caelo cap. 3. tex. 20. Igitur ipsa magnitudo corporis caelestis absque sensibilibus proprii consortio peculiariter imprimit. Quartò, Sape turris eminens còspecta, ita videtur; ut non discernatur, alba ne, an alio colore imbuta sit. Igitur aspectus percipit nudam rei quantitatem sine alia qualitate visibili, atque adeò per propriam speciem à quantitate immixtam.

Affirmat.
Scot.
Aegidius
Iandonus
Gentilis

Argum. 1.

2.

3.

4.

ARTICVLVS II.

NEGATIVAM PARTEM VER-

ram esse, nec aduersariorum argumenta
quicquam efficere.

Contrariam opinionem amplexus est Diuus Thomas prima part. quaest. 78 artic. 3. & hoc loco lect. 13. item Philoponus, Thienensis, Ferrariensis, & alij affirmantes sensibilia communia peculiare species non iniicere sensui; verum determinare, & modificare species priorum sensibilibus. Nam, verbi gratia, coloratum propriam

Negant, &
melius censent
D. Thomas,
Philoponus,
Thienensis,
Ferrariensis.

Explicatur
opinio à D.
Th.

priam sui immittit imaginem, sed enim aliter eam efformat, si præditum sit magnitudine quadrata; aliter si triangulari; aliter si oblonga; aliter si rotunda; libet verò quæ in hanc sententiã D. Thomas loco cit. differuit, huc transferre. Magnitudo, inquit, & figura, & huiusmodi, quæ dicuntur communia sensibilia, sunt media inter sensibilia per accidens, & sensibilia propria, quæ sunt obiecta sensuum. Nam sensibilia propria primò, & per se immutant sensum, cum sint qualitates alterantes: sensibilia verò communia omnia reducuntur ad quantitatem. Et de magnitudine quidem, & numero patet, quia sunt species quantitatis. Figura autem est qualitas circa quantitatem, cum consistat ratio figuræ in terminatione magnitudinis. Motus autem, & quies sentiuntur secundum quod subiectum vno modo, vel pluribus modis se habet secundum magnitudinem subiecti, vel localis distantia, quantum ad motum augmenti, & motum localem, vel etiam secundum sensibiles qualitates, vt in motu alterationis. Et sic sentire motum, & quietem, est quodammodo sentire vnum, & multa. Quantitas autem est proximum subiectum qualitatis alternatiuæ, vt superficies coloris. Et ideo sensibilia communia non mouent sensum primò, & per se, sed ratione sensibilibus qualitatis, vt superficies ratione coloris. Nec tamen sunt sensibilia per accidens; siquidem huiusmodi sensibilia aliquam diuersitatem faciunt in immutatione sensus. Alio enim modo immutatur sensus à magna superficie, & à parua, quia etiam ipsa albedo dicitur magna, vel parua. Hæc D. Thomas.

His adde ad maiorem explicationem, quæ idem sanctus Doctor tradit. quæst. 17. art. 2. eiusdem operis, videlicet, similitudinem alicuius rei trifariam in sensu esse. Vno modo per se primò, sicuti similitudo coloris est in aspectu, & cuiuslibet sensibilibus per se in proprio sensu. Alio modo per se non primò, sicuti in visu est similitudo figuræ, vel magnitudinis, & aliorum communium sensibilibus. Tertio, nec primò, nec per se, sed per accidens, sicuti in visu est similitudo hominis. Porro autem licet vna eademque similitudo ad sensibile proprium & commune attineat; dicimus tamen eam non spectare primò ad sensibile commune, sed ad sensibile proprium; quia proprium sensibile principaliter illam exprimit, commune verò solum per comitantiam, & tanquam id, à quo species non tam entitatem, quam modum, siue affectionem entitatis accipit. Nam cum id, quod agit, non sit color, sed coloratum, vt ipsum coloratum in se est affectum, secundum communia sensibilia, quæ cum proprijs natiuam cognitionem habent, ita in sensum agit, ac talè speciem in organo obsignat, quale ipsum in se est. Quòd autem sensibilia propria, & communia eadem specie percipiuntur ex eo conuinci potest, quia nec sensibilia communia vim per se agendi habent, cum vel sit quantitas, nempe magnitudo, motus, numerus; vel modus quantitatis, nimirum figura, quæ ex se nullam efficiendi vim obtinet; vel priuatio, nimirum quies, quæ multo minus ad agendum valet. Secundò, Idem ex eo corroboratur, quia superuacanea omnino est eiusmodi specierum multitudo, cum vna sufficiat ad representandam alteratricem qualita-

Eadem specie
videri sensibi-
le commune
& proprium
probat

1.

2.

ha. comit.
...
...
...
...

qualitatem, & id, quod eius modum euariat, hoc est, sensibile commune.

Aduersariorum verò rationes sic explicandæ erunt. Prima, dicendo sensibile commune non imprimere aliquid, id est, propriam, ac peculiarem sibi speciem, sed duntaxat attemperare speciem sensibilis proprii, quod tamen sensibilia per accidens non præstant. Secundæ respondetur, etsi magnitudo, & color diuersæ formæ sint, non proinde diuersam imprimere imaginem, cum vna sufficiat, nec diuersis sensibus apprehendi, sed vna, in qua primò sensibile proprium, secundaria ratione sensibile commune elucet; quicquid in contrariam partem scripserit Auicenna 6. Naturalium capit. de tactu, vbi licet proprii, & communis sensibilis vnam esse speciem fateatur, tamen non vnam, sed plures eorum sensiones constituit. Ad tertiam, respondendum est manum cælo admotam non percepturam magnitudinem cæli, inuenturam tamen obstaculum, quod eam vltèrius progredi non sinat, quia ipsa cæli quantitas etiam citra vllius qualitatis opem penetrare se nequitquam fert. Quod si obijcias manum cælesti corpori allisam dolore afficiendam, qui dolor ex alteratione, & dissolutione tactus oritur. Occurrendum erit dolorem, vt suo loco dicemus, non ex sola alteratione, sed ex diuisione etiam, & cõpressionè carnis proficisci, qualem sentiet manus per vim cælo impacta. Ad quartum dicendum, turrim è loco remoto videri sub colore aliquo, licet aspectus, ob intercapedinem, quis nam color sit, non dignoscat.

Diluuntur argumenta partem contrariæ. Solutio, 1.

Solutio, 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Q V Æ S T I O . VI.

VTRVM NE IN SENSU CIR-
ca proprium sensibile error accidat, an non.

A R T I C V L V S I.

PROPONUNT VR IN CONTRARIAS
partes argumenta.

Vod ne utiquam externus sensus (de hoc enim præ-
sens quæstio est) in deceptionem incurrat dum pro-
prium sensibile apprehendit, videtur ostendi posse.
Primùm, Quia si sensus errant, vtique, abrogata eo-
rum fide, nulla erit certitudo in scientijs, nulla con-
stantia; cum scientiæ principijs innitantur, hæc ve-
rò experimèto, & æstimatione sèsuũ vt est in schola
peripatetica per vulgatũ, rectèq; cecinit Lucretius 4. sui Poematis.

Non errare probatur.

Deni-

Denique vt in fabrica, si parua est regula prima,

Normaque si fallax rectis regionibus exit.

Omnia mendose fieri, atque obstipa necessum est;

Praua, cubantia, prona, supina, atque absona recta,

Proditia iudicijs fallacibus omnia primis.

2. Secundò, Idem ostenditur ex eo, quia sensus apprehendit rem vt ipsi in specie repræsentatur; species verò talis est quale obiectum ipsum in se, cum naturalis eius imago sit: quo fit vt sentio respondeat speciei; species rei cognitæ, sicq; nullus deceptioni locus relinquatur.

3. Tertiò, Accedit argumentum Tertulliani in suo libro de anima cap. de quinque sensibus, vbi eum, qui sensibus authoritatem denegat, hisce verbis coarguit. Recita Ioannis testimonium: Quod audiuius, quod vidimus oculis nostris; quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ: falsa vtique testatio si oculorum, & aurium, & manuum sensus natura mentitur, &cæt. Quin etiam Aristot. 8. Phys. cap. 3. text. 22. cogitatione hebetem eum censet qui sensibus fidem abrogat.

Errare sensu
experiētis o-
stenditur,

Ex alia verò parte, quòd sensus interdum hallucinetur, patet, quia intellectus dicitur sensum corrigere, non nisi errantem: tum quia ita esse cõmonstrat experientia. Idque ob multas causas accidere passim deprehenditur: videlicet ratione organi, mediij, interualli, obiecti, & situs, compositionis vè ipsius obiecti. Ratione organi, si organum syncerum, ac probè affectum non sit, vnde ictericis ea, quæ alba sunt pallore circumfusa videntur, & ijs, qui oculorum suffusione laborant, omnia cruenta apparent. Ratione mediij, qui matutinum solem conspiciunt, rubeum apprehendunt ob interiectos vapores. Ratione interualli, qui eminus quadratam turrim vident, rotundam æstimant; quia agulorum prominentiæ ob iniustum interstitium absconduntur. Ratione obiecti, in speculis, si diuersè collocentur, diuersæ apparent rerum spectabilium magnitudines, nunc parua, nunc magna, aliàs rotunda, aliàs ob longa, modo versis in cœlum pedibus, modo recto corpore.

Consule Ga-
lenū lib. de
morb. diff. 6.
& d. sympt.
caus. c. 2.

A R T I C V L V S II.

C O N T R O V E R S I Æ

Explicatio.

Dæe extreme
sententiæ.

I N hac disceptatione duæ in primis fuerūt extremæ sententiæ. Altera Epicuræorum, qui tantum sensibus tribuerunt, vt eos nunquam falli dicerent, in ipsisque omne veritatis iudicium collocarēt. Quæ de re D. Augustinus 8. de Ciuitate Dei cap. 7. Tullius in Academicis quæstio.

quæstionibus. Altera quorundam Academicorum, qui omnem fidem à sensibus ablegarunt, aduersus quos etiam tres libros edidit D. Augustinus. Sed omnium veterum philosophorum circa præsentem cōtrouersiam rixas accurratè descripsit Mirandula lib. 2. de examine vanitatis,

Tertia opinio inter duas superiores media Peripatetica, atque omninò vera, asserit sensus nec perpetuò falli, nec nunquam decipi: pro cuius intelligentia aduertendum est. Cùm error propriè non nisi iudicio spectetur, quo aliquid esse, aut non esse æstimamus; in sensibus verò externis huiusmodi iudicium nec expressè, nec virtute contineatur, eatenus tantum dici posse sensus circa propria sensibilia errare, quatenus eiusmodi notitias eliciunt, quibus superiores potentia, ad quasi iudicium spectat, in errorem, falsamque æstimationem inducantur. Secundò, Nec illud prætereundum est sensibile propriū cuiusque sensus bifariam sumi posse. Vel sub ratione communi, vt album quatenus coloratum, sonum acutum, tantum vt sonus est, saporem dulcem, vt sapor est: Vel secundum suam peculiarem naturam, vt candorem secundum naturam specificam candoris, similiterque cætera peculiaria sensibilia.

His ita explicatis, sit prima assertio. Sensus nunquam errat circa proprium sensibile priori modo spectatum. Hæc ex eo nota est, quia fieri nequit, vt potentia extra sui obiecti metas excurret, sicque visus non nisi visibile, auditus non nisi sonum percipere potest. Ideòque in istiusmodi sensationibus nulla prorsus hallucinatio continget.

Secunda Assertio. Circa sensibile proprium secundo modo sumptum interdum sensus decipitur. Hanc assertionem planè ostendit argumentum, quod ad calcem superioris articuli proposuimus. Vbi tamen aduerte, si impedimenta omnia tam ex parte organi, quàm aliunde prouenientia remoueantur, non deceptum iri sensum etiam circa proprium sensibile sumptum secundum peculiare suas rationes, vt Themistius, Simplicius, & Iandunus annotarunt.

Argumenta verò, quæ probare nitebantur externos sensus nullo pacto in errorem incidere, facile explicantur. Ad primum respondetur nullam dari potuisse humanam scientiam, si sensus nihil probè nuntiarent, sed perpetuò mentis aciem eluderent. Nunc verò multò secus res habet: nam plerumque non errant. Ac tametsi nonnunquam labantur, non proinde evertitur experientia, quæ ex plurium sensuum sibi consentientium collectione enascitur, & ad primorum principiorum assensum magnoperè iuuat.

Quod ad secundum argumentum attinet, eo permoti M. Albertus tract. 3. capit. 5. & Appollinaris quæstione 13. asseruerunt nullo pacto sensum hallucinari circa proprium sensibile, quòd error expendi debeat secundum speciem in sensu efformatam. Respondendum tamen conuenienter ijs, quæ diximus, Esto sensus talem exprimat sensationem, qualem habet speciem, & species sit naturalis

Tertia sententia que vera est.

1. Assertio.

Non errat sensus circa sensibile sub ratione communi consideratū,
2. Assertio.

Errat circa sensibile vt particularis nature est.

Erratur sepe
a sensu in ap-
plicanda qua-
litate subiecto
quod illa non
habet.

turalis imago eius, quod representat, tamen errare sensum, cum sensibile quodpiam ita apprehendit, ac si haberet in se aliquam qualitatem, quam re vera non habet, saltem ut apprehenditur; sicuti accidit, verbi gratia, cum gustatus percipit cibum ut amarum, cum simpliciter amarum non sit, quatenus propter sensibile maius, id est, propter amarorem biliosi humoris, quo tenetur, & qui etiam aliqua ex parte cibum inficit, apprehendit cibum quasi amarum tantummodo, non dignoscendo in eo dulcedinem, quam habet. Unde intellectus occasionem habet iudicandi prædictum cibum absolutè amarum esse. Itaque species amari saporis verè, ac syncerè amarum saporis refert. Nec in eiusmodi nuda apprehensione fraus interuenit, sed in errabunda amari saporis quasi applicatione ad alienum subiectum, ut diximus. Quod si obijcias cum cibus re vera aliquem amarorem habeat sibi à bilioso humore iniectum, & gustatus sub eo amarore ipsum percipiat; nullam ibi fraudem, aut errandi occasionem esse. Occurrendum etsi cibus aliquem amarum saporis habeat; quia tamen ponimus eum simpliciter dulcem esse; (alioqui exemplum non esset ad rem) eatenus dici deceptionem interuenire, quatenus gustatus ob causam antea dictam, non apprehendit in eo saporis dulcem, sed amarum duntaxat, atque ita quodammodo applicat illi amarum saporis simpliciter, dum eum non percipit, nisi ut amarum.

Ad Tertium dicendum est, argumento illo Tertulliani reuinci eos, qui contendebant sensus in perpetuo errore versari, nec quicquam ut se habet intellectui offerre. Non tamen concludi nunquam ipsos decipi.

Capitis Septimi Explanatio.

Aspectus ex-
teris sensibus
excellensior.

Articulatim acturus de singulis externis sensibus exorditur ab aspectu, quod hic ceteris dignitate præluceat, tam ratione organi, quod nobilissimum est, maximeque conspicuum, tum merito obiecti, quod cum colores, & lucem comprehendat, non solum ad caduca, & ex-

elementis coagmentata, sed etiam ad immortalia, & celestia corpora se se distendit, tam denique ob excellentem cognoscendi modum, qui à materia liberior, expeditior, certiorque est. Bipartitò autè distribuitur huiusce capitis doctrina. In priori parte agitur de obiecto visus, in posteriori de medio rationeque videndi. Principio igitur docet proprium & adequatum obiectum visus esse spectabile, seu vi-

Obiectum vi-
sus quod.

C A P. VII.

Visus igitur visus est perceptiuus, id est visibile, visibile verò est color, & id, quod ratione quidem explicare ac dicere licet, nomine autè caret; atque id ipsum maxime patebit, cum ulterius procedemus. a Visibile est color; hic autè est id, quod est eo, quod per se visibile est, per se verò non ratione, sed quia in se causam habet, ut sit visibile. b Color autem omnis, motiuus est eius, quod est perspicuum actus, & id est, ipsius natura. Quapropter non est visibile absque luce, sed omnis vnusquisque color in lumine sanè videtur. Quamobrem quidam sit ipsum lumen prius dicere, declaratur.

visus, quod non solum colorem comprehendit, sed etiam splendorem, tam earum rerum, quæ notæ, & in tenebris duntaxat conspicuntur ut quædam ligna putrefacta, aliquotum piscium squamæ, & ciccendolæ, cæteraque eiusmodi, quàm aliarum, quæ etiam in lumine videntur, ut ignis.

a Visibi-

a Visibile igitur.) Disputaturus singulatim de ijs, quæ sub obiecto visus continentur, agit primò de colore, quem docet comprehendere sub visibili in commune. Hoc autem inquit esse per se visibile, quia ei per se conuenit posse sub aspectum cadere: conuenit, inquam, non primo modo eorum, quibus per se aliquid esse dicitur, ut in primo posterioris analyticæ declaratum fuit, siquidem visibile non pertinet ad essentiam eius, quod est adæquatum obiectum

visus: sed secundo modo quia ab illius natura dimanat. Ita hanc locum intelligit D. Thomas, Caietanus, & Auctores, etsi cum aliter interpretetur Simplicius, Themistius, & Philoponus.

b Color autem omnis.) Definit colorem aiens esse id, quod mouet actu perspicuum, id est, quod pellucidum actu illustratum sui similitudine imbut. Tum infert colorem absque lumine videri non posse, cum sine prædicta motone visio non fiat, & perspicuum sine lumine actu illustrari nequeat. Colligit secundo in hac de obiecto visus disputatione de lumine agendum esse; & quia perspicuum est luminis subiectum, quid perspicuum sit declarat. Perspicuum, inquit, est visibile non per se, sed per alienum colorem, id est, non proprio, sed ascititio lumine, quod a præsentia lucentis corporis, a quo productum est, pendet. Huiusmodi verò sunt aer, aqua, glacies, aliaque eiusmodi

c Lumen autem.) Tradit definitionem luminis. Lumen est actus perspicui, ut perspicuum est, id est, actus, quo formaliter perspicuum constituitur actu perspicui, siue illustratum. Monet autem perspicuum corpus, quod interdum lumine affusum est, inter

Text. 68. declarareq; oportet. Est igitur aliquid perspicuum. Perspicuum autem id dico, quod est quidem visibile, non est autem ut simpliciter dicam per se, sed per alienum colorem visibile. Atque res talis est aer, & aqua, & solidorum complura, ut vitrum & glacies, & huiusmodi corpora. Non enim aqua vel aer, ut est aqua, vel aer, perspicuum est. sed quia natura eadem inest in his utrisq; & in perpetuo supero corpore.

Text. 69. c Lumen autem actus est huiusce perspicui, ea nimirum ratione qua perspicuum est. At id est potentia, in quo nunc id ipsum inest, nunc tenebræ. Atq; lumen quasi perspicui color est, cum est perspicuum actu ab igne, vel ab huiusmodi corpore quale est ipsum superum corpus. d Nam huic inest aliquid vnum & idem. Quid igitur est perspicuum diximus, & quid etiam lumen. Nam neq; ignis est, neq; omnino corpus, neq; corporis est ullius defluxus (esset enim quoddam, hoc quoq; pacto profectio corpus) sed est ignis, vel huiusmodi cuiusdam in perspicuo præsentia corporis, fieri

Text. 70. namq; non potest, ut in eodem sint duo corpora simul. Videtur autem tenebris contrarium esse lumen. At tenebræ priuatio sunt talis habitus, atq; ignis, vel corporis talis absentia a perspicuo. Quare patet huiusce præsentiam esse lumen. Atq; non recte dixit Empedocles, & si quis itidem censuit. lumen ferri atq; extendi tandem inter terram & continens, nosq; id ipsum latere. Hoc enim & rationis metas egreditur, & est præter ea nimirum, quæ apparent, in paruo namq; spatio motus fortasse lateret, sed ab ortu solis ad occasum tanti corporis motum latere, magna nimium profectio est postulatio. Atqui coloris quidem id est susceptiuum, quod colore vacat, soni autem id quod sono. Vacat autem colore perspicuum ipsum, & inuisibile, vel id quod vix tandem videtur, quale id esse videtur, quod tenebris est affectum, atq; tale est ipsum, ut patet, perspicuum: attamen non cum est perspicuum actu, sed cum potentia. Eadem enim natura modo est tenebræ modo lumen. e At verò non vniuersa visibilia in lumine sunt visibilia, sed solum vniuscuiusq; proprius color. Nonnulla namq; in lumine quidem non videtur,

Text. 71. in

dum non, esse veluti coloris perspicui, quod actu collustratum est ab igni, aliove externo corpore, ut a sole. Est autem lumen quasi color, quia ut colorata colore, ita perspicua lumine spectabilia sunt.

d Nam neq; ignis.) Refellit eorum sententiam, qui lumen corpus esse putabant, primò ex definitione luminis. Nam lumen est actus perspicui corporis, insidetque in eo secundum omnem dimensionem, quare si corpus esset, iam duo corpora se se permearent, eodemq; loco simul continerentur. Secundo, quia tenebræ sunt priuatio actus perspicui, seu forme perspicuo inhaerentis, in eoq; resultat ex præsentia corporis lucidi, ac proinde lumen accidentaria quædam forma est. Tertio, quia si lumen esset corpus moueretur loco, sicque non momentò, sed tempore fieret illuminatio, quod

Coloris definitio.

Quid sit Perspicuum.

Quid lumen

Lumen non est corpus,

experientiæ repugnat, cum videamus subito, ac citra ullam moram lumen ab vna parte ad altam diffundi. Nec satisfacit Empedocles aiens lucem videri momento spatium transcurrere, eo quod quam breuissimo cietur tempore. Non, inquam, satisfacit, quia tametsi inquit Aristoteles) latius, qua exiguum spatium decurritur, videri possit in instanti confici, licet tempus consumat: tamen ea, quæ totum interuallum ab Oriente ad Occidentem pertransit, vt cum primum sol se supra Orizontem exerens lucem spargit, nõ posset moram occultare, ac non palam videri in tempore fieri.

e Atverò nõ vniuersa, Persequitur cætera, quæ sub visus obiecto continetur: docetque multa esse corpora lucentia, quæ, quæ talia sunt, non exigunt medium ab alio corpore illustratum, vt cadant sub aspectum (id enim colorum proprium est, qui non nisi aduentitio lumine cernuntur) sed noctu, & in tenebris videntur, esto qua colorata sunt, non nisi in lumine conspiciantur, cuiusmodi sunt fungus, piscium squammæ, aliaque his similia. Huiusce verò rei causa est, quia quædam sunt corpora tenui luce prædita, quæ medium illustrant quantum satis sit, vt ipsa videantur, non vt colores proprias imagines fundant, quibus se in visum dent. Deinde, quod corpus medium fiat actu perspicuum à luce, indicio quodam ostendit, color enim aspectui impositus non videtur; sanè non ob aliam causam nisi quia oportet colorem prius spatium actu illuminatum, deinde illius interuentu sentiendi officinam mouere.

f Non enim hoc loco.)

Democritum incausat, qui dixerit acerrimè nos visuros, si medium inane esset, quasi medium aspectui impedimentum afferat. Vnde asseruit li totum hoc interuallum, quod à terra ad cælum est, foret vacuum, futurum vt formicam in cælo existentem videremus. Huiusce dogmatis falsitatem ex eo ostendit Aristoteles, quia visio non fit nisi organum sensus ab obiecto prius immutetur, immutari autem ab eo immediatè non potest, sed per interstitium, quo imagines transmeant. Ex dictis patet, quid secundum Peripateticam disciplinam de coloris medio existimandum sit, videlicet, esse diaphanum interiectum inter rem spectabilem, & sensiferum, in quo facultas videndi inest.

in tenebris autè efficiunt sensum; vt ea, quæ apparent ignea, atq; splendent, hæc autem nomine carent vno, vt fungus, cornu, piscium capita, squammæ, oculi: Sed nullius horum proprius color videtur. Atq; quam ob causam hæc visibilia sunt, alia ratio est. Nunc tantum patet, id inquam quod in lumine videtur, esse colorem. Quocirca sine lumine non videtur. Hæc est enim sane coloris ratio. Esse inquam eius motiuum, quod est perspicuum actu. Actus autè perspicui lumen est, vt diximus. Id ita esse ex eo tanquam è manifesto signo patere potest, nam si quispiam id, quod habet colorem super ipsum visum posuerit, non sanè videbit, sed color quidem mouet perspicuum, vt aerem, ab hoc autem cum sit continuus, sensus instrumentum mouetur. Non enim hoc loco rectè sentire videtur Democritus, qui quidè putat si medium spatium vacuum fiat, formicam etiam si sit in cælo, exactè perfectèq; videri. Etenim, id ipsum fieri nõ potest. Visio nõq; fit patiente aliquid sensitivo. At vt patiat ab ipso colore, qui videtur, fieri nequit. Restat igitur, vt à medio. Quare necesse est aliquid esse medium inter colorem ipsum, & visum. Quod si id vacuum fiat nõ modo non exactè, sed neq; quicquam omnino videbitur. Quam igitur ob causam necesse est in lumine colorem videri diximus. At ignis in vtriusq; planè videtur, in tenebris inquam atq; in lumine. Id autè necessario accidit. Ipsum enim perspicuum ab hoc perspicuum sit. g Eadem autem est & de sono, & de odore etiã ratio. Nihil enim ipsorum sensus instrumentum tangens, efficit sensum. Sed ab odore quidè & sono, mouetur medium: ab hoc autem vtrumq; sensuum instrumentum. Quod si quispiam super ipsum instrumentum sensus, vel id quod sonat, vel id quod olet posuerit: nullus profectò sensus efficietur. Simili modo res se se habet in tactu, & etiam gustu: sed non apparet. Quæ autè ob causam, postea dicetur ac patebit. Atq; medium quidem in sonis, est aer: in odoribus autem, nomine vacat. Nam vt perspicuum in colore cõmunis est quidam affectus in aere atq; aqua: sic alius quidam in odoribus est affectus, qui quidem inest in his vtrisque, in aere, inquam & aqua. Videntur enim & animalium ea, quæ versantur

Text. 73.

Text. 74.

Text. 75.

Text. 76.

g Eadem

Cur corpora aliquot colorata, & lucida, solū quatenus iucida in tenebris videantur.

g Eadem autem est.) Dixerat visum medio egere, per quod res obiecta in sensiterium agat. Nunc eodem modo in ceteris sensibus rem habere edocet, ita ut eorum quoque obiecta supra ipsos constituta sensationem edere nequeant. Quod etiam in tactu, & gustatu euenire asserit, esto

scatur in aquis, sensum odoris habere. Verū homo cetera q̄ animantia, quae degunt in terra, atq; respirant, nequeunt sine respiratione olfacere. Et causa etiam huiuscē posterioriū explicabitur.

aquam, prout corpora perspicua, & diaphana sunt, eadēque sub alia ratione spectata medium esse odoris. Nam quod per aerem, & aquam odor traiciatur, ex eo probat, quoniam aquatilia animantia in aqua odorem hauriunt: quae verò in terris degunt non nisi attractione aeris olfaciūt. Qua de re suis locis plenius, ac planius.

in ijs minū conspicua res sit. Deinde quasi ex occurſu aliorum sensuum media explicat aens medium soni, esse aerem: odoris, innominatū quidam: coloris, aerem, &

Quae sunt media sensuum ceterorum.

QVAESTIO I.

NVM RECTE ARISTOTELES
perspicuum, & colorem definierit, nec ne?

ARTICVLVS I.

RECTE PERSPICIVM
Definiſſe.

Text. 68.

T à perspicuo exordiamur. Perspicuum definiſſe Aristoteles proximo superiori capite hunc in modum. Perspicuum, seu Diaphanū est id, quod nō per se, sed alieno lumine visibile est. At quod hae definitio vitiosa sit videtur facile probari, primū, quia ignis & aer in sua regione perspicua sunt, de quibus hoc loco agitur; & tamen non videntur, etiam cum alienam lucem imbibunt, ut patet. Item Luna est visibilis non proprio lumine, sed alieno, quod à sole mutuatur, neque tamen est perspicua ut hic perspicuum sumitur, quia non est medium, quo visio fiat. Igitur alicui perspicuo non conuenit, alicui non perspicuo conuenit Aristotelica definitio.

Pro huiuscē dubij explicatione aduertendum est, perspicuum bifariam sumi apud Aristotelem. Vno modo pro quolibet corpore transparenti, qualia sunt aer, aqua, & ignis, quod vocari solet perspicuum indefinitum, siue interminatum, quod nimirum aspectus in illius extremitate non subsistat, sed ulterius videndo cōmeet, ac totū peruadat. Alio modo accipi pro corpore, quod lumine participat, nec tamen translucidum

Perspicuū duplex; interminatum, vel terminatū.

Indefinitum
perspicuum aut
suo, aut alie
no lumine
lucet.

Quod ab Ari
stotele defini
tum sit.

Cur aer, & su
premus ignis
non videan
tur.

cidum est, ob admixtam videlicet densitatem; ideòque ab Aristotele in libro de sensu, & sensili cap. 3. perspicuum terminatum dicitur, cuiusmodi sunt astra, resque omnes coloribus imbutæ. Perspicuum priori modo est medium visus, posteriori haudquaquam. Rursus aduertendū est perspicuum secundum priorem notionem duplex esse; Vnū, quod proprio lumine collucet, vt ignis in sua sphaera, Alterum, quod alieno, vt aer, & aqua, quæ non nisi lumine ab aliquo externo corpore defluente splendent. Quo fit vt priora illa semper actu sint illustrata, cum innata luce fulgeant: hæc verò interdum actu illustrata sint, interdum potestate duntaxat. Igitur Aristoteles in illa perspicui definitione cōplexus non est perspicua terminata, quòd hæc traijciendis ad oculum speciebus minime obseruiant. Nec item omnia conspiciua interminata, quæ ab se lucem habent, comprehendit; quia licet hæc media sint per quæ visio perficitur, semper tamen actu perspicua, & lucida sunt. Itaq; ea tantum perspicua interminata definijt, quæ ab externo corpore lucem accipiunt, & interdum illustrata sunt, interdum non, vt aer, aqua, crystallus, vitrum, aliaque id genus. Quòd verò hæc sola complecti voluerit, inde patet, quia paulo inferius subiicit, lumen esse quasi colorem perspicui corporis, cum est perspicuum actu ab igni, alio vè eiusmodi corpore, quale est sol.

Text. 69.

His animaduersis, priori argumento occurrendum est, ignem esse perspicuum, non tamen quale Aristotelica definitione explicatur, quia semper actu perspicuum est, & natiua affectum luce, quanquam ex se visibilis sit, vt mox dicetur. Quod ad aerē spectat, cum visibilitas fluat à quopiam innominato, quod colori, & lumini commune est, sicuti colorata omnia per se visibilia sunt, ita & omnia, quæ lumine participant. Et verò vt colorata videri actu nequeunt nisi medium illustratum fuerit: ita nec lumine prædita sub aspectum venire, nisi certo quodam modo cōpacta, addensataque sint. Quapropter ignis, & aer cū lumine actu imbuta fuere, sunt quidem per se visibilia, tametsi à nobis non conspiciantur ob defectum requisitæ densitatis, sicuti colorata in tenebris constituta, suo opte ingenio visibilia habentur; cum etiam tum colores seruent, quorum naturam visibilitas comitatur. Liquet ergo quid ad primum argumentum, quod ad aerē attinet, respondendum sit. Ad secundum verò dicito, Lunam tum natiua, tum mutuatitia luce fulgere, & esse quidem perspicuum corpus; terminatum tamen, quod proinde Aristotelica definitio non comprehendit.

Ex dictis colliges cū perspicuum dicitur, quod alieno lumine cernitur, id ita esse intelligendum, vt videatur secundum se totū; alioquin conueniet definitio coloribus, qui non proprio, sed aduentitio lumine conspiciui sunt. Postremo, non ignorabis varias esse perspicui generatim sumpti differentias, quòd alia magis, alia minus eius natura participant. Quippe omnium maximè perspicuum cœlum est; secundo loco ignis elementum: hinc aer; demum aqua, eodemque ordine ex horum permixtione cōstantia. Eius ordinis ratio est quoniā ab terrena crassitie, & opacitate longius abest natura cœlestis; tum ignis; inde aer, etc.

A R.

ARTICVLVS II.

PROBE ETIAM COLO-
rem definiſſe.

Text. 67.

NVnc ad coloris definitionem expendendam veniamus. Coloris vim, & naturam duplici definitione explicuit Aristoteles. Vna hoc loco. Altera libro de sensu, & sensili cap. 4. Prior est huiusmodi. Color est, quod mouet actu perspicuum. Posterior ita habet. Color est terminus perspicui in corpore definito, seu terminato. Sed aduersus vtranque sic obijcere licebit. Solis, & reliquorum syderum lux mouet actu perspicuum, cum per ipsum imaginem suam ad aspectum iaciat, neque tamen lux color est. Item, Color ater est priuatio candoris, vt docet Aristoteles citato cap. libri de sensu & sensili, & 10. Metaph. cap. 4. text. 7. sed priuatio sicuti est expers entitatis, ita & actiuitatis, atque adeo & motionis: igitur color ater non mouet perspicuum, cum tamen inter colores censeatur; quare nec toti, nec soli rei definitæ, prima coloris definitio quadrat. Item, Color cum oriatur ex permistione primarum qualitatum, quæ corpus totum permeant, non in extrema tantum superficie, sed interius quoque insidet; perperam ergo color terminus perspicui definitur. Quod si respondeas eam definitionem explicare vim coloris non in se, sed vt visibilis est, quo pacto in sola superficie spectatur, cum in ea duntaxat visum terminet. Contra id rursus obijcitur, quod aliqui sunt lapides, in quorum profunditate colores videntur; & intra succinum etiam quasi parui culices apparent. Quo fit vt non in sola corporum extremitate colores videntur.

Ad primum horum dic, Coloris definitionem sic esse intelligendam, vt color moueat actu perspicuum, non tamen vim habeat ad faciendum perspicuum actu, quam vim Soli, ac reliquis astris inesse constat. Ad secundum, Colorem atrum dici ab Aristotele priuationem abusu vocabuli, quia videlicet nigredo si cum candore conferatur, quasi priuatio illius est, propterea quod deterioris nota sit. Et quidẽ hoc de quibuslibet duabus speciebus sub eodem genere contentis, quarum vna semper aliam naturæ dignitate vincit, edocet etiam Aristoteles, vt alibi monuimus. Tertio argumento recte occurrebatur. Ad id verò, quod contra solutionem obiectum fuit, respondendum est eiusmodi colores non videri nisi in extrema, atque externa superficie translucentium lapidum, licet species visilis cum à superficie, quæ in imo est, mittitur, totam eorum substantiam permeet. Quod verò attinet ad succinum, aliaque corpora similia, dicimus non cerni in profundo eorum colores, esto cernantur interclusæ bestiolæ quoad externam superficiem ipsarum.

Duplex coloris definitio impugnatur, & deficitur.

Colores etiã in lucidis corporibus non nisi in externa superficie videntur.

QVAES.

Q V Æ S T I O II.

NVM EADEM COLORIS,
& lucis natura sit, an non?

A R T I C V L V S I.

QVI EANDEM ESSE PVTENT,
& quibus argumentis.

Color super-
ficies Pytha-
goræ.

Colorem, &
lumen idem
esse putant
Plato
Aucmpace
Aucena.

Pud veteres Philosophos varia de colorum natura exti-
tere sententiæ, quas commemorat Plutarchus primo de
placitis cap. 15. Alexander lib. 1. Naturalium quaestio-
num cap. 13. Cæteris verò omisis, Pythagoras ut qui ad
quantitatem, & Mathematicas rationes omnia referebat,
censuit colorem esse ipsam corporis superficiem, eo adductus argumē-
to, quòd cum color sectilem naturam habeat, nec tamen corpus, aut
linea sit, necessario erit superficies; non quævis tamen, sed extrema, quæ
se palam in conspectum dat. Plato vero in Timæo docuit colores esse
lumen, quæ sententia placuit etiam Aucmpaci & Alpharabio, ut videre
est apud Auerroem com. 65. Itemque Aucennæ lib. 6. part. 3. cap. 1.
asserentibus absente lumine nullum esse in corpore colorem, sed eius
appulsu colores effici, eosque nihil esse aliud, quam lumen ipsum in
corpore receptum, quod placitum sequutus fuisse videtur Poeta cum
Aeneid. 6. dixit. Rebus nox abstulit atra colorem. Idem fermè tuetur
Magnus Albertus in libro de sensu, & sensibili tractatu. 2. cap. primo,
vbi in eam partem magis inclinat, ut putet colorem esse lumen in pers-
picuo terminato, ita tñ ut abscedente lumine maneat qualitas quæ dā
ex primis qualitatibus oriūda, quæ coloris velut materia sit, eius verò
forma lux.

Pro defensio-
ne Platonis
Lege Vallesii
lib. 2. contr.
cap. 25.

Pro eisdē sen-
tentiæ quòd co-
lor sit lux stat
Caicr. ad tex.
37 Iacelius q.
44 Sonc. 10.
Metaph. q. 2.

Leg.
lib.
quæ

Argumēta p
hac sententia

Quòd igitur color nihil aliud sit quàm lumen probari potest, primū
quia videmus nubes ex diuersa solis irradiatione nunc albo, nunc rubeo
colore perfundi, alias magis obscurati, alias minus. Item, mare ob eandē
causam nunc purpurascere, nunc canescere, eminūs album, ppius nigrū
exhiberi. Videmus etiam columbarum ceruices, & pavonum caudas
diuerso lucis aspectu mirificè colores variare. Quæ omnia argumento
sunt, nihil esse aliud colores, quàm lumen ipsum.

2.

Secundò, idem probatur, quia non ob aliam causam oculi cum præ-
alba corpora intuentur, lassantur, & fatiscunt; cū autem viridia, & her-
bescencia vident, recreantur, ac vegetiores fiunt; nisi quia candor mul-
tum habet de luce, quæ videndi organum dissipat; color autem viridis
medio-

mediocritatem quandam illius obtinet, quæ modicè, & occulta quadam convenientia se se conspectui offert, proindeque minimè lædit. Igitur colores de natura lucis sunt, alij magis, alij minus eam exprimètes.

Tertiò, Idem confirmatur ex trito philosophorum proloquio, aientium colorem esse commune, & adæquatum obiectum visus; quod minimè verum foret, si color, & lux inter se distingueretur. Nam cum lux sub aspectum cadat, non omne visibile esset color. Pro eadem sententia facit id, quod Aristoteles lib. de sensu, & sensibili cap. 1. ait, Videlicet omnia corpora colore participare; Item definitio coloris proximo capite text. 67. tradita. Color est, quod mouet actu perspicuum. Quæ definitio tam lumini, quàm colori conuenit; cum vtrumque moueat, id est, propria similitudine afficiat, obfinetque perspicuum.

Postremò, pro Alberti Magni sententia est ea ratio, quia color absente lumine oblitescit, ac secundum se consideratus non est visibilis, sed à lumine visibilitatem mutuatur, nec per se absque luminis consortio speciem mittit. Quo fit vt lumen ad colorem comparatum illius perfectio, actus, ac forma iure optimo dici possit, ac debeat.

ARTICVLVS II.

APPARENTES COLORES
à lumine non distingui; veros distingui.

Lege Senecã
lib. 1. Natur.
quæst. c. 5.

PRO huius controuersie explicatione annotandum est duo esse colorum genera, alios quibus visus illuditur (apparentes vocat); alios veros. Apparentes sunt qui ex solo lumine secundum diuersum illius aspectum corporibus affunduntur, vt in iride accidit, & ijs, quæ primo superioris articuli argumento retulimus. Veri colores sunt, qui non ex luce, sed ex varia elementorum, & primarum qualitatuum mixtura obueniunt, cuiusmodi est in cygno candor, in coruo nigredo. His animaduersis, prima conclusio sit. Colores apparentes nihil aliud sunt, quàm lumen. Hæc conclusio ex eo liquet, quia istiusmodi colores secundum diuersum aspectum, distantiam, & situm ad corpus luminosum variè se se visui repræsentant, vt in progressu magis patebit: quod sanè indicat eos nihil aliud esse, quàm ipsam lucem in corpore receptam. Sit secunda conclusio. Veri colores diuersam naturam habent à luce. Hæc probatur, quia si veri colores à luce non distinguerentur, non essent ita fixi, & permanentes, sed versatiles secundum diuersum respectum ad lucem; vt de apparentibus diximus. Secundò, quia lux qualitas est cœlestis contrarium proinde non habens, cum cœlestia corpora à contrarijs qualitatibus natura exemerit docente Aristotele primo de cœlo cap. tertio textu 20. At candori nigredo contraria est. Item, quia si color

1. Conclus.
Colores apparentes lumen sunt.

2. Conclus.
Veri colores à luce distinguuntur.
Ratio. 1. &c.
2.

lor esset lumen, nigror cum omnino expers lucis sit, nihil esset aliud, quam lucis priuatio, quod à communi Philosophorū sensu abhorret. Tertio, Quia sequeretur colorem candidum, herbaceum, puniceum, pallidum, & denique omnium colorum discrimina sub vna specie infima contineri; quod à verò non minus abest. Quarto, Quia ad lucem non est propriè alteratio, quæ tamen est ad colores, vt sentit Aristoteles lib. 7. P hysicorū cap. 3. Postremò, Argumentatur Auerroes hūc in modum. Color est motius diaphani, quod actu est diaphanū; actus autem diaphani lumen est. Igitur diaphanum, quatenus lumen habet, est per se mobile à colore. Sed omne susceptiuum per se alicuius naturæ, caret natura, & specie, quam recipit: ergo color, qui per se est motius diaphani, quatenus est lumine collustratum, non est eiusdem speciei cum lumine. Hanc rationem pulchram, & efficacem vocat Contra renus lib. 5. de elementis. Nobis tamen parum efficax videtur, quia sicuti diaphanum illustratum, adhuc moueri potest à luminoso intensiorem lucem habenti, ita moueri poterit à colore, si color sit lumen. Illud verò axioma, Omne susceptiuum, & cat. locum non habet in productione luminis, vt constat ex ijs, quæ de illius intelligētia in hoc opere differuimus.

Solutio. I.

Respondeamus nunc ad ea, quæ superiori articulo opponebantur. Et quidem Pythagoræ argumentū nullam vim habet. Non enim color ratione sui diuiduus est, sed merito superficiē cui inhæret. Ad primū verò eorum, quæ lucem à colore non distingui contendebant, dicendū concludere solūmodo apparentes colores à luce non distingui. Ad secundū, etsi è veris coloribus quidam magis ad lucē accedāt, vt candor, alij minus, vt color herbaceus, & liuidus, alijque nonnulli, qui ad nigrorem declinant, non proinde existimandum eandem ipsorum, ac lucis naturam esse; cum eiusmodi accessus non pertingat ad convenientiam in specie. Cur autem quidam colores aspectui officiant, alij non, lege apud Aristotelē in problematis sect. 31 quæst. 20. Ad tertium, colorem interdum sumi laxiori significato, ita vt tam lucem, quam colores omnes complectatur, quo modo adæquatam visus obiectū est, ab eoque omnia colorari dicuntur: quia corpora omnia aut colore, aut luce, aut utroque participant. Quod verò ad coloris definitionem spectat, proprium est coloris pressè sumpti mouere perspicuum, non quouis modo, sed ita vt ipsum actu perspicuum non reddat, quod luci conuenit. Ad quartum, etsi luce absente, colores abscondantur ac veluti oculis eripiātur, eorū imaginibus è medio sublatis, (has enim utpote colorū vicarias intelligendū est abstulisse noctē apud Virgil.) nō iccirco tñ lucis discessu interire; nec ideo ex se visibiles nō esse, id est, aptos vt videantur, saltē aptitudine remota, esto nō actu cadāt sub aspectū, nisi lucis consortio: quæ ob id quasi externa, ipsorū forma dici potest, quatenus eos actu spectabiles facit: non tñ interna, quasi ex ipsa colores, vt ex actu proprio, & essentiali cōponatur: cū lux, & color duæ species sint, in suo quæque genere perfectæ, & cōpletæ, quæ proinde in naturā vnā cōuenire minimè possūt vt ex Porphyrij Isagoge c. 6. passim celebratur.

Color ex se visibilis est.

QVÆ S.

Q V A E S T I O III.

QVINAM SIT COLORVM

Ortus, & origo.

A R T I C V L V S I.

DE COLORIBVS APPAREN-
tibus, & fictitijs.

Olorum multitudo tanta est, tam multiplex eorum reciproca mistio, vt rectè quidam pronuntiarit non alibi naturam copiosius, aut maiori ambitione opes suas cōmendasse: quandoquidem animantes, stirpes, herbas, flores, metalla, gemmas, marmora; deniq; penè omnia, quæ genuit, picturata colorū varietate induit, distinxitque. Igitur philosphorum non pauci tam eximia naturæ spectatione allecti, colorum causas, & discrimina explicare conati sunt: Plato in Timæo, Aristoteles partim hoc loco, partim in libro, qui nūc extat de coloribus inscriptus (si tamen eius est illud opus) & primo lib. Meteor. cap. 5. & lib. 3. cap. 4. & lib. 5. de generatione anim. cap. 4. 5. & 6. Galenus lib. 2. de temperam. cap. 5. Contareus lib. 5. de elementis, Simon Portius libro de ea re composito, Scaliger exercit. 325. in Cardanum, alijque nonnulli. Porro cum ex coloribus, vt superiori quæstione diximus, alij veri sint, alij apparentes: vtrique inter se, partim conueniunt, partim differunt. Conueniūt primò, quia sunt veræ res; nec enim apparentes, idè hoc vocantur nomine, quòd veram, & expressam entitatem non possideant; sed quia secundum naturam colorum veri non sunt; ac tantummodò colores vocantur ex analogia ad veros colores, qui ex certa primarū qualitātū mistione oriuntur. Conueniunt secundò, quia vtriq; ad obiectū visus propriè pertinēt, & aspectū mouent. Tertio, quia nō mouent nisi sint in corpore cōgruenter denso, & nō nihil terminato in quo visus figi possit. Vnde ignis in propria regione ob suam tenuitatem non cernitur. Differunt autē inter se non solum ob cōmune illud naturæ discrimen, quòd apparentes sint formaliter lumen, cum veri sint secundæ qualitates: sed quia veri colores habēt esse fixum, semperque manent, dum non mutatur qualitātū temperies, ex qua ortum habent. Apparentes autem non diu harēt, & plerumque varie mutantur ex diversitate luminis, mediij, situs, & aspectus, tum ad lucem, tum ad veros colores, vt docet Aristoteles lib. de coloribus cap. 2. & lib. 1. Meteor. & lib. 3. cap. 4.

Plato
Aristot.
Galen.
Contareus
Simon Portius
Scaliger.

In quo cōueniunt apparentes verique colores.

In quo differunt.

Vt Thylefius
Colentinus.

Apparētium
colorū inter
se distinctio,
& varietas.

Distinguuntur quoque inter se colores apparentes ex parte subiectorum. Aut enim sunt in corpore terminato, aut interminato, & quidem in corpore terminato oriuntur saepe ex vario oppositu verorum colorum ad lumen; seu verus color sit vnus, vt color viridis, seu plures, & ij vel natura coniuncti, vt in pennis pauonum, vel per artem, vt in fericorum, & lanificiorum texturis. Redduntur enim tunc alij noui colores ex incidentia luminis, & radiorum, cū radij vel recti, vel reflexi, vel refracti, aut alio modo se habentes recipiuntur: sic fit saepe vt coloribus rerum adiacentium parietes perfundantur.

Similiter in corpore interminato proueniunt ijdem colores ex irradiatione luminis, varianturque ob diuersam; habitudinem ad luminosum, vt videre est cū lunæ, aut solis radij interiectum vaporem secant: & cū per quædam corpora vitrea multis distincta angulis ingrediuntur: tunc enim dum in altum aspiciuntur incredibilem varietatem, & distinctionem istiusmodi colorum non sine magna aspectus illecebra, & animi oblectatione intuemur. Concurrunt autem nonnunquā simul corpus vnum diaphanum interminatum, & aliud opacum: vt cū radij vitrum viride permeant, & in parietem incidētes, ad ipsum quasi herbescentem viriditatem refundunt.

Elementis color non inest,

Quod ad veros colores attinet, pura elementa nullū sibi vendicāt quia constat eos nasci ex primarum qualitatum permixtione. Itaque nihil obstat, quod nostratem ignem flauus color perfundit: id enim efficit opaci terre admixtio, de qua nihil habet ignis elementaris in propria regione, vbi syncerus est, & a face terrena liber: Oriuntur igitur veri colores ex tēperatione primarum qualitatum, non tamen quauis, sed certa. Nam & quædam sunt mista corpora, in quibus necesse est inueniri omnes quatuor primas qualitates, quæ colorata non sunt, vt in oculo humor crystallinus, de quo alibi.

Docet Aristoteles in libro de coloribus cādores, & nigrores sequi elementa simplicia, hoc est, vnum elementum magis, quam aliud; & si omnium mixturam supponant. Sic mista, in quibus aer, & aqua excellent, candida euadere: in quibus ignis, flaua: in quibus terra, nigra. Idē quoque in eodem libro ait colorem nigrum oriri ex commutatione quadam aquei humoris ad siccitatem: atque hinc fieri prædicat, vt cisternarum tectoria, quæ sub aquis latent, nigredinem contrahant; & vt fumus lignorum humidorum ater sit, carbonisque atris, fomo scilicet illo crassiori, & aqueo intincti. Qui tamen si exurantur consumpto vapore nigro resoluti in cinerem, redeunt ad albedinem; quanuis cinis aliquid adhuc retineat illius tincturæ: ac propterea sit pallidus. Quæ si omnino vi ignis consumpta fuerit, vt in calce, tunc conspicitur, purus nitor, & candor. Alij totam hanc rem digerunt in hunc ferè modum. Albus color variè ortū habet ex elementis, vt ex copia humoris aquei n̄ concocti, quod patet in radicibus, quæ terra absconduntur. Item cū calidū externū corrūpit naturalē calorem; vnde in senibus canicies. Item cū humido calidum accedit: vnde lac concoctione fit album, & calidæ aquæ pilum album reddūt: sicuti, & frigida nigrum. Si tamen calidū
cum

cum terrena portione iungatur nigrum potius efficit. Vnde qui ad meridiem incolunt magna ex parte fusci aut nigri sunt.

Quidam etiam singulis elementis in mixto coeuntibus, ita colores ascribunt, ut albus sit in sicco, & in terra, hoc est, terream portionem comitetur. Nam his color cernitur in cineribus, saxis, & arenis, igni, aut sole exustis. Viridis in humido crasso, cuius quasi mater sit aqua, ut pote quæ dum crassior fit, viridescit. Cæruleus in humido tenui, qui fit ab aere: nam aëria, cærulea existunt. Flauus in calido, qui oriatur ab igni: siquidem hunc, cum addensatur, sequitur flauedo. Hæc tamen colorum ad singula elementa accomodatio non eò spectat, ut putet quis ab his elementis prædictos tantum colores exoriri, aut hos colores ab alijs etiam elementis nasci non posse: sed ut pateat nullum esse in re mixta elementum coloris gignendi expers. Vbi est etiam diligenter aduertendum nullam esse doctrinæ repugnantiam, cum eidem elemento diuersi colores in mixto attribuuntur. Siquidem ex diuerso gradu aliarum qualitatuum tum primarum, tum secundarum (Nam hæc quoque suo modo ad euariandos colores faciunt) sæpe accidit, ut eodem elemento dominante, diuersitas illa existat: præsertim, cum interdum vel minima graduum differentia discrepantes colores edat. Sed nec illud ignorandum est, ad ortum, varietatemque colorum non parum conferre in mixto maiorem, minoremve à diaphaneitate, & lumine remotionem. Est autem lumini propinquissimus, & corpore minus opaco gaudens candor: remotissimus vero à lumine, & opacum magis affectans, nigror. Medij etiam colores pro diuersa ipsorum proportione magis minusve ad lumen accedunt, & opacum minus, aut magis amant; quantoque sunt lucidiores, tanto magis visibiles; & contra: quia lumen maxime visibile est.

Ex varijs qualitatibus tam primarum quam secundarum gradibus dissimiles colores existunt.

Medij autem colores oriuntur similiter, atque extremi exprimarum qualitatuum temperie, pro ut eorum causæ magis, vel minus appropinquant ad causas, ex quibus primi nascuntur: sicut enim medij quodam modo participant extremos, ita, & illorum ortus ad horum originem, respectum, ac proportionem habent.

A R T I C V L V S II.

DE VARIETATE, NOMINIBUS, & mutatione colorum.

Duo sunt extremi colores, candor, & nigror. Ex quibus candor est quasi habitus, nigror veluti priuatio, ut alibi ex Aristotelis doctrina explicuimus. Non quod nigror haud sit verum, & posituum ens, cum per se moueat visum, quod priuationi minime conuenit; sed quia cum duæ species sub eodem genere continentur, ea, quæ deterioris notæ est, perfectioris priuationem quodammodo in se habet.

Candidi coloris præstantia.

Esse autem colorem candidum nigro perfectiorem, patet ex eo; quia ut paulò ante diximus, candidus magis accedit ad lucem, à qua colores quasi degenerant. Vnde & tenebræ nigri speciem referunt, & ea, à quibus parum luminis ad visum reflectitur, nigricare videtur, ut umbræ omnes, & loca opaca. Sic & aqua fluctibus nigrescit; quia agitata superficie dissipatur lux; & nubes admodum densa nigrore opacatur, quia solis tadium non admittit. Contra verò cãdida se offerunt, quæ in materia rara plurimum lucis obtinent.

Hinc est, quòd candor apud Aristotelem lib. 10. Metaph. cap. 10. text. 23. definitur color disgregans visum. Nigror verò color visum congregans. Namque disgregare visum, est dissipare spiritus visorios, qui ad pupillam è cerebro confluunt. Id verò præstat potissimum lux interuentu caloris, cuius parens est. Idemque suo modo candor, qui ad lucem propè accedit. Cõtrario verò modo se habet nigror. Ob pfectiorẽ albi coloris naturam, eum esse Dijs chariorem veteres crediderunt Cicero 2. de legibus. Color, inquit, albus præcipuè Deo charus est, & Plato de legum latione Dialogo 12. asseruit colores albos, tum in alijs, tum in textili artificio Dijs congruos esse. Laertius in Pythagora, Dijs cum laudibus amictuque candido semper honores adhibendi. Imò D. Ioannes in Apocalypsi c. 1. cum divinum Verbum indutum humana natura describit, caput eius ait, capillosque tanquam lanam albam, & niuẽ, cãdidos esse; ut hoc colore summã puritatẽ, sapiẽtiam æternitatẽq; significaret interprete Hierony. in Daniel. c. 7.

Medij colores præcipuè quinque.

Sunt autem mediorum colorum species propè innumera, sed præcipui quinque, ita ut numeratis extremis, septem sint quasi capita ad quæ cæteri reduci debent: nimirum albus, purpureus, ruber, flavus, viridis, cæruleus, niger. Et horum magna varietas. Nam purpurei triplex distinctio potissimum celebratur. Vna, quæ in rosis, & croco visitur: altera, quæ in violis, & amethysto lapide. Tertia, quæ propria est conchylij, ad mouendum aspectum viuacissima. Rubro etiam comites rubidus, rubicundus, rutilus, sanguineus, gilvus, spadix, igneus, flammeus, puniceus, vinosus, & alij. Sub flavo, vel post ipsum ad fuscedinem vergentes, numerantur mellinus, pallidus, luteus, galbaneus, buxeus, citrius, croceus, icterus, aureus, ruffus, fulvus, æneus, mustelinus, ferrugineus, pullus, roanus, tanatus, regius, leonatus, cereus, cerinus, & alij. Ad viridẽ pertinent ærugineus, herbaceus, prasinus, luridus. Ad cæruleum cæsius (Ponunt enim Auctores inter hos duos aliquid discriminis) item plumbeus, glaucus, venetus, & alij.

Coloribus imponuntur nomina à rebus in quibus visantur.

Habent colores nomina (nam & hoc nosse ad eorum naturam investigandam iuuat) tum aliunde, tum sæpe à rebus, in quibus primo visifuerunt, aut in quibus excellunt. Sic ab herbis, à papauere, à rosa, à croco, à cœlo; vocantur herbaceus, papaueratus, roseus, croceus, cæruleus. Ab elementis igneus, aërius, aqueus, terreus. A metallis plûbeus, æneus, argenteus, aureus. A lapidibus hyacinthinus. Ab animantibus aquilus, ab eorum partibus eburneus.

Mutantur autem colores aut secundum representationem, siue appa-

apparentiam; aut re ipsa. Secūdam apparentiam, cū alij alijs super- Mutatio colo-
rum vnde.
inducuntur, prioribus seruatis; veluti cū albedo chartæ, atramē-
ti substantia integitur. Potest enim seruari candor sub atro humore la-
tens. Sic interdum panni tincturam capiunt, quæ in multis adeo est te-
nax, vt dilui non possit. Sumuntur autem colores à tingentibus mul-
tipliciter, vt aduertit Aristoteles in libro de coloribus. Multa enim
terra nascentibus tinguntur, vt radicibus, corticibus, lignis, folijs, flo-
ribus, fructibus: alia fumo, spuma, vino, lixiuio, animalium succis, ac
nonnullis alijs. Interdum etiam non omnino, sed ex parte abscondū-
tur subiecti colores: sicque pictorum artificio mirificè temperantur, &
quasi commiscentur, alij alijs liquorum interuentu impositi.

Re autem vera immutantur colores cū prior interit, eiusque vicē
alius denuò subit, vt in segete, cū flauescit, in capite, cū canescit, in
herba, cū purpurascit. Nec solum quæ istiusmodi sunt, sed quæ mo-
dis proximè explicatis intinguntur, interdum insitos colores perdūt,
& ascititios re ipsa admittunt: cū videlicet humores, qui ad infectū
præstandum adhibentur, vim habent immutandi qualitates primas,
quarum varietatem mutatio colorum insequitur. Si quis porro quos
animi affectus colores exterius indicēt, velit cognoscere, (nam pro va-
rietate passionum, quæ in nobis excitantur varij quoque colores in ore
expanduntur) legat quæ Claudius ad Emblemata Alciati annotauit.

Q V Æ S T I O III.

VTRVM LVMEN RATIONE

medij, an obiecti tantum, vel etiam.

ratione vtriusq; ad visionem
requiratur.

A R T I C V L V S I.

DIVERSÆ PHILOSOPHORVM.

Sententiæ.

A Text. 96.

Lib. 2. de cœ-
loc. 7. à 9. 2.

Ira contemplationem luminis, de quo Aristoteles hoc
loco egit, solet hic in controverfiam adduci, an lumen
substantia fit, vel accidens; & vtrum in medio intentio-
nale tantum esse habeat, an reale. Verum hæ quæstiones
pertractatæ à nobis sunt in libris de cœlo, cū de fyderū
luce ageremus. Quod verò ad præsentem disceptationem attinet, non
consentiunt inter se Philosophi. Nam qui putant colores à luce non
distin-

distingui, seu lucem internam eorum formam esse: ij, modò sibi ipsis constare velint, tueatur oportet, de posci lumen ex parte obiecti visibilis, immò & esse id, quod formaliter videtur, nec aliquid præter lumen à nobis in corporib⁹ cerni. Sed enim adhuc eis opinandi libertas relinquatur, num lumen etiam ratione mediij necessariū sit: ita vt videri res non possit, nisi medium actu illustretur,

Hos retulimus sup. q. 2. a. 1.

Videri solū
requit ratio-
ne obiecti,

Auicenna lib. 6. Nat. p. 3. cap. 1. concludit lumen tantum exigi propter obiectum. Quod ita esse ex eo ostendi potest, quia oculus in obscuro loco videt procul obiectum, si affusum sit lumine: contra verò si obiectum in obscuro sit, non aspicitur; esto oculus in loco illustrato consistat. Quod tum quotidianis exemplis patet, tum eo, quòd interdum videntur stellæ è profundissimis puteis, vt testatur Galenus lib. 10. de usu partium. Et oculi felium, cicendulæ, & quercus putridæ interlucēt in tenebris, vt Aristoteles hoc ipso cap. text. 72. annotauit. Huic argumento occurrunt Caietanus, & Ferrariensis hoc loco, in exemplis propolis, semper in mediò, & prope oculum non nihil luminis esse, esto id non appareat, & prope obiectum vberiore lucem requiri in medio ad recipiendam primò speciem, eamque traijciendam, quàm in reliqua parte spatij. Non videtur tamen satisfacere hæc responsio; cum ridiculū sit affirmare dari in toto medio vsque ad oculum eam lucem, quæ neque visu dignoscatur, nec efficaci ratione comprobetur.

Qui illud so-
lam ratione
medij neces-
sarium cen-
sent.
Auer.
D. Thom.

Alij, è quorū numero est Auerroes, putant lumen exposci tantum ratione mediij, quod asserit etiam D. Thomas hoc loco. Verum idem 1. p. quæst. 79. art. 3. explicata vtraque opinione, videtur magis inclinare in eam, quæ statuit requiri lumen ex parte obiecti. Quod etiam docet in quæstionibus de verit. quæst. 8. art. 14. Quin & primo libro contra Gent. cap. 76. ait colorem esse obiectum materiale visus lumen vero formale; vnde, inquit, e. dem visione intuemur colorem, & lucem, qua color fit actu visibilis. Probari autem potest hæc sententia quatenus asserit non requiri lumen ratione obiecti, primùm, quia color suo opte ingenio, ac per se visibilis est; cum sit obiectum visus, eiusque propriū sensibile; quare & Aristoteles hoc capite text. 66. docuit colorem in se ipso causam habere, cur sub aspectū cadat. Secundo, quia odor, sonus, cæteraq; aliorum sensuum obiecta, vt sui similitudinem mittant, non egēt alterius causæ consortio; ergo neque color, præsertim cum non minore ad id efficacitate præditus esse videatur.

ARTICVLVS II.

CONCLVDITVR LV MEN

tam ratione mediij, quàm obiecti ad
visionem requiri

Pro

Proposita controuersia hac assertionem faciemus satis. Lumen requiritur ad visionem tam ratione medij, quam ratione obiecti. Hæc est D. Thoma loc. cit. Apollinaris hic, & aliorum. In primis autem quoad priorem partem, quã statuit etiã Auerroes, Thienentis, Sandunus, & alij, ex eo suadet, quia cum agentia non in quoduis discriminatim agant, sed oporteat inter id, quod agit, & patitur proportionem quandam, & reciprocam aptitudinem dari: Cumque ad id singula agentia peculiarem dispositionem in patiente exigant, cuius defectu nullo modo actio procedet: dispositio, quam color in diaphano requirit, lux est, sine qua non posset in eo gignere speciem, quæ ad oculum perferatur. Ideoque Aristoteles cap. 7. text. 73. definit colorem esse motuum perspicui actu illustrati. Ac quod prædicta dispositio in perspicuo necessaria sit, probatur. Sit coloratum A. quod cernatur in toto spatio D. in quo designetur punctum B. vicinum ipsi A. itemque punctum C. ab eo remotum: tum lumen, quod erat in toto D. incipiat deficere paulatim à puncto C. In istiusmodi defectu dabitur instans, in quo A. conspiciatur in puncto B. nec tamen in puncto C. Idque non ob aliam causam, nisi quia iam punctum C. non est illustratum (siquidem interim dum in eo lux fuit, videbatur). Igitur necessario ex parte medij diaphani lumen ad visionem requiritur. Quæ est sententia Aristotelis in lib. de sensu, & sensibili cap. 2. & cap. 7. huius lib. text. 73. ubi docuit ideo obiectum visibile supra sensum positum non sentiri, quia oportet obiectum alterare prius medium actu illustratum.

Secunda verò pars conclusionis, quam tradit Aegidius hoc loco, Durandus in 2. dist. 28. quæst. 1. Vitellio lib. 3. perspectiue theoremate 1. ostenditur contra eos, qui putant neuiquam requiri lumen per se ratione obiecti, adeo ut si totum medium colore non illuminato collustrari posset, adhuc color in ipsum speciem iaceret: probatur, inquam, ex eo, quia lumen concurret tamquam causa partialis una cum colore ad emittendam speciem. Quo fit ut per se etiam ex parte coloris requiratur. Concurrere verò lumen eo modo, nec tantum ut dispositionem siue medij, siue obiecti, ea ratio suadet, quia nullum naturale agens postulat formam excellentioris naturæ, ut solam dispositionem requisitam, ad ignobilioris formam: lux verò tam imagine coloris, quam colore ipso præstantior est. Quare non exigetur lux tantummodo ut dispositio, ad traieciendas colorum imagines in oculum; sed ut causa partiatim eas proferens simul cum colore obiecto. Item colores, quo magis illuminantur, eo melius videtur: igitur ex participatione luminis fiunt actu visibiles.

Diluamus nunc argumenta, quæ pro superriobus sententijs adduximus, quatenus ei, quæ defendimus, aduersatur. Ad primum per Auicena aptè respondetur, ad responsionis verò confutationem dicendum erit, et si lux non semper à nobis palam dignoscatur in toto medio, quo visio fit, convinci tantum dandam esse, ratione, quæ paulo supra attulimus. Certè si obiectum ut primò gignat speciem in medio, requirit in eo lumen, multò magis medium id requiret ad speciem ulterius extendendam. Ad primum verò per secundam opinionem, quæ admodum probabilè confitemur; dicendum est, colorem esse ex

Tam ratione medij quam ratione obiecti. Si lumen requiritur. Probatur quoad priorem partem.

Probatur quoad posteriorem.

Lux & color sunt cause partiales imaginis productum.

Soluuntur argumenta partium aduersariorum.

se visibilem, id est, suapte natura posse videri; etsi ut actu videatur, aliquid aliud requirat; quo etiam modo intepretandus est Aristoteles, cum ait colorem in se habere causam, cur videatur; qui licet non expressè docuerit requiri lumen ratione obiecti; non id tamen negavit. Ad secundum, peculiare hoc esse coloribus, ut non nisi concurrente luce speciem transmittant, sicuti proprium est eisdem, ut etiam secundæ sententiæ defensores concedunt, exigere illustrationem diaphani, tanquam præparationem ad traijciendas species; nihil verò mirum quòd nobilissimus externorum sensuum, eiusmodi apparatus ad functiones suas obeundas exoptulet.

Q V Æ S T I O V.

V T R V M V I S I O F I A T

emissis ab oculo radijs, an receptis ab obiecto imaginibus.

A R T I C V L V S I.

PHILOSOPHORVM QVORVNDAM præsertim Platonis opinio, & eius confirmatio.

Qui potent visionē fieri extramittendo radijs.

Plato.
Aphrodisæus
Seneca
Chalcidius
Euclides
Ptolemæus
Alchindus
Lactantius
Galen.

De Platonis opinione D. Nemefius de natura hominis c. 7. Priscianus Lydy in lib. de Phisica. Macrobinus 7. Saturn. cap. 14. Cellius lib. 8. cap. 16. Plotin. lib. de visione. Alcinoüs in lib. de doctrina Plat.

HÆC quæstio in cōtrarias partes à Philosophis disputata fuit. Nam Empedocles, Stoici, & Platonici arbitrati sunt aspectum fieri radiorum ex oculis emissionem. Itaq; Plato in Timæo docuit aspectum non affici imagine aliqua à re visa effluente, sed emicare ex oculis lucem, quæ vna cum lumine externi aeris obiectum quasi manibusprehendat, ipsumque suo contactu visibile efficiat: tum verò refundi eam lucem ad oculū affectam alteratione alterati visibilis, & ubi in pupilla infederit, fieri visionē. Platonis sententiā secutus est Aphrodisæus 1. lib. probl. q. 75. Seneca lib. 1. Nat. quæst. Chalcidius in cōmentarijs sup Timæo, Euclides in libello de Perspectiva, Ptolemæus in Catoptrico. Alchindus in lib. de aspectibus. Lactantius in lib. de opif. Dei cap. 8. ubi ideò negat species visuales esse necessarias, quia putat mentē esse, quæ immediatè videt per oculos tanquam per fenestras intrò pelluentes. Idem Platonis dogma tuetur, Galenus lib. 7. de placitis Hippocrat. & Platonis, & lib. 10. de usu partiū, & 1. lib. Prognost. sent. 19. addens quemadmodū nervi sensationē perferūt ad cerebrū, à quo sentiendi vim accipiunt, sic externū aerē appulsu radiorū, qui ab oculis exiliunt reddi accommodatum ad deferendam visibilis alterationē ad oculū. Solent autē ad Platonis sententiā confirmandā permultæ adduci rationes, quas collegit Theophilus hoc loco ad text. 69. & Macrobius 7. lib.

Satur.

Saturnal. cap. 14. Ac primùm, quòd aspectus ex se visorios radios eiaculetur ostendi potest, quia non ob aliam causam videtur natura oculis igneum lumen accendisse. Deinde, quia nulla ratio afferri potest, cur is, qui nebuloso aere circumfusus est, proximam nebulam non videat, distantem videat; nisi quia radij visorij cum primùm ex oculis emicant, fortiores sunt, sicque vicinam nebulam penetrant, longius verò progressi languescunt, nec iam percurrere nebulam valent: atque ita ex ea quasi ex opaco corpore ad oculos regrediuntur. Deinde, res imposita pupillæ non videtur, idque propterea accidit, quia radius impeditur quominus extrà se se effundat: igitur visio fit emissis radijs. Deinde, quòd visio non fiat receptis ab obiecto simulachris probatur, quia nequaquam verisimile est typos innumerabilium pene rerum, quas vno ictu videmus, simul oculis illabi. Et tam exiguam pupillam tantam influentium idolorum copiam capere, quin illa se mutuo perturbent, & impediant, praesertim cum nihil sit, quod ea componat, & distinguat, ne in turbatam congeriè abeant. Item, Vel eiusmodi imagines, & quasi ex unia à rebus demittuntur, cum est, qui videre velit: vel etiam cum nullus aspicit, vltro emicant. Si dent primùm; cuius tunc imperio illæ confestim accurrunt? Si secundum; perenni igitur fluxu à corporibus dimanant, non sine magno earum dispendio, (quod Aristoteles Democriticis obiecit aientibus corporum actiones defluxu fieri) ac nullo ordine passim oberrant, quod est absurdum.

Prætereà, In speculis imago contemplatorè suum aduersa respicit, quæ tamen si à nobis proficisceretur, cum recta exeat, posterà sui partem deberet ostendere: quo modo histrio dum personam, id est, confictam faciem induit, non nisi posteriorem cavernam cernit: quare nullo pacto admittendum est fieri aspectum per imagines à rebus emissas, quæ emitti ab his nequeunt,

ARTICVLVS II.

VERÆ OPINIONIS

Explicatio.

Contrariam sententiam tuetur Peripatetica schola asserens visionem non fieri emissis ab oculo radijs, sed receptis à re obiecta imaginibus, quod docuit Aristoteles cap. 7, huius lib. tex. 67. & 74. & cap. 12. text. 121. & libro tertio cap. 1. 2. & 3. & in lib. de sensu, & sensili cap. 2. Nec officit quod tertio Meteor. cap. 3. 4. & 6. & in problemat. sect. 31. probl. 16. Platonis opinione ad dubitationes quasdam dissoluendas vtatur. Id enim propterea fecit, quia tunc nondum propria sententia comprobata, cõmuni uti voluit, praesertim cum nihil ad praesens institutum faceret, vtram partem sequeretur, vt inibi Alexander, & hoc loco Philoponus annotarunt.

Argumenta
pro sententia
Platonica.

1.

2.

3.

4.

5.

Visionem fieri
receptis
speciebus.

Contra ra-
diorum emis-
siones.

Quòd ergo aspectus emissione radiorum non fiat, ostenditur. Nam vel radius visorius pertingit ad res, quæ videntur; vel non. Nò secundū quia iam ille radius non alteraret obiectū, neq; aliqua qualitate alterat⁹ ad oculum rediret, vt aiunt. Primum etiā dici non potest, quia incredibile omnino est è tātula pupilla tantū luminis ab oculo exilire posse, vt ad res tam varias, tamque inter se distantes, quas simul contuemur peruenire queat ita vt magnam cœli partem occupet, quam vndique oculis obiectam conspiciamus. Deinde, quia si lumen Solis quantumlibet rectā incidat, nūquam reflectitur è terra vsque ad mediam aeris regionem, multo minus eiusmodi radij à stellis, quas in firmamento cernimus, ad nostrum aspectum reflectentur. Item, Vel qualitas illa, qua radij in re videnda imbuuntur, est similitudo ipsius rei, vel aliqua alia qualitas, vel corpus aliquod tenue, & subtile. Si est similitudo: iam igitur concedunt visionem fieri receptione imaginum; quāquam in eo hallucinentur, quòd dicāt ad imaginum productionem requiri lumen ab oculo exiliens, cum sufficiat id, quo ponimus obiectum illustrari. Si verò dicant esse aliam qualitatem, cum non appareat quænam ea sit, aut qua necessitate inuehatur, certè fictitia existimanda erit. Quòd si dent secundū cum non sit admittenda corporū quantumlibet subtiliū penetratio, asserere nequaquam poterunt radium visoriū transmeare interiecta corpora vsque ad rem visam. Neque defendent visionē esse momentaneam, cum nullum corpus momentō moueatur.

Potentia co-
gnoscēs intus
manet; appe-
tens quodā-
modo se fo-
ras dat.

Quo modo
fundatur spe-
cies visiles.

Denique, quòd admittendæ sint rerum imagines, quibus non solū aspectus, sed reliquæ etiam potentia cognitrices ad obiecta percipiēda obsequantur, constat ex ea quæstione, qua superius hac de re priuatim disseruimus; è qua ad præsens institutum corroborandum plures rationes de sumi possunt. Quibus accedit quòd communi philosophantium consensu hoc discrimen inter appetentes, & cognoscentes vires traditur; quòd illæ nativa propensione ferantur in sua obiecta, & ab ijs alliciantur: hæ verò obiecta ipsa ad se trahant; videlicet per eorū similitudinem, qua imbuuntur.

Vt autem planū fiat quonam modo species visiles obiectū repræsentent, nonnulla obseruanda erunt. Primum sit, quemadmodum à qualibet parte corporis luminosi in quoduis punctū medijs perspicui intra eius sphæram contenti, producitur lumen, modò nullum corpus opacum interiectum sit; ita à quavis parte corporis colorati emitti ipsius similitudinē ad quoduis punctū medijs actu illustrati, intra ipsius sphæram cohibiti; modo nullum corpus opacum interpositū sit. Quod ex eo cōstat, quia cū agentia naturalia necessitate naturæ in actiones suas ferantur; sublatis impedim, entis non possunt non agere secundū omnes suas partes in quoduis punctum spatij. Ideoque corpora tam lucida, quàm colore affecta, quo maiora sunt, eo per longius spatium lumen, & sui similitudinē proferunt. Nam cum secundū omnes suas partes in quoduis punctum spatij agant, quanto hæ plures, amplioresque extiterint; tanto lumen, & imago, quæ in parte spatij obiecto vicina progignuntur, maiorem vim habebunt, vt se longius diffundant.

Quo

Quo etiam fit, vt quò res grandiores sunt, eo è remotiori loco perspici valeant, & vt in quouis puncto, seu quavis parte mediij actu illustrati totum corpus obiectum sensui representetur, singulaeque eius partes, à quibus ad huiusmodi punctum, seu partem mediij liceat rectam lineam ducere: quandoquidem in qualibet parte mediij imprimitur similitudo à quavis parte obiecti colorati. Id, quod experientia confirmat; siquidem ex quacunque parte mediij fas est obiectum cernere, omnesque eius partes, ad quas licet ab oculo videntis lineam rectam protrahere, si nihil sit interiectum, quod impediatur continuam speciei productionem per totum spaciū, at nequimus omnes partes intueri nisi per earum similitudinē: ergo partes omnes, ac singulae obiecti colorati producant sui similitudinem in quavis parte mediij; atque adeo in quavis huiusmodi parte representantur omnes ac singulae partes obiecti. Deinde, idem probatur hunc in modum. Quavis pars obiecti colorati est agens naturale, ac minimè liberum ad sui similitudinem producendam, & habet se in discriminatim ad agendum in quavis partem mediij actu illustrati intra eius sphaeram inclusi, ad quam licet rectam lineam ducere. Quaelibet igitur obiecti pars in quavis partem mediij sui imaginem imprimit, & ex consequenti in quavis parte omnes, ac singulae obiecti partes representabuntur. Postremo, idem confirmatur, quia si diversae partes obiecti visibiles, producerent sui similitudinem in distinctis partibus mediij, non autem omnes in eadem, nequiret Sol, què Astrologi tota terra vicibus ferè 167. maiorem esse inquam, totus ex quavis parte mediij à nobis conspici. Etenim vt omnes eius partes sui similitudinem producerent, egerent spatio tantae magnitudinis, quantae Sol ipse est, quod repugnat experientiae, quandoquidem è quavis parte mediij totum Solem conspiciamus. Quare necesse est omnes partes obiecti visibiles mittere sui similitudinē in quavis partem mediij, in qua represententur.

Aduertendum praeterea est, diversas partes eiusdem obiecti non iacere distinctas sui similitudines in eandem partem mediij, in qua videntur; sed vnam, & eandem, quae tamen exactior sit, & perfectior, quam si à quavis parte singulatim accepta emitteretur. Porro autem istiusmodi species cum à singulis partibus obiecti, tanquam à partialibus agentibus suum esse accipiat, singulas eius partes representat; quantuncunque illae quoad intensiōem, situm, & figuram dissimiles sint. Namque haec similitudo quatenus mutuatur esse à parte B. representat partem B. & vt habet idem esse à parte C. representat partem C. atque ita ceteras, prout à singulis suum esse partiatim sumit. Quod

quidem ita se habere hunc in modum ostenditur. Sit corpus aliquod secundum suas partes inaequabili intensiōe candidum. Si igitur diversae huiusmodi corporis partes distinctas sui similitudines in eandem partem mediij producerent, quemadmodum duae eius medietates duas producerent similitudines, sic quatuor quartae quatuor similitudines, atque ita ceterae partes proportionales eodem modo; quae cum infinitae sint, darentur in eadem parte mediij species infinitae, quod fieri nequit. Patet igitur omnes, ac singulas partes obiecti visibiles projicere in quacunque partem

Cur, quo res grandiores eo è remotiori loco videantur.

Quaelibet obiecti pars producit sui speciem visibilem in qualibet mediij parte.

Non iaciuntur tamē distinctae imagines à diversis partibus eiusdem obiecti.

partem medij illustrati intra sphaeram contenti vnam eandemque sui similitudinem, & ob eam rem eadem omnino imagine ex quacunque parte medij singulas partes rei obiectae à nobis conspici, nisi quid obftet.

Ex dictis collige speciem obiecti visibilis, etsi vnum numero accidens sit, extensione subiecti per accidens extensum; tamen ita affectum esse, vt quaelibet pars illius extensionis referat omnes partes obiecti, ad quas licet rectam lineam ducere, quia vti diximus, quaelibet huiusce speciei pars ab omnibus obiecti partibus capit esse, modo ad eas possit duci recta linea, non pertransendo per corpus opacum. Nam alioqui si ad aliquam obiecti partem huiusmodi linea duci nequeat ab aliqua parte speciei in medio existentis, haec non capiet esse ab illa parte, proindeque eam in tali loco non representabit.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO ARGVMENTORVM, quae articulo primo proposita fuere.

Reliquum est vt argumentis pro Platonica opinione initio adductis respondeamus. Ad primum dicimus oculos non esse igneos, quasi in se ignem actu contineant, cum ignei caloris excessus temperiem viventium dissoluat, nec verò ita lucentes esse, vt procul ex se lumen iaculentur. Quod vero motis oculis, splendor quidam in eis appareat, id ex eo prouenit, quia polita, & leuia corpora, cuiusmodi sunt oculi, & piscium quorundam capita, aliaque eiusmodi, in tenebris praesertim renident, ac fulgent. Non est tamen inficiandum pupillae non nihil esse innatum lucis, vt quasi tessera hospitae & affinae suae, hoc est, lucem, qua species vehitur, se se extrinsecus insinuante recipiat, eique vt minister familiaris praesto adsit. Qua de re lege Scaligerum exercit. 198. n. 16. Concedendum praeterea animalia nonnulla ex oculis aliquid lucis extra emittere, vt felles, & alia quaedam ex ijs, quae noctu venantur.

Ad secundum, nebulam remotam non ob eam causam, quae in argumento affertur, videri, proximam verò non videri, sed quia prope oculos minor lux sufficit, ad illustrandum visibile proximum, quam remotum. Adde quod nebula per eandem lineam longe porrectam identidem aspectui occurrens, atque adeo crassescens, obscurior apparet, quam quae per breuiorem lineam cernitur. Ratio autem cur res pupillae imposita non videtur, non est ea, quae affertur in argumento, sed quia oportet illustrari medium ad inferendam speciem. Ad tertium; nihil mirum quod tot rerum imagines oculis simul occurrant, pariter oculo inurantur, cum ijs imaginibus sit plenum totum diaphanum actu illustratum, vt pote quae neque sibi impedimento sint, nec potentiam degraueat, nec sua mole aut contrarietate se extrudant, cum non
sint

Solut. 1.

Solut. 2.

Solut. 3.

sint corpora, nec contrarium habeant, nec se perturbent, licet in eodē situ coeant, quia ubicunque existant, per se naturæ suæ distinctionem, & significandi vim retinent. Sūt vero istiusmodi simulachra perpetuò in diaphano illuminato, quia naturaliter à re visili emittuntur, nec verò temerè huc, illuc oberrant magis, quam lux, quæ ipsa comitatur & quasi fouet; siquidem eius concursu, vt superius diximus gignuntur, eaque euanescente occidunt. Ex quo patet quid ad quartū argumentū respondendum sit. Solut. 4.

Ad quintum dicendum in primis in speculo non videri imaginem, vt progressu patebit, sed videri rem obiectam per imaginem, à speculo re percussam ad oculū, videri, inquā, aduersa facie, non auersa, quia eiusmodi species, non est vt persona histrionis ex vna facie aliud, ex altera aliud exhibēs, sed est quidpiam simplex, atq; purum ex vtraque facie (vt ita dicamus) obiectum repræsentans; quo etiam fit, vt obiecti corporis partes dextræ efficiantur in speculo læuæ, & è diuerso: videlicet quia imago ad oculum re percussa ita rem nobis repræsentat, vt ab ea prodiit, atque adeo etsi res visa nobis sit aduersa, manus quasi commutat; eiusque dextra nostræ dextræ respondet, cum secus fieri oporteret, vt videmus cum Socrates, qui antea erat auersus, nobis aduersus fit. Tūc enim eius dextra læuæ nostræ respondet. Itaque tota huiusce discriminis ratio est, quòd species non alia sit auersa, quam aduersa. Solut. 5.

Lege Vitellionem lib. 5. Perspectiuæ propos. 55. Rich. in 4. d. 11. q. 1. in 6. princ.

Q V A E S T I O VI.

AN OCVLORVM COMPOSITIO ad visionem obeundam accomodata sit, nec ne.

A R T I C V L V S I.

DE OCVLORVM PRÆSTANTIA, situ, & figura.

D. Thom. 1. p. q. 78. a. 3.

Spectus omnium sensuum præstantissimus habetur. Primò, quia tenuioribus, & à materiæ face liberioribus, ac nō nisi per diaphanum illustratum transmissis imaginibus ad functiones suas vtitur, nullamque realem immutationem ab obiecto recipit, sed tantum notionalem; nec enim v. g. exalbescit viso candore. Secundò, quia eius actio celerrima est, vt potè quæ momento fiat. Tertiò, quia è longiori tractu res attingit. Quarto, quia (vt cæteras eius prærogatiuas omittamus) plures rerum differentias comprehendit; quandoquidem visu totius mundi fabricam, & ornatum

1. ratio pro oculorū præstantia.

natum intuemur, lucis pulchritudine fruimur; colorum varietatem distinguimus, corporum omnium magnitudinem, figuram, numerum, proportionem, situm, motum, & quietem assequimur. Ideoque nullus sensus ad cognitionem inventionem propria comparandam magis idoneus est. Vnde Plato in Timæo visui acceptam refert philosophiam; & eius imitator Philoludæus in libro de specialibus legibus. Defluxit (inquit) philosophia è cælo in hominum animos, sed oculis sequestris deducta est in hospitium. Nam hi primi conspexerunt vias, quæ à cælo ad nos tendunt, regias. Item in libro de mundi opificio. Quod, inquit, mens in animo est, id oculus in corpore. Videt enim vterque: altera intelligibiles res; alter sensibiles. Visus autem mentis ad noscenda incorporea; oculi ad contemplationem corporum, quæ res ad alia multa prodest, & in primis ad id quod maximum est scilicet philosophiam.

Situs oculorum.
D. Ambr.

Quod verò ad oculorum situm attinet; libet quæ D. Ambrosius lib. 6. Hexameron cap. 9. eade re scripsit in hunc locum transferre. Adhærent velut quibusdam montium supercilijs oculi, vt & protegente montis cacumine tutiores sint & tâquam in summo locati, de quadam scena superiore vniuersa prospectent. Neque enim oportebat eos humiles esse, sicut aures, vel os, ipsosque narium interiores sinus. Specula enim semper in alto est, vt aduenientium cateruarum hostilium explorari possit aduentus, ne improviso occupent otiantem vel vrbis populum, vel imperatoris exercitum. Sic latronum quoque cauentur incursus, si exploratores in muris, aut turribus, aut montis excelsi supercilio sint locati, vt desuper spectent plana regionum, in quibus insidiæ latronum latere non possint. In mari quoque positus si quis terræ appropinquare se conijcit, in ipsa mali fastigia, & celsa antennarum cornua voti explorator ascendit, & adhuc inuisibilem reliquis nauigantibus eminus terram salutat. At fortè dicas, si specula editior necessaria fuit, cur non supra summum verticem capitis oculi constituti sunt, sicut cancris, vel scarabæis in summo sunt, quibus licet nullum caput appareat, colla, ac dorfa tamen cætero corpore celsiora sunt? sed illis testa valida, nec tam tenuis membrana sicut nobis, quæ facile possit offendi, ruoque, & cæteris intersecindi sentibus. Itaq; nobis in summa propemodum corporis parte constitui oculos oportuit tanquam in arce, & ab omni, vel minima offensione defendi: quæ duo sibi compugnantia videbantur. Nam si in humili essent propter tutamen, munus impediretur: si in vertice paterent ad iniuriam. Hæc D. Ambrosius. Lege etiam D. Basilium homilia yndecima Hexameron. Sane verò mirificè natura prouidit vt oculi tuti esse possent, vtque ea, quæ foris ingruunt, inconmoda propulsarent, ideoque concauis foraminibus inclusit; & genis, ac palpebrarum tegmine circunvallauit (etsi has Struthio camelus alitum sola, vt homo vtrinque habeat,) quæ identidem celeritate magna non solum excipiendis rerum imaginibus aditum aperiant, sed etiam incidentibus, & noxijs claudant: tum supercilia quoque addidit pilis breuibus adornata pariter, & alternè mobilia, quæ sudorem à capite, & fronte defluentem repellant. Sed enim & hæc, vt Plinius. 11. Naturalis historiae lib. c. 37. aduertit,

Palpebrarum
vius.

Cic. 2. de
nat. deorū.

advertit, maximè factum indicant. Superbia aliubi conceptaculum, hic sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul, abruptiusque inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Hæc ille.

De oculorum autem figura, sic habeto. Sunt oculi in globum conformati duabus potissimum de causis. Primum, quia forma globosa præoptiori agilitate in hæc, & illam partem voluitur, & aspectum circumfert: voluit autem naturæ auctor Deus aspectum circumferri ut (inquit Timæus) circuitus qui in cælo aguntur, in usum redigamus nostræ mentis, diffusionesque ipsius illis cognatas, sed perturbatas ad illorum temperiem reuocemus, & conuersiones Dei, quæ sine vlllo errore aguntur, imitemur. Deinde, quia ut Mathematici demonstrant, nisi oculi essent rotundi non possent rerum quantitatem deprehendere, nec aliquid perciperent nisi æquale sibi. Etenim visio fit per lineas rectas super oculum perpendiculariter incidentes, quarum concursus fit in oculi centro. Quare si oculus esset superficiei planæ noningerent se perpendiculares lineæ nisi à superficie æquali; sicque non nisi æquale cerneretur.

Cur oculi globosæ figure.

ARTICVLVS II.

DE IIS, QUÆ AD INTERNAM
oculorum fabricam spectant.

Nunc ad internam oculorum compositionem veniamus. Constat oculi, quod ad præsentem considerationem attinet, septem musculis motoribus: tunicis quinque, etsi alij hæc secus numerent: tribus humoribus; duobus nervis. Musculi dati eis à natura sunt, ut globum ad aspectum facile conuertant: è quibus vnus sursum, alter deorsum: duo ad dexteram, læuamque trahunt; alij duo circumferunt; septimus sustinet, illigatque. Ex tunicis intima vocatur specularis, quia ut speculum nitet, & translucet, græcè à continua araneæ telarum imagini ἀραχνοειδής. Huic proxima græcè ἀμφιβληστροειδής, latinè reticularis nuncupatur, quia venulis multis, & arterijs intexta retis effigiem exhibet. Tertia græcè ἕταροειδής, latinè vnea, quia similis est vuae folliculo, à quo pedunculum detraxeris. Quarta græcè κερατοειδής, latinè cornea, quia cornu in laminas tenuissimas in seclum refert, & splendida, ac diaphana est. Quinta græcè ἐπιπεφυκός, latinè adnata, siue adhærescens, quia eius beneficio vndique totus oculus consistit, & sibi cohæret, quæ etiam alba à colore nuncupatur.

Oculorum musculi septem.

Tunicæ quinque.

Ex humoribus intimus dicitur à græcis κρυστάλλωδής, à latinis crystallinus, seu glacialis, quod crystallum, seu glaciem pelluciditate emulatur, etsi aliquantulum mollis sit. Huic proximè græcè υαλοειδής, latinè

Humores in oculo tres.

Aa

VITREUS

De Vitellio
lib. 3. Per
p. 2. The
o. 3. Cantua
ri ntem lib. 1
Pa ip. cap. 3.
op. el. 3.

De re Ari
stoteles 5. de
gær. al. c. 7.
8. de hist. al.
c. 2. & 11. Ga
le. lib. 20. de
vi partium,
Theophilus
li. 4. de fabri
e hominis,
Mal. lib. 14.
e. 7. Simon
Ett. de colo
ris oculi
c. 3. Guena
a lib. 3. de fe
son. in Gal.
ep. 7. Fernel.
b. de partib9
corporis hu
mani cap. 9.
Thom. à Vai
ja in lib. 4. d
beis affectis,
c. 1. Cœcilia
or diff. 64.
Forlia. q. 19.
in tecni.

vitreus, seu albugineus, quod consistētia, & colore vitro fuso, siue recocto, vel oui albo sit similis. Tertius græcè *υδατωδης*, latinè aqueus ab aquæ similitudine.

Quæ sit tuni-
carū humorū
que cōpositio
& connexio.

Nervi visorij
duo.

Quis ortus tu-
nicæ vucæ &
corneæ.

Cur ebrijs ob-
iecta circum-
agi videantur.

Spiritus i vidē-
do multā di-
versitatē effi-
cit.

Horum verò compositio hunc ordinem inter se habere deprehendi-
tur. Est oculus, vti diximus, in globi figuram conformatus. Eius cen-
trum obtinet humor crystallinus, quem undique ambit tunica specu-
laris. Huius humoris medietas vna in humorem vitreū, qui proximè
sequitur, imersa est; altera in eo extat, & quasi innatat. Deinde humor è
vitreum posteriori parte ambit tunica reticularis, desinēs vbi glacialis
humor eminere incipit supra vitreū. Hinc duæ se offerunt membra-
næ, nempe vucæ, per cuius foramen humor crystallinus, & pupilla cer-
nitur; & à colore huius tunicæ, quæ variè intingitur, oculos nigros, cæ-
cios, glaucos, aut alio colore imbutos dicimus. Altera tunica est cornea,
quæ totum oculum ambit, & splendida est. Inter hæc duas tunicas
humor aqueus continetur: tum postremum, atque extimum locum
habet tunica adhærens, quæ oculum in propria sede cohibet, ducens
originem à tunica caluariam investiēte; vnde & pericranium nuncupa-
tur. Concurrunt etiam ad oculi structuram duo nervi, qui optici,
seu visorij appellantur: hi verò à cerebro proficiscuntur, alter è dex-
tera parte, alter è sinistra: sed aliquantulum progressi inter se coe-
unt, rursusque antequam oculos subintrent, separantur: & quia du-
plici membrana vestiti sunt; interna tenui, & externa dura; ex illis
ortum habent duæ tunicæ, vucæ & corneæ; Per eos simulachra rerum,
quæ sub aspectū cadunt, in cōmunem sensum influunt, simulque per
eosdem à cerebro emicant visorij spiritus, sine quorum ope facultas
cernendi munus suum obire nequeat. Hinc est quod affecto cerebro,
etsi oculi nihil aliunde incommodi patiantur, hebescit visus, vt patet
in ebrijs, deliris, & phreneticis; è quorum cerebro defiliunt spiritus
nebulis obducti, ac minus puri minusque apti ad operationem. Addi-
mus etiam ex inordinato huiusmodi spiritu ad oculos motu interdū
provenire, vt ebrijs circumuerti omnia videantur: Quod Aphro-
disæus libro secundo problematum quæstione. 67. hisce verbis edisse-
rit. Larga vini copia nimiam exhalationem spiritus fumei ad cerebrū
mittit, qui spiritus cum digeri, atque consumi nequeat prius quàm
temporis spatium concoctionem exhibeat, per cerebrum voluitur,
& quaque versus percurrit, atque ita perturbatus profluit per ner-
uum visorium, pupillamque ad res conspectui obuias; facitque vt
tales videantur, qualis ipse est. Affectum etenim interiorem foris esse
imaginantur: quo circa efficitur, vt etiam caligent, & vertigine tantif-
per tententur.

Sed & ijs, qui nulla perturbatione, aut morbo laborant, propter
inopiā, inhabilitatē vè spirituū deterior visus contingit, & è cōtrario.
Sic nimirum quibus spiritus modicus est, & facile dissolubilis diu obtu-
tum figere nequeunt: quibus lucidus, & copiosus, aciem diu firmat, &
res minutas, ac distantes ad vnguem discernunt; quibus spiritus multus,
& crassus, obtuentur quidē res absq; fatigatione, verum eas nō exactè
distin

Lege Aristot
lib. 5. de ge-
neratione a-
nimali. c. 1.

distinguunt. Sic deniq; vt annotauit eodem libro Aphrodisæus quaest. 52. ij qui aquam bibere consueuerunt acutiùs vident, quia vini copia flatus nimium excitans spiritum visorium turbat. Facit etiam non parum ad cōmoditatem, vel incōmoditatem cernendi ipsa cōpositio oculorum. Nam qui oculos emissitios, ac prominentes habent, obtuse vidēt; qui cauos, & profundos, acute; quia illis præterquā quod species ab obiectis emissæ minus vniuntur, ipsi etiam spiritus magis effluunt: his verò spiritus conglobati, & coacti diutius conseruantur, ac visionē intensiùs exequentur. Quod similiter evenit ijs, qui vt aciem intendant oculos aliquantulum claudunt. Ac præter hæc, quæ à nobis commemorata sunt, multa alia afferri possent, quæ aspectum vitiant, aut iuuant, sed omnia prosequi non est huius loci. Ex dictis iam facile quis intelliget maximè idoneam esse ad visus functionem oculorum fabricam, cum tam singulari artificio coagmētata sit, & tot musculis, tot tunicis, tot humoribus, & tam assiduo spirituum defluxu ad id munus præstandum abundet.

Oculi secundū
dū variā cō-
positionē aut
acute, aut ob-
tuse vident.

QVÆSTIO VII.

VTRVM VISIO FIAT IN
humore crystallino?

ARTICVLVS I.

QVIBVS ARGVMENTIS OSTEN-
di videatur non ibi fieri.

Proximū est, vt vbinam visio fiat expendamus. Ac pri-
mū, quod non fiat in crystalloide, qui vnus est e tribus
oculi humoribus, de quibus paulò ante disseruimus, vide-
tur hisce argumentis concludi, Humor crystallinus est co-
loratus; cum sit corpus viuens, atque adeo constans qua-
tuor primarum qualitatum permixtione, quam color necessariò sequi
videtur. Igitur nō potest esse idoneū visus instrumentū. Probatu-
r cō-
secutio, quia alioqui perpetuæ in oculis hallucinationes contingerent,
siquidē omnia nobis eo colore infecta apparerent: sicuti icterici omnia
cærulea, & qui per vitrū viride intuentur, omnia viridia estimant. Quod
si quis respōdeat n̄ vniuersim ex qualibet primarū qualitātū pmixtio-
ne colorē oriri, sed in ijs tantū corporibus, in quibus densū, & opacum
affatim abūdat, humorē verò crystallinū non ita se habere, sed rarū, ac
translucidū esse: Cōtra id obijcitur. Nam si humor crystallinus transpa-
rens sit, proindeq; lucē à circumfuso aere admittat, saltē non omnē lucē
intueri poterit quēadmodū nec colores internosceret, si eorum aliquo
esset imbutus.

Argum. 1.
In oculis

2. Imò, quòd visio in nulla oculi parte fiat, hunc in modum probatur. Sæpe accidit integro oculo, & potentia; receptaque imagine non videri à nobis rem præsentem: hoc verò neutiquam eueniret, si visio in oculo perficeretur, quia cum ea actio naturalis sit, posita causa non impedita confestim ex eo dimanaret; alia igitur interior facultas, in qua visio fiat, danda est.
3. Tertiò, Visio fit, vt perspectiui docent, per radiosam pyramidem, idest, per speciem productam in oculo ad modum pyramidis, cuius basis est in superficie obiecti, seu rei visæ, cuspis autem in centro instrumenti visorij: sed hoc nequit fieri, si videndi facultas in oculis insit: nõ igitur visio in oculis fit. Probatur Minor, quia pyramis clauditur puncto, atque adeò vna & eadẽ nequit in duobus oculis simul terminari: at sicuti res visa vna est, ita vnã tantum ab ea pyramidem ad potentiam duci oportebit.
4. Quartò, Aspectus fit in congressu nerui optici: non igitur in oculis. Probatur assumptum: primùm, quia non ob aliam causam videtur natura huiusmodi neruos, qui à cerebro, vt superius diximus, diuisi oriuntur, postmodum coniunxisse, nisi vt in ea parte, qua coeunt species ab utroque oculo transmissæ ad actionem videndi in vnum copularentur. Secundò, quia nisi in ea nerui coniugatione perficeretur visio, deberent nobis geminata apparere ea, quæ simplicia sunt, vt pote per geminatam visionem, & duplicem imaginem conspecta.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS
affirmatiua quæstionis,

Non fit visio
in congressu
nerui optici.

IN hac controuersia nonnulli, è quorum numero est Auicenna referente Cœlio libro 4. capit. 20. Cyruelus libro primo Perspectiuæ capit. 3. concl. 6. & Vitellio lib. 3. Theoremate 4. & 20. putant visionem effici in congressu nerui optici quibus fauet vltimū proximi articuli argumentum. Hæc tamen sententia ex eo refellitur, quia si ibi fieret visio sequeretur eos homines, in quibus eiusmodi nerui inter se minime iunguntur (quorum nonnullos repertos fuisse constat) aut omnino visu carere, aut vt contrariæ opinionis assertores volūt, omnia eis videri duplicia; quod tamen falsum esse experientia comprobauit. Scribit enim Vesalius cap. 4. libri 4. de fabrica corporis humani quendam se Patauij dissecuisse, cuius nerui visorij à cerebro ad oculos vsque diuisi peruenirent, qui tamen geminata à simplicibus internosceret, affirmaretque nunquam simplicia sibi dupla visa esse.

Fit in oculo,
scilicet in cry-
stalloïdo.

Secundò, Quòd visio fiat in oculo suadet, quia non ob aliam causam affecto oculo confestim visus læditur, nisi quia illic facultas videndi residet, ibi functionem obit. Nec satisfaciet qui dixerit affecto oculo lædi

lædi visum, quia impeditur delatio specierum ad neruum. Non enim imaginum traiectione tam morosa, & difficilis est, ut mediæ offensio usque adeo ei nocere existimanda sit. Denique, quod visio fiat in crystalloide ex eo confirmatur, quia hic humor est in medio omnium aliorum humorum collocatus, eoque læso, amittitur visio. Item hæc pars oculi maxime splendida, & conspicua est, ac nullo colore infecta, quod ad videndi actionem apprimè obseruit. Vnde Galenus 8. de vsu partium cap. 6. docet reliquas oculi partes huiusce humoris gratia, siue ut contineant; siue ut alant, fuisse conditas, Et 10. eiusdem operis c. 1. statuit organum visus in huiusmodi humore consistere. Idemque sentit Aristoteles lib. 1. de generatione anim. c. 5. ubi ait in ea parte effici visionem, quæ tota nitida est & splendida, ut ab omni colore & luce moueri possit. Et apertius lib. 1. de hist. anim. cap. 9. Idem asserit Vitellio lib. 3. Perspectiuæ theoremate 4. Vallesius lib. 2. contr. cap. 8. Vega in Galenum de loc. aff. lib. 4. cap. 1.

Galena
Aristot.
Vitellio.
Vallesius
Vega

Argumenta Verò, quæ in contrariam partem adduximus facile explicantur. Ad primum aptè respondebatur. Quòd verò deinde obiectum fuit, diluitur aiendo, etsi color sensiterio affusus aliorum colorum visionem impediturus esset, tamen lumè, quod humor crystallinus ab aere collustrato recipit, non impedire cæterorum luminum aspectum, quia lumen ita est obiectum visus, ut sit etiam medium, cuius interuentu omnia cernuntur, quod proinde nullius visionem debuit inhibere. Ad secundum dicito. Cum anima rebus alijs nimis intenta est, ita ut nihil ad rem visam aduertat, non dari visionem; quia nec datur integra illius causa, deficiente videlicet applicatione ipsius facultatis, à qua videndi actio manat. Ad tertium, Concessa Maiori propositione, neganda est Minor, & ad eius probationem dicendum, pyramidem claudi puncto, sed enim ad duos oculos non vnam duci pyramidem, sed ad vnumquemque suam. Nec obstat quòd obiectum sit vnum, quia ab eadem re infinitæ pyramides proficisci queunt. Ad quartum dicendum non ob eam causam, quæ in argumento affertur, coniungi neruum opticum; Nam quod non sit necesse coire in eo species ne res geminæ appareant, ex eo planè cõuincitur, quia alioqui oporteret dari etiam ante cerebrum aliquem neruum, in quo species audibiles hinc inde in vnum copularentur, ne soni simplices, duplici videantur. Quid autem causæ sit cur geminata in oculis visione, & in auribus auditione, non appareat geminatum id, quod simplicum est, in problematis exponemus.

Respondetur
argumentis
aduersariæ
opinioni.
Solut. 1.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

in problem.
de visu pro-
bl. 29.

Q V Æ S T I O. VIII.

VTRVM IN SPECVLO

imago videatur; an non.

ARTICVLVS. I.

AFFIRMATIVÆ PARTIS
argumenta.

Oculi veluti
pellucida spe-
cula.

Speculorum
vñs etiam ad
animum cõ-
ponendum.
Seneca.

Onstat quædam esse corpora, quæ imagines reddunt, vt
aquam, æs politum, & gemmas quasdam. Nihil tamen eas
æquè perspicuè reddit, ac specula è vitro, cui plumbum
auerfa parte illitum sit. Etenim vitrum ob leuorem, & pel-
luentiam facilè imagines excipit; sed impressas non re-
mittet, nisi eas oppositu alicuius corporis densi, & obscuri sistat. Hinc
solertis naturæ ingenium oculos animantium ad speculorum imaginem
efformasse videtur: siquidem humori crystallino nigrorem quendam
â tergo adiunxit; è quo ad eos, qui aliorum pupillam introspiciunt
imago resiliat; vnde scitè dictum est, vt speculum oculus est artis,
ita oculum esse naturæ speculum. Antequam vero ad institu-
tam quæstionem veniamus, illud hoc loco monuerimus, videlicet spe-
culorum vsum, qui magna ex parte in luxum abiit, ad animi vtilitatem
non posse parùm cõferre. Hinc Socrates, vt Apuleius refert, speculo ad
morum disciplinam utebatur, idque etiam adolescentibus, vt facerent,
præcipiebat; quò si liberali forma essent, ne illam vitijs contaminarent,
si deformi specie, eam morum elegantia compensarent. Quò spectat il-
lud Senecæ Naturalium quæstionum lib. 1. cap. 17. Inuenta sunt specu-
la nõ vt barbam, faciemque velleremus, aut vt faciem viri poliremus,
sed vt homo ipse se nosceret. Multi ex hoc consequuti sunt primo sui
notitiam, deinde & quoddam consilium; formosus, vt vitaret infamiam;
Deformis, vt sciret redimendum esse virtutibus: quicquid corpori de-
esset. Iuuenis, vt flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi,
& fortia audendi: senex, vt indecora canis deponeret, & de morte ali-
quid cogitaret. Ad hoc rerum Natura facultatem nobis dedit, nosmet-
ipso videndi. Fons cuique perlucidus, aut læue saxum imaginem red-
dit. Nuper me in littore vidi. Cum placidum ventis staret mare. Qua-
lem fuisse cultum putas ad hoc speculum se cernentium? Aetas illa sim-
plicior, & fortuitis cõtenta, nondum in vitia beneficium detorquebat,
nec inuentum naturæ in libidinem, luxumque rapiebat.

I. argument.
probans ima-
ginem vide-
re.

His positis, solet in controuersiam adduci num in speculo, (quod si-
militer de alijs corporibus, à quibus rerum simulachra ad aspectum de-
siliunt intelligendum erit) num, inquam, imago rei, an potius res per eã
repræsentata videatur. Quam quidem controuersiam Seneca lib. 7. Na-
tural. quæst. cap. 5. cum proposuisset integram reliquit. Quod ergo
imaginem cerni affirmandum sit tum communi hominum existimatio-
ne, tum sensu ipso conspicuum videtur. Item, quia si obiectum cerne-
retur, & non imago; intueremur obiectum in suo proprio situ, & loco
ac sub eam magnitudine, qua præditum est: cum tamen secus rem habere
constet.

In speculo fracto motato situ partium cur multiplex appareat obiectum Cantuariensis lib. 2. perspect. c. 3. concl. 5.

constet. Id enim, quod aspiciamus, non nisi in speculo constitutum se se nobis offert, & multo minus apparet, atque etiam in longiori distantia, quam est. Tertio, quia in speculo plano secundum Orizontem collocato summa pars rei visæ apparet supra; ima vero infra; & in speculo fracto simplicia videntur gemina, atque in speculis quibusdam certo modo cõpositis, non geminata tantum, sed numerosa multitudine. Quæ omnia non aliunde videntur provenire, quam ex diuerso modo, quo imago in speculis recipitur, & inde se spectandam offert. Postremo, quia cum ab aere, ut interdum accidit, reflexio ad visum fit, id, quod cernitur non est res ipsa, sed eius simulachrum, ut non obscure tradit Aristoteles 3. lib. Meteororum cap. 4. ubi ait, cuidam (hunc Antipherontem Oretanum fuisse memorant) semper imaginem suam ab aere repercussam ante oculos obuersari solitam. Itaque non sentit Aristoteles Antipherontem se ipsum, sed sui imaginem in aere obtueri consueuisse. Quod etiam de speculo procul dubio pronuntiasset, cum utrobique eadem omnino ratio sit.

ARTICVLVS II.

NON VIDERI IN SPECULO IMAGINEM.

IN proposita dubitatione variæ sunt auctorum sententiæ. Nam Scotus in 2. d. 13. q. 1. Auerroes lib. de sensu & sens. cap. 1. D. Thomas de veritate q. 8. art. 5. & art. 15. asserit lapidem, & eius imaginem in speculo simul videri, idemque repetit 1. p. q. 58. art. 3. quod exemplum vberius enarrans Capreolus in primo d. 35. q. 2. a. 1. in solutionibus argumentorum contra 2. conclusionem, ait visile producere speciem sui vsque ad speculum, quæ visile duntaxat referat; tum ab speculo vsque ad oculum effundi vnã tantum speciem, quæ vtrunque representet. In eadem sententia sunt Caiet. 1. p. quæst. 56. art. 3. Cælius lib. 15. c. 1. Ioanes Gandauensis quæst. 9. de sensu, & sensili, Thimon 3. Meteororum q. 4.

Contraria tamen opinio vera est: quam omnes ferè perspectiui amplectuntur, ut videre est apud Ciruelum lib. 2. Prespectiuæ cap. 2. concl. 13. & Vitellionem lib. 5. Richardus in 4. d. 11. quæst. 1. in 6. principali. Apollinaris hoc in lib. quæst. 17. alijque non pauci. Ea vero hac cõclusionem explicabitur. In speculo non videtur sola imago rei, nec res simul cum imagine, sed sola res a qua imago speculo imprimitur. Hæc assertio cum tribus constet partibus, quoad priorem ita concluditur. Quicquid videtur aut color est, aut lux; hæc enim tantum sub obiecto visus continentur; sed imago neutrum horum est; ergo ea non videtur. Secundo, species visualis est homogenea, ac quælibet eius pars totum obiectum refert, uti superius disseruimus: at qui in speculo in alia parte

3.

4.

Videri obiectum & imaginem censent
D. Thom.
Caiet.
Capreol.
Cælius.

Contrarium opinantur
Ciruelus
Vitellio
Richardus.

Conclusio.
Non videtur imago.
Probatur. I.

Antonius Andreas super authoritatem sex principiorum. Tolet q. vlt. huius libri. Levin. lib. 2. de occultis naturæ mirac. c. 33. Palatius in 2. tentent. d. 3. disput. 5.

2. 1. 1. 2. 2.

3. parte caput, in alia pedes, cæteraque membra se se aspectui ingerunt
 4. Non potest ergo id, quod cernitur esse species visualis. Tertio, quia
 5. imago diffunditur toto speculo, & tamen id, quod aspicitur, nō in toto
 speculo cernitur. Quarto, quia imago est in sola superficie speculi cō-
 fecti ex chalybe, & tamen res visa apparet in profundo. Quinto, quia si
 imago videretur in speculo, cum nihil nisi per similitudinem potentia
 inustam percipiatur, vel imago cerneretur per similitudinem eiusdem
 speciei, vel diuersæ. Non eiusdem; tum quia esse notionale, quale est
 imaginis, semper ab eo, quod significat, distinguitur natura; tum quia
 nulla maior ratio est cur simulachrum coloris, quā cur similitudo ima-
 ginis differat specie ab eo, cuius simulachrum est; tum postremò quia
 similitudines distinguuntur specie per obiecta, quæ repræsentant: cū
 igitur color, & eius similitudo naturam specie diuersam obtineant; cō-
 sequens est vt etiam imago coloris & imago similitudinis ipsius colo-
 ris naturam specie differentem sortiantur. Quòd autem imago in spe-
 culo per aliam similitudinem abs specie distinctam non cernatur, ex eo
 suadetur; quia tunc visio quæ circa speculum fit, non esset reflexa, siqui-
 dem à speculo ad oculum ducitur recta linea. Quod si aduersarius di-
 cat obiectum aspici per lineam reflexam; imaginem verò per rectam, iā
 negat solam imaginem videri, quod antè assererat. Secundo, lux dire-
 cta, & reflexa sunt eiusdem speciei, ergo imago per rectam lineam ef-
 fusa ab obiecto in speculum, & per reflexam ab speculo defiliens ad ocu-
 lum, erunt eiusdem speciei: atqui illa solum repræsentat obiectum; ergo
 & hæc.

Non vide- tur simul res & imago. **¶** Nam verò quòd simul & imago & res per eam significata non spectetur, inde iam constat; quia eatenus tantum diceretur videri à nobis simul res, & imago, quatenus idem est motus in imaginem, & in rem, quā imago repræsentat, vt scripsit Aristoteles lib. de memor. & reminif. cap. 2. quare cum ostensum sit aspectum nostrum neutiquam ad imaginē speculo insidentem terminari, planum relinquitur dici non posse, nos & imaginem, & rem, quam imago significat, in speculo videre.

Solum res in speculo cernitur. **¶** Superest ergo, vt quod in speculo cernitur, sit res speculo oppo- sita. V. g. cum Socrates in speculum intuetur, seipsum in eo videt per speciem à speculo defilientem: quia nimirum primò in speculum sui imaginē rectā impressit, deinde imago ab speculo repercussa ad oculos redit, qua ob signati oculi ipsiusmet Socratis visionem eliciunt, tendūt- que in Socratem non in proprio situ, sed in alieno, videlicet in eo, à quo imago ad aspectum resultat. Nec id mirum videri debet, cum id visioni reflexæ peculiare sit. Qua de re multa apud Vitellionem lib. 5. perspe- ctivæ & sequentibus.

Solut. argu- menti, 1. **¶** Nunc aduersæ partis argumētis occurramus. Ad primum dicendū, etsi non solum vulgus, sed sapientum nonnulli censuerint videri in spe- culo imaginem, idque ita esse sensui videatur, re vera tamen aliter rem habere, vt fuit à nobis monstratum. Ad secundum quid dicendum sit, ex proximè dictis patet. Ad tertium, varietatem illam penes situm, qua se res cōspecta in speculis offert, item geminationē, multitudinē ve-
 cius-

eiufdem, nafci ex fitu ipfo, vel compositione speculorum, & ex modo, quo regreditur imago, per quam res videtur. Quæ omnia fi à nobis particulatim, & enucleatè explicanda effent, oporteret ea de re integram atque alienam à presenti instituto tractationem attexere.

Ad vltimum, quod etiam in lib. meteor. tract. 4. cap. 5. difleruim⁹, respondemus locutum fuiffe eo loco Aristotelem ex communi vulgarium hominum fententia; quemadmodum & caufam, cur Antipheronti fua imago præire femper videretur, reddidit non ex fuo, fed ex Platonis dogmate; qui, vt fuperius diximus, afpectum per egressum radiorum visualium ab oculis fieri credebat. Itaque docuit ibi Aristoteles iccirco Antipheronti fui fimulachrum obuertiari folitum, quia adeò imbecilli visu erat, vt radij ab eo exilientes non pollent ultra progredi, & aerem propellere: ficque à proximo aere, quali à speculo confectim ad oculum redibant, & vbi ea repercuffio fiebat, propriam formam intuebatur, ita Aristoteles. Si tamen germanam huiufce rei caufam requiris, refpondet Alexander nubeculam aliquam Antipheronti ante pupillam coactam fuiffe, è qua ob densitatem reflexio imaginis ad humorem cryftallinum fiebat, atque ita videre fe ille in aere putabat, cum re vera intra oculorum orbem videret; quemadmodum ob eiuſmodi materiae intra oculos concretionem, interdum culices in aere volantes intueri nobis videmur, venulis, quæ ad pupillam funt materia illa oppletis, ideòque aliquantulum ſublatis, ita vt alarum quandam fimilitudinem præ fe ferant.

Huic tamen ſolutioni illud obſtat, quòd cum intra oculum non poſſit gigni imago totius corporis, vel faciei, cum oculus non opponatur illis ex aduerſo, vtique non poterat Antipheron ſe per imaginem in oculo ipſo genitam conſpicere. Quare dicendum potius, ab aere ad Antipherontis oculos ophthalmia laborantes, reflecti ſolitam quali ab ſpeculo imaginem, qua ſe aere vicino intuebatur: potuit enim ab oculis eo morbo affectis humor diffluere, quo aer cralleſceret, eamque repercuffionem faceret. Altera ſolutio ſit: forſitan Antipheron neque intra oculum, neque in aere ſe ipſum videbat, ſed laſa imaginatione, id quod apprehendebat, exterius accidere putabat. Narrat enim de ipſo Aristoteles in libro de memoria, & remiſcentia capit. primo, eum idola omnia, quæ phantaſia concipiebat, tanquam facta, & geſta narraſſe. Lege Galenum de locis affectis libro tertio capit. ſexto, quo loco oſtendit propter affectum humore melancholico cerebrum, ſibi perſuaſiſſe nonnullos, exterius obuertiari oculis plurima, quæ interius ſolummodo conficta erant.

Solutio VI,

An viderit ſe
in aere Anti-
pheron,

Bb

QVAESE